

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi poliisilain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi poliisilakia. Muutosten tarkoituksena on ensinnäkin selvittää poliisilain sellaisia säännöksiä, jotka ovat käytännössä osoittautuneet epäselviksi tai tulkinvaraisiksi. Lisäksi ehdotetaan tehtäväksi eräitä salaisen tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön perusoikeussuojaa vahvistavia muutoksia, jotka perustuvat voimassa olevasta sääntelystä erityisesti laillisuusvalvonta- ja oikeuskäytännössä esiin nousseisiin seikkoihin.

Etsintäkuulutetun kiinniottamista koskevaa sääntelyä ehdotetaan muutettavaksi niin, että se kattaisi myös sellaisen muun henkilön kuin etsintäkuulutetun henkilön, jonka tuomioistuimien on määrännyt noudettavaksi tuomioistuimeen, vangittavaksi tai otettavaksi säilöön.

Salaisten tiedonhankintakeinojen osalta ehdotetaan, että lupaa telekuuntelulle tai -valvonnalle ei enää jatkossa lähtökohtaisesti rajoitettaisi vain tiettyihin luvan hakemisen hetkellä tiedossa oleviin teleosoitteisiin tai telepäätelaitteisiin.

Peiteltu tiedonhankinta ehdotetaan mahdollistettavaksi tietoverkossa tehtynä ennalta estettäessä rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, tai sukupuoli-siveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapitoa. Peitetoiminnan käytön osalta ehdotetaan, että tappoa, murhaa tai surmaa estettäessä ei enää jatkossa olisi rikollisen toiminnan suunnitelmallisuutta, järjestäytyneisyyttä tai ammattimaisuutta taikka ennakoitavissa olevaa jatkuvuutta tai toistuvuutta koskevaa lisäedellytystä. Lisäksi peitetoiminnassa tehtäviä rikoksia koskevat säännökset ehdotetaan kirjoitettaviksi toimivaltasäännösten muotoon.

Ylimääräisen tiedon käyttö mahdollistettaisiin tiettyjen uusien rikosten selvittämisessä, joista säädetty ankarin rangaistus on kaksi vuotta vankeutta.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan noin puolen vuoden kuluttua siitä, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
1.1 Tausta	3
1.2 Valmistelu	4
2 Nykytila ja sen arviointi.....	4
2.1 Kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet	6
2.2 2 luku Yleiset toimivaltuudet	7
2.3 Salaiset tiedonhankintakeinot.....	8
2.4 Tiedustelumenetelmät	24
3 Tavoitteet	25
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	25
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	25
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	26
4.2.1 Viranomaisen toimintaan kohdistuvat vaikutukset	26
4.2.2 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset.....	26
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	27
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	27
5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	27
5.2.1 Peitetoiminta ja sen edellytykset erityisesti yksittäiseen henkirikokseen liittyen ...	27
5.2.2 Yhteenveto peitetoiminnan edellytyksistä erityisesti yksittäiseen henkirikokseen liittyen vertailumaissa	29
6 Lausuntopalaute.....	29
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	33
8 Lakia alemman asteinen sääntely	39
9 Voimaantulo	39
10 Toimeenpano ja seuranta	39
11 Suhde muihin esityksiin.....	39
12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	40
12.1 Etsintäkuulutetun ja muun kiinniottaminen	40
12.2 Salaiset tiedonhankintakeinot.....	41
12.2.1 Yleistä	41
12.2.2 Teletiedonhankintakeinot ja telesoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen.....	41
12.2.3 Peitelty tiedonhankinta ja peitetoiminta.....	42
12.2.4 Ylimääräisen tiedon käyttäminen.....	44
LAKIEHDOTUS	45
Laki poliisilain muuttamisesta	45
LIITE	53
RINNAKKAISTEKSTI.....	53
Laki poliisilain muuttamisesta	53

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Poliisilaki (872/2011) tuli voimaan 1.1.2014 samaan aikaan esitutkintalain (805/2011) ja pakkokeinolain (806/2011) kanssa. Lait valmisteltiin vuosina 2007–2010 Esitutkinta- ja pakkokeinokomiteassa (oikeusministeriön komiteanmietintö 2009:2 ja HE 224/2010 vp), ja viimeisteltiin laajan lausuntokierroksen jälkeen sisäministeriön ja oikeusministeriön yhteistyönä.

Oikeusministeriö asetti 10.7.2020 työryhmän, jonka tehtävänä on tarkastella pakkokeinolain muutostarpeita ja valmistella tarvittavat lainsäädäntömuutokset (OM058:00/2020). Työryhmän toimikausi päättyi 31.12.2021. Työryhmän tehtävänä oli tarkastella pakkokeinolain muutostarpeita ja tarkastelun perusteella valmistella tarvittavat lainsäädäntömuutokset. Työryhmässä ehdotettiin tehtäväksi useita muutoksia muun muassa pakkokeinolain 10 lukuun. Työryhmä luovutti yksimielisen mietintönsä 20.12.2021.

Salaisia tiedonhankintakeinoja koskeva poliisilain 5 luku perustuu olennaisilta osiltaan pakkokeinolain 10 luvun säännöksiin salaisista pakkokeinoista. Salaisia tiedonhankintakeinoja voidaan käyttää olennaisesti samojen edellytysten perusteella rikosten estämiseen kuin niitä voidaan käyttää pakkokeinolain 10 luvun perusteella rikosten selvittämiseen. Rikoksen paljastamiseen salaisia tiedonhankintakeinoja voidaan käyttää vain, jos kysymyksessä olisi laissa tarkemmin säädetty maanpetos- tai terrorismirikos. Salaisia tiedonhankintakeinoja voidaan tietyissä tapauksissa käyttää myös vaaran torjumiseen.

Eduskunta on pakkokeinolakia hyväksyttyä edellyttänyt, että hallitus selvittää ja harkitsee, tulisiko salaisia tiedonhankintakeinoja koskeva ratkaisutoimivalta osoittaa tuomioistuinten toimivaltaan (EV 374/2010 vp). Pakkokeinolainsäädännön muuttamisen yhteydessä eduskunta on edellyttänyt, että hallitus antaa selvityksen salaisten pakkokeinojen käytöstä ilmoittamista koskevan sääntelyn soveltamisesta vuoden 2014 loppuun mennessä (EV 203/2013 vp). Sisäministeriö ja oikeusministeriö ovat molemmat eduskunnalle antamissaan vastauksissa olleet yksimielisiä siitä, että on edelleen tarkasteltava poliisilain ja pakkokeinolain sääntelyä asiasta.

Tehtävänä erityisesti on valmistella poliisilain 5 luvun muutokset niin, että ne vastaavat pääosiltaan oikeusministeriön pakkokeinolakityöryhmässä pakkokeinolain 10 lukuun tehtäviä muutoksia. Samassa yhteydessä voidaan valmistella muut sellaiset ehdotukset poliisilainsäädännön muutoksiksi, jotka katsotaan ehdottoman välttämättömiksi.

Työryhmän toimikauden aikana tulleista asian kannalta merkityksellisistä laillisuusvalvonta- ja tuomioistuinratkaisuksista voidaan mainita esimerkiksi EOAK/23/2017, jossa eduskunnan apulaisoikeusasiamies on esittänyt oikeusministeriön ja sisäministeriön harkittavaksi, olisiko säädosperustan selvittämiseksi syytä ryhtyä lainsäädäntötoimiin joko poliisia koskevaan lainsäädäntöön tai ratkaisussa viitattuihin prosessilakeihin tehtävillä täsmennyksillä koskien poliisin roolia oikeuteen tuotavaksi määrättyjä henkilöitä koskevassa menettelyssä.

Esitetyn lisäksi aiheutta muutostarpeiden tarkastelulle ovat aiheuttaneet eräät käytännön toimijoiden esittämät poliisilakia koskevat havainnot. Tässä yhteydessä tulee tehtäväksi ainoastaan välttämättömät muutokset poliisilakiin.

1.2 Valmistelu

Sisäministeriö asetti 6.5.2021 hankkeen, jonka tehtävänä oli tarkastella poliisilain (872/2011) muutostarpeita ja valmistella tarvittavat lainsäädäntömuutokset. Asettamispäätöksen mukaan samassa yhteydessä voidaan valmistella muut sellaiset ehdotukset poliisilainsäädännön muutoksiksi, jotka katsotaan ehdottoman välttämättömiksi.

Hanke pyrittiin toteuttamaan mahdollisimman pitkälle samassa aikataulussa oikeusministeriössä valmisteltavien pakkokeinolain muutosten kanssa. Työryhmien työtä koordinoitiin siltä osin kuin kyse oli vastaavasta sääntelystä pakkokeinolain 10 luvussa ja poliisilain 5 luvussa.

Poliisilain muuttamista koskevan hankkeen valmistelussa toimi ohjausryhmänä sisäministeriön poliisiosaston johtoryhmä. Hanke tehtiin virkatyönä sisäministeriön poliisiosastolla, ja tehtävänä oli laatia ehdotus hallituksen esityksen muotoon. Hankkeen toimikausi 6.5.2021 – 31.12.2021 ja sen määräaika jatkettiin 15.4.2022 saakka.

Sisäministeriö pyysi hallituksen esitysluonnoksesta lausuntoa 48 eri taholta. Pyydettyjä lausuntoja saapui 27 kappaletta. Lausuntoa pyydettiin seuraavilta tahoilta, joista tähdellä (*) merkityt antoivat lausunnon: Eduskunnan oikeusasiamies*, Elinkeinoelämän keskusliitto*, Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus, Helsingin hovioikeus*, Helsingin kärjäoikeus*, Helsingin yliopiston kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Helsingin yliopiston professorit Dan Helenius ja Sakari Melander, Ihmisoikeusliitto*, Itä-Suomen syyttäjäalue, Itä-Suomen yliopiston professori Matti Tolvanen*, Julkiset Oikeusavustajat ry, Kaakkois-Suomen poliisilaitos*, Keskusrikospoliisi*, Korkein oikeus, liikenne- ja viestintäministeriö*, Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus, Oikeusministeriö*, Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry*, Pirkanmaan kärjäoikeus*, Pohjanmaan poliisilaitos, Pohjois-Savon kärjäoikeus, Pohjois-Suomen syyttäjäalue, Poliisihallitus*, Puolustusministeriö*, Puolustusvoimien pääesikunta, Rajavartiolaitos*, Rikosseuraamuslaitos*, Rovaniemen hovioikeus*, Suojelupoliisi*, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Lakimiesliitto – Finlands Juristförbund ry*, Suomen Poliisijärjestöjen liitto, Suomen Syyttäjäyhdistys ry*, Suomen tuomariliitto ry*, Suomen Yrittäjät*, Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto, FiCom ry*, Tietosuojavaltuutetun toimisto*, Tulli, Tuomioistuinvirasto, Turun hovioikeus, Turun yliopiston professori Veli-Pekka Viljanen, ulkoministeriö*, Valtakunnansyyttäjän toimisto, valtioneuvoston oikeuskansleri* ja valtiovarainministeriö*. Lisäksi lausunnon antoivat seuraavat tahot: Electronic Frontier Finland - Effi ry, liikenne- ja viestintävirasto ja Syyttäjälaitos.

Hankkeen asiakirjat löytyvät sisäministeriön hankesivulta [SM010:00/2021](#). Lausuntojen sisältöä käsitellään esityksessä jäljempänä.

2 Nykytila ja sen arviointi

Tärkein poliisitoimintaa sääntelevä laki on 22.7.2011 annettu poliisilaki, joka on aikajärjestyksessä kolmas samanniminen laki. Laki on jaoteltu yhdeksään lukuun seuraavasti: 1. Yleiset säännökset, 2. Yleiset toimivaltuudet, 3. Turvatarkastus poliisin toimitiloissa, 4. Tekninen valvonta ja tiedonsaantioikeudet, 5. Salaiset tiedonhankintakeinot, 6. Poliisitutkinta, 7. Vaitiolovelvollisuus ja vaitiolo-oikeus, 8. Vahingonkorvaus ja palkkio sekä 9. Erinäiset säännökset ja asetuksenantovaltuuksia koskeva säännös.

Poliisilain 1 luvussa säädetään niin sanotuista poliisioikeudellisista periaatteista, perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamisesta (2 §), suhteellisuusperiaatteesta (3 §), vähimmän haitan periaatteesta (4 §) ja tarkoitussidonnaisuusperiaatteesta (5 §) sekä mahdollisuudesta luopua tehtävästä tai siirtää sitä (9 §). Yleisellä tasolla säädetty toiminnan periaatteet koskevat kaikkien poliisitehtävien hoitoa ja kaikkea poliisivaltuuksien käyttöä. Nämä periaatteet ovat yleisiä,

mutta ilmenevät välillisesti uudelleen myös useiden poliisilakiin sisältyvien yksittäisten säännösten sanamuodosta. Korostetun tärkeätä näiden periaatteiden noudattaminen on voimakeinojen käytön yhteydessä ja salaisten tiedonhankintakeinojen yhteydessä sekä yleensäkin puututtaessa poliisitoimenpiteiden yhteydessä muutoin olennaisin tavoin kansalaisten oikeuspiiriin.

Perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamisesta koskevan poliisilain 1 luvun 2 §:n mukaan poliisin on valtaansa käyttäessään valittava ajateltavissa olevista vaihtoehdoista se, joka parhaiten ja vähimmällä haitalla edistää näiden oikeuksien toteutumista.

Suhteellisuusperiaatteella tarkoitetaan sitä, että käytettävien keinojen ja niiden aiheuttamien haittojen tulee olla järkevässä suhteessa tavoiteltuun päämäärään. Suhteellisuusperiaatteen ilmaiseva poliisilain 1 luvun 3 § kuuluu seuraavasti: ”Poliisin toimenpiteiden on oltava puolustettavia suhteessa tehtävän tarkeyteen, vaarallisuuteen ja kiireellisyyteen, tavoiteltavaan päämäärään, toimenpiteen kohteena olevan henkilön käyttäytymiseen, ikään, terveyteen ja muihin vastaaviin häneen liittyviin seikkoihin sekä muihin tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin.

Suhteellisuusperiaatteen ajatuksen ilmentävä erityissäännös on lisäksi poliisilain 1 luvun 9 §:ssä otsikolla ”Toimenpiteestä luopuminen ja sen siirtäminen”. Säännöksen mukaan poliisilla on oikeus luopua toimenpiteestä, jos sen loppuunsaattaminen voisi johtaa tavoiteltavaan tulokseen nähden kohtuuttomiin seurauksiin. Säännöksellä pyritään estämään sellaisten tilanteiden syntyminen, joissa poliisivaltuuksien käyttö saattaisi aiheuttaa asianosaiselle tai sivulliselle henkilölle suurempaa haittaa kuin torjuttava oikeudenloukkaus tai häiriö.

Vähimmän haitan periaate ilmentää toimenpiteen tarpeellisuuden vaatimuksen noudattamisesta. Aikaisemmin puhuttiin yleisesti tarpeellisuuden periaatteesta. Poliisin toimenpiteet on suoritettava puuttumatta kenenkään oikeuksiin enempää tai aiheuttamatta suurempaa vahinkoa tai haittaa kuin on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi. Poliisi saa arvioida toimenpiteen tarpeellisuutta lähtökohtaisesti vain poliisille kuuluvien päämäärien saavuttamiseen nähden. Poliisitehtäviä suoritettaessa ei ole siten toimivaltajärjestelmän soveltamiseen nähden mahdollista pitää silmällä yhteiskunnan ”yleistä hyvää”.

Poliisityössä ei saa käyttää valtaa enempää kuin tilanne välttämättä vaatii. Poliisitehtävän yhteydessä on usein mahdollista harkita erilaisia toimenpiteitä tilanteen ratkaisemiseksi. Valintaa ohjaa välttämättömyyden vaatimus. Keinovalikoimasta tulee ottaa käyttöön se, josta aiheutuva haitta jää pienimmäksi. Tämä voi käytännössä merkitä sitä, ettei poliisi voi valita sille itselleen parhaiten sopivaa, kätevintä ja halvinta toimintatapaa. Periaatteen käytännön merkitys ilmenee ehkä selvimmin niissä tilanteissa, joissa poliisi joutuu harkitsemaan erityyppisten voimakeinojen tai salaisten tiedonhankintakeinojen käyttöä.

Tarpeellisuuden vaatimus ilmenee myös siten, että vain sellaisen vallan käyttäminen on oikeutettua, joka on omiaan johtamaan poliisin tavoittelemaan tulokseen. Henkilöön ei esimerkiksi saa kohdistaa telekuuntelua, vaikka telekuuntelun edellytykset näennäisesti olisivatkin olemassa, mikäli tilanteen osalta tiedetään, että telekuuntelulla ei todellista tavoitetta kuitenkaan tulla saavuttamaan. Tarpeellisuuden periaatteen unohtaminen merkitsisi silloin poliisitoimenpiteen muuttumista perusteettomaksi puuttumiseksi perus- ja ihmisoikeuksiin.

Poliisitoiminnassa saatetaan joutua puuttumaan voimakkaasti ja sangen konkreettisestikin toimen kohteena olevan henkilön oikeusasemaan. Tämä korostaa ehdotonta lainmukaisuuden vaatimusta kaikissa poliisitehtävissä. Ylimpien laillisuusvalvojien ratkaisukäytännössä on toisinaan jouduttu kiinnittämään huomiota siihen, että poliisi saa käyttää valtuuksiaan kulloisenkin tehtävän yhteydessä ainoastaan tähän tehtävään nimenomaisesti liittyviin tarkoituksiin. Ei ole

siis sallittua käyttää valtaa jonkin sellaisen tehtävän näennäiseen suorittamiseen, johon vallankäyttö sinänsä voisi sopia, jos kuitenkin todellisenä tavoitteena onkin luoda toimivaltaa kokonaan toiseen, sellaiseen toimenpiteeseen, johon puheena olevia valtuuksia ei olisi lainkaan oikeutta liittää. Poliisilain 1 luvun 5 §:n mukaan poliisi saa käyttää toimivaltuuttaan vain säädettyyn tarkoitukseen.

Poliisin toimivaltuuksilla puututaan monesti toimenpiteen kohteena olevan henkilön perusoikeuksiin, jopa niiden ydinalueelle. Perusoikeuksien huomioimisella poliisin toimivaltuuslain säädännössä onkin korostunut merkitys.

Perusoikeudet eivät yleensä ole ehdottomia, vaikka perusoikeussäännös olisi kirjoitettu oikeuden turvaavaan muotoon ja vaikka säännös ei sisältäisikään sääntelyvarausta tai muuta lakiviitasta. Tällöin kysymys perusoikeuden rajoittamisesta ratkaistaan perusoikeuksien rajoittamista koskevien yleisten oppien mukaisesti.

Perustuslakivaliokunta on johtanut perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudesta ja oikeuksien luonteesta perustuslaissa turvattuina oikeuksina joitakin yleisiä perusoikeuksien rajoittamista koskevia vaatimuksia (PeVM 25/1994 vp, s. 4–5). Näitä ovat vaatimukset:

1. lailla säätämisestä
2. lain täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta
3. rajoituksen hyväksyttävyydestä
4. rajoituksen suhteellisuudesta
5. perusoikeuden ydinalueen koskemattomuudesta
6. oikeusturvajärjestelyjen riittävydestä ja
7. ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisesta.

2.1 Kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet

Edellisessä jaksossa viitattujen perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten mukaan poliisin toimenpiteen kohteena olevan henkilön perusoikeuksiin kohdistuvat rajoitukset eivät saa olla ristiriidassa Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa. On lisäksi syytä kiinnittää huomiota perustuslain 22 §:ään, jonka mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Tässä suhteessa merkityksellinen tässä esityksessä tehtävän tarkastelun kannalta on ennen kaikkea yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (Euroopan ihmisoikeussopimus, EIS; SopS 18 ja 19/1990; sellaisena kuin se on myöhemmin muutettuna SopS 71 ja 72/1994, SopS 85 ja 86/1998, SopS 8 ja 9/2005, SopS 6 ja 7/2005 sekä SopS 50 ja 51/2010). Lisäksi merkitystä on erityisesti kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevalla kansainvälisellä yleissopimuksella (SopS 7 ja 8/1976; KP-sopimus).

Euroopan ihmisoikeussopimuksen osalta erityisen merkityksellisinä artikloina tässä esityksessä tehtävän tarkastelun kannalta voidaan mainita sopimuksen 5 artikla oikeudesta vapauteen ja turvallisuuteen ja 6 artikla oikeudesta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Lisäksi huomiota on syytä kiinnittää sopimuksen 8 artiklaan oikeudesta nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioi-

tusta, 10 artiklaan sananvapaudesta ja 13 artiklaan oikeudesta tehokkaaseen oikeussuojakeinoon. Huomionarvoisena voidaan pitää myös yleissopimuksen ensimmäisen pöytäkirjan 1 artiklassa turvattua omaisuuden suojaa.

KP-sopimuksen osalta tässä tehtävän tarkastelun kannalta merkityksellistä sääntelyä sisältyy esimerkiksi tehokkaiden oikeussuojakeinojen osalta sopimuksen 2 artiklaan, oikeutta vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen koskevaan 9 artiklaan, vapaudenmenetyksiä koskevaan 10 artiklaan, liikkumisvapautta koskevaan 12 artiklaan ja yksityiselämän, perheen, kodin tai kirjeenvaihdon suojaa koskevaan 17 artiklaan.

Tarkemmin edellä viitattuja artikloita ja esimerkiksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen sisältöä tarkentavaa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) ratkaisukäytäntöä selostetaan tarpeellisilta osin ja kunkin kysymyksen edellyttämällä tavalla jäljempänä nykytilan arviointia koskevassa jaksossa ja säännöskohtaisissa perusteluissa.

2.2 2 luku Yleiset toimivaltuudet

3 § Etsintäkuulutetun kiinniottaminen

Poliisilain 2 luvun 3 §:ssä säädetään etsintäkuulutetun kiinniottamisesta. Pykälän 1 momentin mukaan poliisimiehellä on oikeus ottaa kiinni etsintäkuulutettu, joka toimivaltaisen viranomaisen antaman kuulutuksen mukaan on vangittava tai otettava säilöön. Kyseisessä lainkohdassa kysymyksessä ei ole itsenäinen toimenpide, vaan etsintäkuulutuksen antaneen toimivaltaisen poliisi- tai muun viranomaisen määräämän vapauteen kohdistuvan toimenpiteen täytäntöönpano.

Etsintäkuulutus ei ole itsenäinen pakkokeino vaan keino tavoittaa henkilö, jolta laillisella perusteella on riistettävä vapaus. Etsintäkuulutus voi koskea henkilöä, joka on jättänyt saapumatta kuulusteluun ja jota ei ole muuten tavoitettu. Etsintäkuulutettuja ovat myös pakkokeinolain 2 luvun säännösten nojalla pidätettäväksi tai vangittavaksi määrättyt. Aiemman tulkintakäytännön mukaan kysymykseen ovat tulleet myös tuomioistuimen oikeuteen noudettavaksi määräämän henkilön kiinniottaminen, kuten esimerkiksi oikeuteen saapumatta jäänyt asianosainen tai todistaja.

Kun tuomioistuin määrää asianosaisen tai todistajan noudettavaksi myöhemmin pidettävään istuntoon, noudettavasta henkilöstä tehdään yleensä poliisilain 2 luvun 3 §:ssä tarkoitettu etsintäkuulutus. Etsintäkuulutus on käytännössä valtakunnallisessa poliisiasian tietojärjestelmässä (PATJA) oleva ilmoitus henkilön tavoittamiseksi; etsintäkuulutuksen kohteena oleva henkilö tallennetaan PATJAan sekalaisilmoitukselle MU-roolissa (Poliisihallituksen ohjaava kirje, POL-2020-57748). Mainittu Patja-syöttö tarkoittaa poliisilain 2 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua kuulutusta.

Käytännössä poliisi joutuu suorittamaan tuomioistuinten tekemiin prosessuaalisiin ratkaisuihin liittyviä kiinniottoja myös muissa kuin noutoihin liittyvissä tilanteissa. Tehtäviin ei välttämättä liity etsintäkuulutusta. Prosessilaeissa ei myöskään ole tehtävien virka-apuluonteisuuteen liittyviä mainintoja tai ylipäätänsä kattavia mainintoja poliisin roolista tuomioistuimen käsittelyratkaisujen täytäntöönpanossa.

Käytännössä on melko tavanomaista, että tuomioistuin päätyy istuntopäivänä siihen, että pois-
saolevaa asianosaista tai todistajaa yritetään tavoittaa noudettavaksi vielä samalle istuntopäivälle, etsintäkuulutusta ei useinkaan tehdä Patja-syöttönä, vaan tuomioistuimesta otetaan

yleensä puhelimitse yhteyttä poliisiin ja tarvittaessa toimitetaan poliisille kirjallinen noutomääräys. Tällaisessa tilanteessa kysymys siitä, onko kyse poliisilain 2 luvun 3 §:ssä tarkoitetusta etsintäkuulutetusta henkilöstä, jää jossain määrin avoimeksi tai epäselväksi. Lainsäädännöstä ei ainakaan välittömästi ilmene, voiko myös muulla tavoin tuomioistuimen tekemä kuultus täyttää etsintäkuulutuksen edellytykset tavalla, joka loisi poliisille toimivallan ja toimintavelvollisuuden asiassa. Lähtökohdiltaan asiaa on arvioitava perusoikeusmyönteisesti, ja koska viime kädessä poliisin toimenpide kohdistuu yksilön vapauden riistämiseen, niin asiointi on lainsäädännöllisesti lainsäädännön osalta epäselvä.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamieskin on pitänyt ongelmallisena kysymystä siitä, onko säädösperusta menettelystä oikeuteen tuotavaksi määrättyjen henkilöiden osalta asianmukainen – mukaan lukien se, miten menettely etsintäkuulutuksista noutoasioissa on järjestetty (EOAK/23/2017).

Perustuslain 7 §:n 3 momentin mukaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Rangaistuksen, joka sisältää vapaudenmenetyksen, määrää tuomioistuin. Muun vapaudenmenetyksen laillisuus voidaan saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi. Vapautensa menettäneen oikeudet turvataan lailla.

Henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja vapauteen liittyvässä perusoikeuksien suojassa lähdetään siis siitä, että vapaudenmenetyksen on perustuttava lakiin sekä siitä, että vapaudenmenetyksestä päättää viime kädessä riippumaton tuomioistuin. Kun tuomioistuin prosessuaalisen lainsäädännön perusteella määrää noudosta tai muusta vapaudenmenetyksestä, perus- ja ihmisoikeuksien vaatimukset tältä osin täyttyvät.

Poliisin toimivaltuuksien käytön keskeinen periaate on, ettei kenenkään oikeuksiin puututa ilman laillista perustetta eikä silloinkaan enempää kuin on välttämätöntä yhteiskunnan ja toisten yksilöiden etujen ja oikeuksien turvaamiseksi (HE 57/1994 vp, s. 5 ja 17).

Poliisin toiminnan laillisuuden arvioinnissa lähdetään siitä, että perusoikeuksiin, kuten vapauteen, puuttuminen edellyttää aina nimenomaista valtuussäännöstä. Poliisilain 1 luvun 1 §:ssä oleva poliisin tehtävien määrittely ei anna poliisille toimivaltuuksia, vaan toimivaltuudet esimerkiksi kiinniottoon määritellään nimenomaisissa valtuussäännöksissä. Poliisin tehtävien määrittelyllä voi kuitenkin olla merkitystä toimivaltasäännösten tulkinnassa esimerkiksi saman luvun 5 §:ssä säädetyn tarkoitussidonnaisuuden periaatteen kannalta.

Edellä mainitun perusteella varsinkin tilanteissa, joissa kysymys ei ole poliisilain 2 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitetun etsintäkuulutetun henkilön kiinniottosta, poliisin toiminnan perusteita on eduskunnan apulaisoikeusasiamiehenkin ratkaisun perusteella tarpeen selkeyttää lailla niin, että poliisilain 2 luvun 3 §:n 1 momenttia muutettaisiin niin, että se kattaisi myös muun kuin etsintäkuulutetun henkilön, jonka tuomioistuin on määrännyt noudettavaksi tuomioistuimeen, vangittavaksi tai otettavaksi säilöön.

2.3 Salaiset tiedonhankintakeinot

Yleistä

Poliisilain 5 luvussa säädetään telekuuntelun, tietojen hankkimisen telekuuntelun sijasta, televalvonnan, tukiasematietojen hankkimisen, suunnitelmallisen tarkkailun, peitellyn tiedonhankinnan, teknisen tarkkailun (tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu), telesoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisen, peitetoiminnan,

valeoston, tietolähdetoiminnan ja valvotun läpilaskun käyttämisestä rikoksen estämiseen, paljastamiseen tai vaaran torjumiseen. Näitä tiedonhankintakeinoja voidaan käyttää salassa niiden kohteilta.

Poliisilain 5 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan rikoksen estämisellä tarkoitetaan toimenpiteitä, joiden tavoitteena on estää rikos, sen yritys tai valmistelu, kun henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyneen rikokseen, taikka keskeyttää jo aloitetun rikoksen tekeminen tai rajoittaa siitä välittömästi aiheutuvaa vahinkoa tai vaaraa. Henkilön toiminnasta tehdyillä havainnoilla tai siitä muutoin saaduilla tiedoilla tarkoitetaan välittömästi henkilön omasta toiminnasta tehtyjä havaintoja ja ulkopuolisen henkilön antamia vihjetietoja ja muuta välillistä selvitystä. Havaintoihin ja muuten saatuihin tietoihin kuuluvat myös muun muassa rikostiedustelutiedot, tarkkailuhavainnot, muut vihjetiedot ja rikosanalyysillä tiedoista tehtävät johtopäätökset. Edellytyksenä rikoksen estämiseksi säädetyn tiedonhankintakeinon käytölle on, että tällaisten tietojen perusteella on muodostunut perusteltu oletus henkilön syyllistymisestä rikokseen (HE 224/2010 vp, s. 89).

Poliisilain mukainen rikoksen estäminen on varhaisvaiheen ennakollista viranomaistoimintaa. Poliisilain 5 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan rikoksen estäminen kattaa toimenpiteet, joiden tarkoituksena on estää rikoksen yritys ja valmistelu. Valmistelun estämisellä tarkoitetaan rangaistavan teon valmistelun estämistä myös silloin, kun itse valmistelua ei ole kriminalisoitu.

Poliisilain 5 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan rikoksen paljastamisella tarkoitetaan toimenpiteitä, joiden tavoitteena on selvittää, onko esitutinnan aloittamiselle esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua perustetta, kun henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan olettaa, että rikos on tehty. *Rikoksen paljastamisen* käsite viittaa rikoksen estämisen ja selvittämisen väliin jäävään harmaaseen alueeseen. Kyse ei ole rikoksen selvittämisestä, koska esitutinnan käynnistämisen edellytykset puuttuvat, eikä myöskään rikoksen estämisestä, koska rikos oletetaan jo tehdyksi. Rikoksen paljastamisesta on kyse esimerkiksi tilanteessa, jossa vihjetiedon mukaan rikos olisi jo tehty, mutta konkreettista perustetta epäilylle ei vielä ole eli esitutkintalain mukainen syytä epäillä -kynnys ei ole ylittynyt. (HE 224/2010 vp, s. 90).

Salaisten tiedonhankintakeinojen käytölle asetetaan 5 luvussa korkeat tiettyjen rikosten vakavuustasoa koskevat vaatimukset ja muutenkin tiukat tiedonhankintakeinojen käyttöä koskevat edellytykset. Tämä liittyy paitsi salaisten tiedonhankintakeinojen käyttämiseen salassa, erityisesti puuttumiseen perustuslailla turvattuihin perusoikeuksiin jälkimmäisen vaihdellessa tiedonhankintakeinosta ja käyttämisestilanteesta riippuen. Salaisen tiedonhankintakeinon käyttö varsin tyypillisesti edellyttää vakavaa rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Eräitä salaisia tiedonhankintakeinoja voidaan käyttää lähtökohtaisesti mainittua lievempien rikosten estämistä.

Salaisia tiedonhankintakeinoja voidaan käyttötapsansa ja -tarkoituksensa mukaan ryhmitellä eri tavoin. Kohdehenkilön viestintään kohdistuvia teknisiä tiedonhankintakeinoja ovat telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella sekä tekninen kuuntelu. Perinteisenä henkilötiedonhankintakeinona pidetään tietolähdetoimintaa ja siihen liittyvää tietolähteen ohjattua käyttöä. Tietolähdetoiminnassa kohdehenkilöä koskevia tietoja hankitaan välikäden kautta. Tiedonhankintakeinon käyttäjän ja joko välikäden tai suoraan kohdehenkilön välisessä vuorovaikutuksessa käytettäviä harhautusta sisältäviä henkilötiedonhankintakeinoja ovat peitelty tiedonhankinta, peitetöiminta ja valeosto. Kohdehenkilön käyttäytymisen teknisen havainnoinnin keinoja ovat

tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu. Suunnitelmallinen tarkkailu puolestaan perustuu kohdehenkilön käyttäytymisen aistinvaraiseen havainnointiin.

Salaisten tiedonhankintakeinojen käytön yleisenä edellytyksenä poliisilain 5 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan on, että sillä voidaan olettaa saatavan rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi taikka vaaran torjumiseksi tarvittavia tietoja. Telekuuntelun, tietojen hankkimisen telekuuntelun sijasta, suunnitelmallisen tarkkailun, teknisen kuuntelun, teknisen katselun, henkilön teknisen seurannan, teknisen laitetarkkailun, peitetoiminnan, valeoston, tietolähteen ohjatun käytön ja valvotun läpilaskun yleisenä lisäedellytyksenä saman pykälän 2 momentin mukaan on, että niillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiselle tai paljastamiselle. Peitetoiminnan ja valeoston käyttäminen edellyttää lisäksi, että käyttö on välttämätöntä rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi.

Eri tiedonhankintakeinojen käytölle on poliisilaissa asetettu niin sanottuja yleisiä edellytyksiä ja erityisiä edellytyksiä. Salaisten tiedonhankintakeinojen käytön erityisinä edellytyksinä ovat ennen kaikkea ne yksilöidyt rikokset, joiden estämiseksi kutakin keinoa voidaan käyttää. Eri tiedonhankintakeinoja koskeissa säännöksissä on myös voitu asettaa muita erityisiä edellytyksiä.

Salaisten tiedonhankintakeinojen käyttöperusteille yhteinen piirre on se, että ne on määritelty henkilö- ja rikoslähtöisesti. Niitä voidaan kohdistaa vain sellaiseen henkilöön tai käyttää hankittaessa tietoa vain sellaisen henkilön toiminnasta, jonka voidaan perustellusti olettaa tulevaisuudessa syyllistyvän tai jo syyllistyneen tietyn rangaistukseen täyttävään rikokseen tai sellaisen valmisteluun. Jos tällaista tiettyyn henkilöön liittyvää rikostorjunnallista perustetta ei ole olemassa, ei poliisilain mukaisen salaisen tiedonhankintakeinon käyttö ole mahdollista. Muun tiedustelutiedon hankinnan on näin ollen perustuttava avointen lähteiden seurantaan, poliisin niin sanottuun yleisvalvontaan, rikoksen selvittämisessä saatuihin tietoihin sekä tietoihin, jotka poliisi yhteistyöverkostonsa kautta saa muilta viranomaisilta ja yksityisiltä tahoilta.

Päätöksenteko salaisista tiedonhankintakeinoista (EV 374/2010 vp)

Eduskunta on vastauksessaan EV 374/2010 vp hallituksen esitykseen esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi (HE 222/2010 vp) muun ohessa hyväksynyt lausuman, jonka mukaan eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää ja harkitsee, tulisiko salaisia tiedonhankintakeinoja koskeva ratkaisutoimivalta osoittaa tuomioistuinten toimivaltaan. Kyseinen kirjaus koskee pääosin pakkokeinolain 10 luvussa tarkoitettuja salaisia pakkokeinoja, mutta sillä on merkitystä myös poliisilain 5 luvun salaisten tiedonhankintakeinojen osalta.

Oikeusministeriö on vastannut eduskunnan seuraavasti: ”Vuoden 2014 alussa voimaan tulleen uuden pakkokeinolain (806/2011) käsittelyä koskevista eduskunnan valiokunta-asiakirjoista ilmenee, että kirjaus koskee peitetoiminnasta, valeostosta ja salaisen tiedonhankinnan suojaamisesta päättämistä. Kun uuden lain soveltamiskäytännöstä on saatu riittävästi kokemuksia, lainsäädännön muuttamistarpeet tulevat pohdittaviksi lähivuosina. Tämä koskee myös salaisten tiedonhankintakeinojen käyttämisestä päättämistä.”

Tähän hallituksen esitykseen liittyvässä esityksessä pakkokeinolain, esitutkintalain ja eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta sanottu koskien salaisten tiedonhankintakeinojen päätöksentekoa koskee myös poliisilain 5 luvussa tarkoitettuja salaisia tiedonhankintakeinoja.

5 § Telekuuntelu

Pykälän 1 momentin mukaan telekuuntelulla tarkoitetaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain (917/2014) 3 §:n 43 kohdassa tarkoitetun yleisen viestintäverkon tai siihen liitetyn viestintäverkon kautta teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen vastaanotettavan taikka siitä lähetetyn viestin kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä viestin sisällön ja siihen liittyvien tämän luvun 8 §:ssä tarkoitettujen tunnistamistietojen selvittämiseksi. Telekuuntelua saadaan kohdistaa vain siltä henkilöltä lähtöisin olevaan tai sellaiselle henkilölle tarkoitettuun viestiin, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 2 momentissa mainittuun rikokseen. Momentissa viitatussa lainkohdassa yleisellä viestintäverkolla tarkoitetaan viestintäverkkoa, jota käytetään viestintäpalvelujen tarjontaan ennalta rajaamattomalle käyttäjäpiirille.

Telekuuntelu kohdistuu välitettävänä olevaan viestiin. Perusteltuna on pidetty selventää tämä pykälätasolla, jotta tehdään selvä ero esimerkiksi laitteessa jo olevaan viestiin tai muuhun tietoon kohdistuviin tiedonhankintakeinoihin. Kysymys olisi telekuuntelun käyttöalan tarkentamisesta.

6 § Tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta

Pykälän 1 momentin mukaan poliisille voidaan antaa rikoksen estämiseksi lupa tietojen hankkimiseen teleyrityksen tai yhteisötilaajan hallusta 5 §:ssä säädettyillä edellytyksillä, jos on todennäköistä, että 5 §:ssä tarkoitettua viestiä ja siihen liittyviä tunnistamistietoja ei ole enää saatavissa telekuuntelulla.

Luvun 8 §:ään ehdotetaan muutosta, jonka mukaan siinä jatkossa viitattaisiin teleyrityksen ja yhteisötilaajan sijaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 36 kohdassa tarkoitettuun viestinnän välittäjään. Kyseinen muutos on huomioitu 5 §:ssä ja se tulee huomioida myös 5 luvun 6 §:ssä. Tunnistamistietojen sijaan jatkossa puhuttaisiin siten välitystiedoista.

7 § Telekuuntelusta ja muusta vastaavasta tietojen hankkimisesta päättäminen

Pykälän 2 momentin mukaan lupa telekuunteluun ja luvun 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuun tietojen hankkimiseen voidaan antaa enintään kuukaudeksi kerrallaan. Erilaisia tulkintoja on esiintynyt siitä, voidaanko telekuuntelulle hakea jatkoa aikaisemman luvan ollessa vielä voimassa ja, jos uusi lupa myönnetään vanhan ollessa vielä voimassa, alkaako jatkoluvan voimassaolo aina päätöshetkestä vai esimerkiksi tätä myöhemmästä vanhan luvan päättymispäivästä. Perustellulta vaikuttaa selventää momenttia siten, että siitä selvästi käy ilmi luvan voimassaolon alkavan aina luvan antopäivästä, koska arvioinnin kannalta on olennaista, että luvan myöntämisen edellytykset on arvioitu ja ne ovat olleet olemassa luvan myöntämishetkellä.

Pykälän 3 momentissa säädetään siitä, mitä tietoja telekuuntelua ja telekuuntelun sijasta toimittavaa tietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava. Yhtenä näistä tiedoista on toimenpiteen kohteena oleva teleosoite tai telepäätelaitte.

Erilaisten telepäätelaitteiden määrä kasvaa jatkuvasti. Esimerkiksi telekuuntelun ja televalvonnan kohteena olevien liittymien määrät ovatkin kasvaneet vuositason selvästi enemmän kuin niiden kohteena olevien henkilöiden lukumäärät. Tämän johdosta kasvaa nykysääntelyn johdosta myös tarve tehdä samassa asiassa samaa henkilöä koskien useita peräkkäisiä telekuunteluvaatimuksia ja -päätöksiä. Jo nykyään laajoissa esitutkinnoissa telekuunteluhakemuksia voidaan joutua tekemään jopa viikoittain. Siten nykysääntelyn laite- ja liittymäkohtaisuus aiheuttaa samoissa asioissa useita peräkkäisiä telekuuntelulupien valmistelu- ja käsittelyprosesseja sekä poliisissa että tuomioistuimissa.

Telekuuntelua koskevan harkinnan osalta olennainen on telekuuntelun aiheuttama perusoikeuspuuttuminen, joka kohdistuu luottamuksellisen viestinnän suojaan. Merkitystä tämän kannalta ei ole tietyn henkilön käyttämien telepäätelaitteiden tai -liittymien taikka näihin kohdistuvien telekuuntelulupien lukumäärällä. Olennaista tämän sijaan on, voidaanko tietyn henkilön luottamuksellisen viestinnän suoja rajoittaa hänen viestintäänsä kohdistettavalla telekuuntelulla.

Perusteltua siksi on, että telekuuntelulupaa koskeva sääntely muutettaisiin teleosoite- tai telepäätelaittekohtaisuuden sijaan henkilösidonnaiseksi. Tällöin luvassa ei lueteltaisi erikseen kaikkia niitä telepäätelaitteita tai -osoitteita, joita lupa koskee, vaan tuomioistuin myöntäisi luvan suorittaa telekuuntelua viesteihin, jotka ovat lähtöisin henkilön hallussa olevasta tai hänen oletettavasti muuten käyttämästä teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettavina tällaiseen laitteeseen. Muutoksen johdosta poliisin ei tarvitsisi hakea erikseen yksittäisiä lupia kullekin henkilön hallussa olevalle tai hänen oletettavasti muuten käyttämälle teleosoitteelle tai -laitteelle, jotka selviävät telekuunteluluvan myöntämisen jälkeen.

Jo nykyisellään on pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystään kuuluvan poliisimiehen vastuulla selvittää henkilön käyttämät teleliittymät ja telepäätelaitteet. Liittymien ja laitteiden tiedot ilmoitetaan tuomioistuimelle teletiedonhankintakeinoa koskevassa hakemuksessa ja tuomioistuin myöntää tai hylkää luvan kyseisiin tietoihin perustuen. Lisäksi uusien osoitteiden tai laitteiden lisäämisessä käytössä on poliisilain 5 luvun 45 §:n 3 momentin mukainen menettely, jossa tuomioistuin saa tutkia ja ratkaista asian vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä virkamiehen läsnä olematta, jos on kulunut vähemmän kuin kuukausi samaa estettävää tai paljastettavaa rikosta koskevan lupa-asian suullisesta käsittelystä.

Tietyn henkilön käyttämien teleosoitteiden ja -päätelaitteiden yksilöintitietojen selvittäminen jäisi edelleen pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystään kuuluvan poliisimiehen virkavastuulla selvitettäväksi asiaksi. Samalla voitaisiin vahventaa perusteluvelvollisuutta koskien sitä, että telekuuntelu kohdistuisi vain toimenpiteen kannalta välttämättömiin telepäätelaitteisiin tai -osoitteisiin. Tämä voitaisiin varmistaa edellyttämällä, että pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimies tekisi asiasta erillisen päätöksen, jossa tulisi perustella, miksi toimenpiteen kohteeksi on valittu juuri toimenpiteen kohteena olevat teleosoitteet ja telepäätelaitteet. Päätös olisi poliisilain 5 luvun 63 §:ssä tarkoitetun laillisuusvalvonnan piirissä.

Edelleen perusteluvelvollisuutta ja jälkivalvontaa voitaisiin korostaa edellyttämällä salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä ilmoittamista koskevassa 5 luvun 58 §:ssä, että telekuuntelua koskevassa ilmoituksessa tiedonhankinnan kohteelle olisi yksilöitävä toimenpiteen kohteena olleet teleosoitteet ja telepäätelaitteet. Sanotulla olisi saman pykälän 4 momentin johdosta merkitystä myös tuomioistuimen tiedonsaannille, koska tiedonhankinnan kohteelle ilmoittamisesta olisi jatkossakin samalla kirjallisesti ilmoitettava luvan myöntäneelle tuomioistuimelle.

Lisäksi olennainen olisi jatkossakin poliisilain 5 luvun 56 §, joka sääntelee telekuuntelun keskeyttämistä tilanteissa, joissa telekuuntelu kohdistuu muuhun kuin luvan kohteena olevalta henkilöltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin.

Telekuuntelulupaa haettaessa ja myönnettäessä tiedonhankinnan kohteena oleva henkilö voi kuitenkin olla myös tuntematon. Perusteltua on, että tämä käy nimenomaisesti ilmi lain säännöksestä. Tällaisissa tapauksissa olisi lisäksi edelleen tarvetta sille, että telekuuntelulupa myönnettäisiin teleosoite- tai telepäätelaittekohtaisesti.

8 § Televalvonta ja sen edellytykset

Pykälän 1 momentin mukaan televalvonnalla tarkoitetaan tunnistamistietojen hankkimista viestistä, joka on lähetetty 5 §:ssä tarkoitettuun viestintäverkkoon kytketystä teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettu tällaiseen osoitteeseen tai laitteeseen, sekä teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitiedon hankkimista taikka osoitteen tai laitteen käytön tilapäistä estämistä. Tunnistamistiedolla tarkoitetaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 7 kohdassa tarkoitettuun käyttäjään tai mainitun pykälän 30 kohdassa tarkoitettuun tilaajaan yhdistettävissä olevaa viestiä koskevaa tietoa, jota viestintäverkoissa käsitellään viestien siirtämiseksi, jakelemiseksi tai tarjolla pitämiseksi.

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain terminologiassa *tunnistamistietojen* käsite on korvautunut *välitystiedoilla*. Hallituksen esityksessä tietoyhteiskuntakaareksi sekä laeiksi maankäyttö- ja rakennuslain ja rikoslain tiettyjen kohtien muuttamisesta todetaan, että välitystieto vastaa sisällöllisesti tunnistamistiedon määritelmää, mutta vastaa paremmin haettua sisältöä, koska termi tunnistamistieto sekoitetaan yleiskielessä usein erilaisiin tunnistautumiseen liittyviin palveluihin eikä ilmennä riittävän selvästi sitä, että tilaajaan tai käyttäjään yhdistettävissä oleva tieto on tullut kerätä viestinnän välittämisen yhteydessä, jotta sitä voidaan pitää tunnistamistietona (HE 221/2013 vp, s. 95). Sanotun johdosta on perusteltua korvata termi tunnistamistieto termillä välitystieto myös nyt käsiteltävänä olevassa pykälässä sekä muissa poliisilain pykälissä, joissa nykyisellään viitataan tunnistamistietoihin. Muutoksessa voidaan huomioida termin osittain erilainen sisältö sähköisen viestinnän palveluista annetussa laissa tarkentamalla, että kysymys on välitystiedoista nimenomaan poliisilaissa tarkoitettussa merkityksessä.

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 36 kohdassa määritellään, että viestinnän välittäjällä tarkoitetaan teleyritystä, yhteisötilaajaa ja sellaista muuta tahoa, joka välittää sähköistä viestintää muutoin kuin henkilökohtaisiin tai niihin verrattaviin tavanomaisiin yksityisiin tarkoituksiin. Televalvonnan voidaan katsoa kohdistuvan nimenomaan viestinnän välittäjän hallussa olevien välitystietojen hankintaan. Jos välitystiedot hankitaan muualta kuin viestinnän välittäjän hallusta, kyse ei ole televalvonnalla hankittavasta tiedosta. Sanotun johdosta on perusteltua täsmentää televalvonnan määritelmää viittaamalla siinä sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 36 kohdan määritelmään. Kysymys on televalvonnan määritelmän tarkentamisesta myös suhteessa pakkokeinolain 7 luvun 4 §:n mukaisiin takavarikoimis- ja jäljentämiskieltoihin.

Pykälän 6 momentin mukaan tietojen luovuttamisesta hätäilmoituksia vastaanottaville viranomaisille säädetään sähköisen viestinnän tietosuojalain 35 §:ssä. Voimassa olevassa laissa oleva viittaus kumottuun lakiin on perusteltua muuttaa kohdistumaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 321 §:ään.

10 § Televalvonnasta päättäminen

Pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuimien päättää 8 §:n 2 ja 5 momentissa sekä 9 §:n 1, 4 ja 5 kohdassa tarkoitettu televalvonnasta sekä televalvonnasta 3 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta.

Luvun 9 §:n 6 kohdan mukaan poliisi saa kohdistaa rikoksen estämiseksi televalvontaa henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, kun jonkun voidaan lausumiensa tai muun käyttäytymisensä perusteella perustellusti olettaa syyllistyvän seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön. Kohtaan ei lainkaan viitata televalvonnasta päättämistä koskevassa 10 §:ssä, jonka 1 ja 2 momentin perusteella määräytyy muiden

momentin kohtien osalta päättävä viranomainen. Pääsääntönä on 1 momentin mukainen sääntely, jossa tuomioistuin päättää televalvonnasta pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystään kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta. Perustellulta vaikuttaa, että myös estettäessä seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä päätösvalta televalvonnasta tulisi olla tuomioistuimella. Näin ollen tuomioistuimen päätöksentekotoimivalta tulisi ulottaa koskemaan myös 9 §:n 6 kohdassa tarkoitettua seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä.

Pykälän 5 momentin mukaan lupa voidaan antaa ja päätös tehdä enintään kuukaudeksi kerrallaan ja lupa tai päätös voi koskea myös luvan antamista tai päätöksen tekemistä edeltänyttä määrättyä aikaa, joka voi olla kuukautta pidempi. Vastaavasti kuin edellä telekuuntelua koskevan 7 §:n osalta, erilaisia tulkintoja on esiintynyt siitä, voidaanko televalvonnalle hakea jatkoa aikaisemman luvan ollessa vielä voimassa ja, jos uusi lupa myönnetään vanhan ollessa vielä voimassa, alkaako jatkoluvan voimassaolo aina päätöshetkestä vai esimerkiksi tätä myöhemmästä vanhan luvan päättymispäivästä. Perustellulta vaikuttaa selvittää momenttia siten, että siitä selvästi käy ilmi luvan voimassaolon alkavan aina luvan antopäivästä, koska arvioinnin kannalta on olennaista, että luvan myöntämisen edellytykset on arvioitu ja ne ovat olleet ollessa luvan myöntämishetkellä.

Pykälän 6 momentissa säädetään siitä, mitä tietoja televalvontaa koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava. Vastaavasti kuin edellä on luvun 7 §:ssä tarkoitetun telekuuntelun osalta todettu, myös televalvonnan osalta on perusteltua, että sääntely muutettaisiin teleosoite- tai telepäätelaittekohtaisuuden sijaan henkilösidonnaiseksi. Tietyn henkilön käyttämien teleosoitteiden ja -päätelaitteiden yksilöintitietojen selvittäminen jäisi edelleen poliisin virkavastuulla selvitettäväksi asiaksi. Edellytyksenä olisi, että pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimies tekisi asiasta erillisen päätöksen, jossa tulisi perustella, miksi toimenpiteen kohteeksi on valittu juuri toimenpiteen kohteena olevat teleosoitteet tai telepäätelaitteet. Päätös olisi poliisilain 5 luvun 63 §:ssä tarkoitetun laillisuusvalvonnan piirissä. Edelleen perusteluvollisuutta ja jälkivalvontaa korostettaisiin edellyttämällä salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä ilmoittamista koskevassa 5 luvun 58 §:ssä, että myös televalvontaa koskevassa ilmoituksessa tiedonhankinnan kohteelle olisi yksilöitävä toimenpiteen kohteena olleet teleosoitteet ja telepäätelaitteet. Sanotulla olisi saman pykälän 5 momentin johdosta merkitystä myös tuomioistuimen tiedonsaannille, koska epäillylle ilmoittamisesta olisi jatkossakin samalla kirjallisesti ilmoitettava luvan myöntäneelle tuomioistuimelle.

Lisäksi muutoksen johdosta on perusteltua lisätä televalvonta poliisilain 5 luvun 56 §:ään, joka sääntelee telekuuntelun, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttämistä. Perusteltua on, että myös televalvonta tulisi keskeyttää tilanteessa, jossa se kohdistuu muuhun kuin luvan kohteena olevalta henkilöltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin. Lisäksi televalvonnalla saadut tiedot ja niitä koskevat muistiinpanot olisi hävitettävä.

Vastaavasti kuin edellä on luvun 7 §:n tarkastelussa todettu telekuuntelun osalta, televalvontalupaa haettaessa ja myönnettäessä henkilö voi olla myös tuntematon. Perusteltua on, että tämä käy nimenomaisesti ilmi lain säännöksestä. Tällaisissa tapauksissa olisi lisäksi edelleen tarvetta sille, että televalvontalupa myönnettäisiin teleosoite- tai telepäätelaittekohtaisesti.

15 § Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset

Pykälän 2 momentin perusteella poliisi saa käyttää peiteltyä tiedonhankintaa, jos on syytä olettaa, että toimenpiteellä saadaan selvitystä rikoksista, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta tai tietyistä muista momentissa mainituista rikoksista. Pykälässä ei ole erityissääntelyä tilanteista, joissa peitelty tiedonhankinta tapahtuisi tietoverkossa.

Tältä osin huomiota on kiinnitetty tietoverkossa tapahtuvan peitetoiminnan edellytyksiin. Luvun 28 §:n 2 momentin mukaan poliisi saa rikoksen estämiseksi kohdistaa henkilöön peitetoimintaa, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän tai myötävaikuttavan pakkokeinolain 10 luvun 3 §:ssä tarkoitettuun muuhun rikokseen kuin törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen tai törkeään tulliselvitysrikokseen taikka jos tämän voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän tai myötävaikuttavan rikoslain 17 luvun 18 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen. Edellytyksenä on lisäksi, että tiedonhankintaa on rikollisen toiminnan suunnitelmallisuuden, järjestäytyneisyyden tai ammattimaisuuden taikka ennakoitavissa olevan jatkuvuuden tai toistuvuuden vuoksi pidettävä tarpeellisena.

Vaikka peitetoiminnan käyttämisen kynnys siten on muuten korkeammalla kuin peitellyn tiedonhankinnan, poliisilla kuitenkin 28 §:n 3 momentin mukaan oikeus kohdistaa rikoksen estämiseksi henkilöön peitetoimintaa tietoverkossa, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän sellaiseen rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta tai jos kysymyksessä on rikoslain 17 luvun 19 §:ssä tarkoitettu sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapito.

Peitellyssä tiedonhankinnassa kysymys on tiettyyn henkilöön kohdistuvasta lyhytkestoisessa vuorovaikutuksessa tapahtuvasta tiedonhankinnasta, jossa poliisimiehen tehtävän salaamiseksi käytetään vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja. Peitetoiminnalla taas tarkoitetaan tiettyyn henkilöön tai hänen toimintaansa kohdistuvaa suunnitelmallista tiedonhankintaa käyttämällä soluttautumista, jossa tiedonhankinnan edellyttämän luottamuksen hankkimiseksi tai tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi käytetään vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja tai rekisterimerkintöjä taikka valmistetaan tai käytetään vääriä asiakirjoja. Kyseisissä tiedonhankintakeinoissa on siten kysymys tietyiltä osin samankaltaisesta toiminnasta, mutta peitetoimintaa voidaan tyypillisesti pitää kestoaltaan pidempiaikaisena, pidemmälle menevänä ja kohdehenkilön tuntemaa luottamuksen tunnetta enemmän horjuttavana toimintana kuin peiteltyä tiedonhankintaa. Tämä eroavaisuus onkin tunnistettu kyseisten tiedonhankintakeinojen käytön edellä viitatuissa edellytyksissä. Tietoverkossa tapahtuvan toiminnan osalta peitetoimintaa voidaan kuitenkin käyttää matalammalla kynnyksellä kuin peiteltyä tiedonhankintaa.

Mahdollisuus peitetoimintaan tietoverkossa tietyissä tilanteissa ei itsessään perustele mahdollisuutta peiteltyyn tiedonhankintaan vastaavissa tilanteissa. Kunkin tiedonhankintakeinon kohdalla tulee itsenäisesti perusoikeuspuuttumisen merkittävyys huomioiden arvioida esimerkiksi se, minkälaista vakavuustasoa tiedonhankintakeinon käytön mahdollistavilta perusterikoksilta vaaditaan. Suhteellisuus- ja vähimmän haitan periaatteiden mukaisena voidaan kuitenkin pitää sitä, että poliisilain sääntelyllä pyritään ohjaamaan perusoikeuksia mahdollisimman vähän loukkaavien keinojen käyttöön tilanteissa, joissa tarve tiettyjen tiedonhankintakeinojen käytön mahdollistamiselle on olemassa, mutta tiedonhankintakeinolla tavoiteltu tulos voisi tietyissä tilanteissa olla saavutettavissa myös perusoikeuksiin vähemmän puuttuvilla keinoilla.

Tietoverkkojen käytön lisääntyessä myös rikollisessa toiminnassa voidaan sinällään arvioida olevan selvä tarve peiteltylle tiedonhankinnalle tietoverkossa. Jo nykysääntely kuitenkin mahdollistaa pykälässä säädettyjen edellytysten täyttyessä peitellyn tiedonhankinnan myös tietover-

kossa, ja kysymys tässä arvioinnissa onkin siten ennen kaikkea siitä, tulisiko peiteltyyn tiedonhankinnan tietoverkossa olla mahdollista nykyistä alemmin kynnyksin. Peitetoiminnan mahdollistamista alemmalla kynnyksellä tietoverkoissa on perusteltu lain esitöissä ennen kaikkea sillä, että tietoverkossa tapahtuvalle ihmisten väliselle vuorovaikutukselle on jo sinänsä tyypillistä, ettei toisen osapuolen henkilöllisyyttä aina tiedetä, vaan tämä voi esiintyä esimerkiksi nimimerkillä. Lisäksi tietoverkossa tapahtuvan peitetoiminnan dokumentointi voidaan toteuttaa helpommin ja tarkemmin kuin muussa peitetoiminnassa, joten jälkikäteen on luotettavasti selvitettävissä, kuinka peitetoimintaa suoritettaessa on toimittu. Tietoverkkoympäristössä ei ole myöskään tavanomaisen peitetoiminnan turvallisuusriskejä (HE 224/2010 vp, s. 116 ja HE 222/2010 vp s. 339). Perusteluita voidaan pitää relevantteina myös muuttuneessa tietoverkkoympäristössä ja niiden voidaan katsoa pitkälti soveltuvan myös tietoverkoissa tapahtuvaan peiteltyyn tiedonhankintaan.

Sanotun johdosta esityksessä ehdotetaan, että poliisi saisi kohdistaa henkilöön peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, tai jos kysymyksessä on rikoslain 17 luvun 19 §:ssä tarkoitettu rikos.

23 § Tekninen laitetarkkailu ja sen edellytykset

Teknisellä laitetarkkailulla tarkoitetaan tietokoneen tai muun vastaavan teknisen laitteen taikka sen ohjelmiston toiminnan, sisältämien tietojen tai yksilöintitietojen muuta kuin yksinomaan aistinvaraista tarkkailua, tallentamista tai muuta käsittelyä rikoksen estämiseksi merkityksellisen seikan tutkimiseksi.

Pykälän 2 momentin mukaan teknisellä laitetarkkailulla ei saa hankkia tietoa välitettävänä olevan viestin sisällöstä eikä 8 §:ssä tarkoitetuista tunnistamistiedoista. Lain esitöiden mukaan säännöksellä on ollut tarkoitus selvittää teknisen laitetarkkailun suhdetta muihin poliisilain 5 luvun tiedonhankintakeinoihin (HE 224/2010 vp, s. 112 ja HE 222/2010 vp s. 335). Tarkoituksena ei ole momentin perusteluissa todettu huomioon ottaen ollut, että tekninen laitetarkkailu ei voisi kohdistua esimerkiksi laitteessa jo olevaan viestiin. Voimassa olevan momentin muotoilua voidaankin pitää tarkoitustaan rajoittavampana siltä osin kuin sen on tulkittu estävän myös tiedon hankkimisen tekniselle laitteelle tallennetuista ja sillä kirjoitettavana olevista viesteistä. Siviilitiedustelulainsäädännön yhteydessä kyseistä momenttia muutettiin vastaamaan säännöksen alkuperäistä tarkoitusta.

Pakkokeinolaissa tarkoitettun laite-etsinnän suhteesta pakkokeinolain 10 luvun mukaisiin pakkokeinoihin on säädetty lain 8 luvun 20 §:n 2 momentissa. Momentin mukaan laite-etsintää ei saa kohdistaa sellaiseen luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja teknisestä tarkkailusta säädetään pakkokeinolain 10 luvussa. Säännös ei kuitenkaan estä laitteessa tai tietojärjestelmässä etsinnän toimittamishetkellä olevaan tietosisältöön kohdistettavaa etsintää. Tarkoituksena on tämän sijaan ollut varmistaa, että soveltamisala ei ole päällekkäinen säännöksessä mainittujen pakkokeinolain 10 luvun pakkokeinojen kanssa. Käyttämällä vastaavaa muotoilua poliisilain 5 luvun 23 §:n 2 momentin teknistä laitetarkkailua koskevassa säännöksessä voitaisiin nykyistä selvemmin selvittää teknisen laitetarkkailun suhdetta muihin poliisilain 5 luvun tiedonhankintakeinoihin, ilman että riskinä olisi tekniselle laitetarkkailulle tarkoitettun sisällön kaventuminen tavoiteltua pienemmäksi. Huomiota voidaan tältä osin kiinnittää myös siihen, että toisin kuin laite-etsintä, tekninen laitetarkkailu tulee pääsääntöisesti kysymykseen vain varsin vakavien rikosten kohdalla ja edellyttää tuomioistuimen lupaa. Vaikuttaa siksikin perustellulta, että teknisen laitetarkkailun soveltamisalaa ei tässä suhteessa rajata laite-etsinnän soveltamisalaa kapeammaksi.

Yhtenä voimassa olevan säännöksen kattamana teknisen laitetarkkailun muotona on pidetty niin sanottua näppäimistökuuntelua (HE 224/2010 vp, s. 111 ja HE 222/2010 vp s. 335). Tällöin yhdeksi näppäimistökuuntelun tavoitteeksi on mainittu selvittää verkkopalvelimen salasanan sisältö. Toisaalta esitöissä on todettu, että kun on kysymys esimerkiksi sähköpostin lähettämisen yhteydessä tapahtuvan tietokonepääteen näppäimistön käytön teknisestä tarkkailusta, tällainen näppäimistökuuntelu kuuluisi teknisen kuuntelun määritelmän piiriin. Tätä on perusteltu sillä, että teknisellä laitetarkkailulla ei saa hankkia tietoa viestin sisällöstä (HE 224/2010 vp, s. 106 ja HE 222/2010 vp s. 329). Näppäimistökuuntelun arvioimisessa teknisenä kuunteluna on kuitenkin yhtenä ongelmana, että teknistä kuuntelua saadaan kohdistaa vain vakituiseen asumiseen käytettävän tilan ulkopuolella olevaan epäiltyyn. Koska näppäimistökuuntelun kohteena olevat laitteet ovat enenevässä määrin helposti liikuteltavia, on vaikea varmistua siitä, että laitetta käytetään nimenomaan muualla kuin vakituiseen asumiseen käytettävissä tiloissa. Nykysääntely on kuitenkin voinut ainakin periaatteessa johtaa siihen, että näppäimistökuuntelua on voitu arvioida joko teknisenä kuunteluna, asuntokuunteluna tai teknisenä laitetarkkailuna siitä riippuen, minkälaista tietoa sillä on hankittu ja missä kuunneltava näppäimistö on kulloinkin sijainnut.

Eduskunnan hallintovaliokunta on, tarkastellessaan vastaavaa kysymystä ns. siviilitiedustelulainsäädännön osalta, todennut, että tietoverkon ylitse tapahtuvassa teknisessä tarkkailussa ei puututa kotirauhan suojaan, koska toiminnalla ei hankita tietoa siitä tilasta, jossa tiedonhankinnan kohteena oleva laite sijaitsee, vaan yksinomaan laitteen käytöstä ja sisällöstä. Tästä johtuen on valiokunnan mukaan selvää, ettei toimivaltuuden käytön sallittavuuden tule perustua siihen, ovatko laite ja sitä käyttävä henkilö pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa vai eivätkö ole. Hallintovaliokunta on lisäksi kiinnittänyt tuossa yhteydessä huomiota siihen, että teknisestä laitetarkkailusta päättää pääsääntöisesti tuomioistuin, teknisestä kuuntelusta toimivaltuutta käyttävä viranomainen (HaVM 36/2018 vp s. 45–46).

Suojan tarpeen kannalta ei vaikuttaisikaan olevan merkitystä sillä, tapahtuuko näppäimistökuuntelulla seurattava toiminta asumiseen käytettävässä vai muussa tilassa. Seuranta ei kohdistu sijaintipaikkaan, vaan näppäimistön käyttöön sijaintipaikasta riippumatta. Perustellulta ei siten vaikuta, että näppäimistökuuntelun asemaa tiedonhankintakeinona arvioidaan eri tavoin riippuen siitä, missä seurattava toiminta tapahtuu. On samoin jossain määrin tulkinnanvaraista, missä menee raja viestin sisällön ja esimerkiksi salasanojen selvittämisen välillä. Verrattaessa edellytyksiä tekniselle laitetarkkailulle ja tekniselle kuuntelulle voidaan todeta, että molemmat tulevat kysymykseen vain samojen, vakavina pidettävien rikosten kohdalla. Keskeisenä erona näitä koskevassa päätöksentekomenettelyssä on, että teknisestä kuuntelusta päättää pääsääntöisesti pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta, kun taas teknisestä laitetarkkailusta päättää erityisiä kiiretilanteita lukuun ottamatta tuomioistuin pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta.

Jos teknisen laitetarkkailun alaa tarkennetaan edellä ehdotetusti, perustellulta vaikuttaisi edellä sanotun johdosta tulkita näppäimistökuuntelun jatkossa sisältyvän teknisen laitetarkkailun määritelmän piiriin, paitsi jos kysymys on sellaisesta luottamuksellisista viestistä koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta tai muusta teknisestä tarkkailusta kuin laitetarkkailusta, josta säädetään muualla poliisilain 5 luvussa. Siltä osin kuin näppäimistökuuntelulla seurataan reaaliajassa esimerkiksi viestin kirjoittamista, kysymys ei sanotun johdosta olisi teknisestä laitetarkkailusta vaan teknisestä kuuntelusta. Koska teknistä kuuntelua saadaan nykyisellään kohdistaa vain vakituiseen asumiseen käytettävän tilan ulkopuolella olevaan henkilöön (poliisilain 5 luvun 17 §:n 3 momentti), ja koska edellä todetuin tavoin suojan tarpeen johdosta ei ole normaalisti perusteltua rinnastaa näppäimistökuuntelua vakituiseen asumiseen käytettävässä tilassa toteutettavaan kuunteluun, joka on mahdollista ainoastaan rikoksen selvittämiseksi (pakkokeinolain 10 luvun 17 §:ssä tarkoitettu asuntokuuntelu), tulee teknistä kuuntelua koskevaan poliisilain 5 luvun 17

§:ään ottaa asiaa koskeva poikkeussäännös, jossa korostettaisiin, että teknisenä kuunteluna arvioitaisiin myös pelkästään tekniseen laitteeseen kohdistuvaa teknistä kuuntelua sen sijaintipaikasta riippumatta. Ehdotusta on tarkemmin perusteltu jäljempänä 5 luvun 17 §:ää koskevissa perusteluissa.

Salaisia tiedonhankintakeinoja koskeva 5 luku perustuu melko pitkälle pakkokeinolain 10 luvun säännöksiin (HE 224/2010 vp, s. 1), niin on perusteltua, että poliisilain 5 luvun 23 §:n 2 momentti olisi muotoilultaan vastaavanlainen kuin pakkokeinolain 10 luvun 23 §:n 2 momentti.

25 § Teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen

Pykälän 1 momentin mukaan poliisi saa rikoksen estämiseksi hankkia teknisellä laitteella teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitiedot, jos estettävänä on rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta. Pykälän 2 momentin mukaan poliisi saa käyttää 1 momentissa tarkoitettujen tietojen hankkimiseksi ainoastaan sellaista teknistä laitetta, jota voidaan käyttää vain teleosoitteen ja telepäätelaitteen yksilöimiseen.

Teknisten ratkaisujen monipuolistuessa ja kehittyessä perusteltuna ei voida pitää, että pykälässä tarkoitettuun toimintaan tulisi jatkossakin hankkia vain laitteita, joiden tulisi soveltua pelkästään teleosoitteen ja telepäätelaitteen yksilöimiseen. Mahdollisena voidaan pitää, että saatavilla ei jossain vaiheessa ole pelkästään tähän tarkoitukseen soveltuvia laitteita, tai että tällaisten hankkiminen ei ainakaan ole kokonaistaloudellisesti perusteltua. Luotettavina ei toisaalta kaikissa tilanteissa voida pitää ratkaisuja, joilla laajempaan käyttöön soveltuvien laitteiden ominaisuuksia pyritäisiin teknisesti rajoittamaan 2 momentissa edellytetyiksi. Ajattelutapaa voidaan yleisemminkin pitää vieraana salaista tiedonhankintaa koskevalle sääntelylle, jossa yleisesti painotetaan käytettävien laitteiden ominaisuuksien sijaan sitä, mitä näillä laitteilla saadaan tehdä. Sanotun johdosta perustellulta vaikuttaa poistaa 2 momentista laitteen ominaisuuksia rajoittava säännös, säilyttäen kuitenkin kyseisen tiedonhankintakeinon tarkoituksena nimenomaan teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen.

28 § Peitetoiminta ja sen edellytykset

Pykälän 2 momentin mukaan poliisi saa rikoksen estämiseksi kohdistaa henkilöön peitetoimintaa, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän tai myötävaikuttavan pakkokeinolain 10 luvun 3 §:ssä tarkoitettuun muuhun rikokseen kuin törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen tai törkeään tulliselvitysrikokseen taikka jos tämän voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän tai myötävaikuttavan rikoslain 17 luvun 18 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen. Edellytyksenä on lisäksi, että tiedonhankintaa on rikollisen toiminnan suunnitelmallisuuden, järjestäytyneisyyden tai ammattimaisuuden taikka ennakoitavissa olevan jatkuvuuden tai toistuvuuden vuoksi pidettävä tarpeellisena.

Lähtökohtaisesti peitetoimintaa voidaan siten muun ohessa kohdistaa henkilöön silloin, jos tämän voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän tai myötävaikuttavan tappoon, murhaan tai surmaan. Käytännössä on havaittu, että mainitut peitetoiminnalle laissa asetetut ns. lisäedellytykset (toiminnan suunnitelmallisuus, järjestäytyneisyys tai ammattimaisuus taikka ennakoitavissa oleva jatkuvuus tai toistuvuus) asettavat henkirikokset erilaiseen asemaan muiden peitetoiminnan perusterikosten kanssa. Esimerkkinä on mainittu törkeä vahingonteko, joka on myös peitetoiminnan perusterikos ja jonka osalta jonkun laissa mainitun lisäedellytyksen täyttymistä on pidetty tyypillisenä. Edelleen on tuotu esiin, että peitetoiminnan lisäedellytykset täytyvät tyy-

pillisesti helposti myös muun muassa törkeiden huumausainerikosten sekä törkeiden talousrikosten osalta. Monissa näissä rikoksissa lisäedellytysten käsillä olo kytkeytyy oleellisesti jo kyseisiin rikosnimikkeisiin sisältyvään suunnitelmallisuuteen, järjestäytyneisyyteen tai ammattimaisuuteen. Sen sijaan yksittäisen henkirikoksen kohdalla peitetoiminta ei välttämättä ole useinkaan käytettävissä pykälässä käytetyistä lisäedellytysten sanamuodoista johtuen.

Asiassa voidaan sanotun johdosta ensinnäkin kiinnittää huomiota peitetoiminnan luonteeseen tiedonhankintakeinona. Rikollisen toiminnan suunnitelmallisuus, järjestäytyneisyys tai ammattimaisuus taikka ennakoitavissa oleva jatkuvuus tai toistuvuus ovat seikkoja, joiden täytyessä peitetoiminnan kaltainen tiedonhankintakeino voi tyypillisesti olla perusteltu. Peitetoiminnan tarkoittama suunnitelmallinen, tyypillisesti suhteellisen pitkäkestoinen tiedonhankinta on omiaan soveltumaan juuri tällaisen suunnitelmallisen toiminnan selvittämiseen yksittäisten suunnittelemattomien rikosten tutkimisen sijaan. Sanotun voidaan katsoa puoltavan lisäedellytysten säilyttämistä.

Jossain määrin epäselväksi on myös jäänyt, kuinka isona ongelmaa voidaan käytännössä pitää. Selvää näyttöä ei ole siitä, että kysymys olisi isosta käytännön ongelmasta, vaikka tältä osin voidaankin yleisesti huomioida myös, että peitetoiminta ylipäätään on vain harvoin käytetty tiedonhankintakeino. Lisäksi peitetoiminnan käyttöalaa rajoittavana on syytä kiinnittää huomiota poliisilain suhteellisuus- ja vähimmän haitan periaatteisiin, sekä 5 luvun 2 §:n mukaisiin salaisten tiedonhankintakeinojen käytön yleisiin ja erityisesti peitetoimintaa koskeviin edellytyksiin. Tässä suhteessa erityisen merkityksellinen on 5 luvun 2 §:n 2 momentin viimeinen virke, jonka mukaan muun muassa peitetoiminnan käyttäminen edellyttää, että se on välttämättömä rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi.

Peitetoiminnan käyttöä koskevan välttämättömyysedellytyksen voidaan toisaalta katsoa toimivan myös argumenttina sen puolesta, että vaikka henkirikosten osalta ei edellytettäisi peitetoiminnan lisäedellytyksiä, peitetoimintaa ei näissäkään tilanteissa voitaisi käyttää kuin tilanteissa, joissa nimenomaan peitetoimintaa olisi pidettävä välttämättömänä. Lisäksi on selvää, että henkirikosten kohdalla rikosten estämisintressi (ja selvittämisintressi) on poikkeuksellisen suuri. Huomioon voidaan ottaa myös se seikka, että tilanteessa, jossa henkilö on kateissa esimerkiksi henkensä menettäneenä ja tekijä tuntematon, ei välttämättä voida tutkinnan alussa vielä ottaa kantaa lisäedellytyksien täyttymiseen sen enempää tekotavan kuin suunnitelmallisuuden osaltakaan. Myös järjestäytyneisyys saattaa selvitä vasta tiedonhankinnan edetessä.

Lain esitöissä peitetoiminnan käytölle asetettuja lisäedellytyksiä ei ole erikseen perusteltu (HE 224/2010 vp, s. 116 ja HE 222/2010 vp s. 339). Yksittäisen henkirikoksen osalta tämä voikin olla vaikeaa. Huomiota voidaan lisäksi kiinnittää jäljempänä esitettävään vertailuun muiden valtioiden sääntelyratkaisuihin. Niiden perusteella vaikuttaa siltä, että vastaavia lisäedellytyksiä ei ole käytössä verrokkimaissa.

Sanotun johdosta kokonaisharkinnan perusteella perustellulta vaikuttaa, että peitetoiminnan käytön edellytyksenä tulisi vain muun kuin tapon, murhan tai surman osalta olla, että tiedonhankintaa on rikollisen toiminnan suunnitelmallisuuden, järjestäytyneisyyden tai ammattimaisuuden taikka ennakoitavissa olevan jatkuvuuden tai toistuvuuden vuoksi pidettävä tarpeellisena.

29 § Rikoksentelekielto

Pykälän 2 momentin mukaan, jos peitetoimintaa suorittava poliisimies tekee liikenne rikkomuksen, järjestyserikkomuksen tai muun niihin rinnastettavan rikoksen, josta on säädetty rangaistukseksi rikesakko, hän on rangaistusvastausta vapaa, jos teko on ollut välttämätön peitetoiminnan tavoitteen saavuttamiseksi tai tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi.

Tieliikennelaki (729/2018) on tullut voimaan 1.6.2020. Lain 160 §:n 1 momentin mukaan liikennevirhemaksu saadaan määrätä kyseisessä laissa säädettyjen liikenne rikkomusten seurauksena. Koska liikenne rikkomuksista ei siten enää säädetä rangaistukseksi rikesakkoa vaan liikenne rikkomuksista voidaan määrätä ainoastaan liikennevirhemaksu, tulee poliisilain 5 luvun 29 §:n 2 momentti muuttaa vastaamaan nykytilaa.

Lisäksi momentin, vastaavasti kuin luvun 30 §:n 1 momentin osalta, voidaan kiinnittää huomiota siihen, että ilmaisu ”rangaistusvastausta vapaa” viittaa toimivaltuuden sijaan oikeuden vastaiseen tekoon liittyvään anteeksiantoperusteeseen. Lain esitöiden mukaan 29 §:n 2 momentissa säädetäänkin eräistä rikkomuksista koskevista vastuuvapautustilanteista. Esitöiden mukaan momentti ei tarkoittaisi sitä, että kysymyksessä olevia tekoja ei tutkittaisi siten kuin siitä on erikseen säädetty. Epäselvänä on kuitenkin pidetty, miten ja minkälaisessa menettelyssä vapaus rangaistusvastausta todettaisiin. Vastuuvapaus voisi joka tapauksessa tulla kysymykseen vain silloin, kun todetaan, että teko on ollut tarpeen peitetoiminnan tavoitteen saavuttamiseksi tai tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi. Rangaistusvastausta vapautuminen olisi siten varsin rajoitettua. Esitöiden mukaan ratkaisu korostaa sitä, että poliisille ei tällaisessa tilanteessa, jossa poliisi ei toimi avoimesti toimivaltuuksiaan käyttäen, haluta antaa edes muodollisesti rikoksenteko-oikeutta (HE 224/2010 vp, s. 116-117 ja HE 222/2010 vp s. 339-340).

Samankaltaisesta sääntelyratkaisusta johtuen 29 §:n 2 momentti on perusteltua käsitellä yhdessä luvun 30 §:n kanssa. Näiden osalta voidaan ensinnäkin todeta, että poliisilain 5 luku soveltuu lain 1 luvun 1 §:n mukaisesti rikoksen estämiseen, paljastamiseen tai vaaran torjumiseen. Poliisilain 5 luvun 29 §:n 2 momentti ja erityisesti luvun 30 §:n 1 momentti onkin kirjoitettu siten, että ne tuntuisivat viittaavan etukäteiseen ja suunnitelmalliseen arvioon ja harkintaan. Myös lain esitöiden mukaan 30 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisessa tilanteessa edellytettäisiin, että toimenpiteiden suorittamishetkellä erittäin pätevin perustein voidaan olettaa, että toimenpide tehtäisiin ilman peitepoliisin myötävaikutustakin. Toimenpiteiden hyväksyttävyyttä tulisi lähikohtaisesti ja mahdollisuuksien mukaan arvioida jo ennen toiminnan aloittamista, kun päätöstä tiedonhankintakeinon käytöstä valmistellaan. (HE 224/2010 vp, 117-118 ja s. HE 222/2010 vp s. 340-341).

Huomiota voidaan vielä kiinnittää siihen, että luvun 30 §:n 2 momentin mukaan peitetoimintaa suorittava poliisimies saa osallistua luvun 43 §:ssä tarkoitetun valvotun läpilaskun kohteena olevaan toimitukseen, jos osallistuminen edistää merkittävästi läpilaskun tavoitteen saavuttamista.

Erityisesti luvun 30 §:ssä on näin ollen omaksuttu piirteitä sekä vastuuvapaussääntelystä että toimivaltuussääntelystä. Perusteltuna voidaan pitää, että sääntelyä tältä osin selkeytettäisiin. Perustellulta tiedonhankintakeinon luonne poliisin toimivaltuuksia koskevana säännöstenä huomioon ottaen vaikuttaa, että 29 §:n 2 momentti ja 30 §:n 1 momentti kirjoitettaisiin toimivaltuussäännöksen muotoon sääntelemään sitä, mitä peitetoimintaa suorittava poliisimies saa säännöksissä tarkemmin määritellyissä tilanteissa ja edellytyksillä tehdä.

30 § Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistuminen

Pykälän 1 momentissa on kysymys tilanteista, joissa peitetoimintaa suorittava poliisimies on toiminnastaan huolimatta rangaistusvastuusta vapaa. Edellä 29 §:n 2 momentissa esitetyillä perusteilla on perusteltua, että 30 §:n 1 momentti kirjoitettaisiin toimivaltuussäännöksen muotoon sääntelemään sitä, mitä peitetoimintaa suorittava poliisimies saa säännöksissä tarkemmin määritellyissä tilanteissa ja edellytyksillä tehdä.

Huomiota voidaan tältä osin kiinnittää myös pykälän 2 momenttiin, jonka muotoilussa on jo nykyään omaksuttu toimivaltuussäännöksen piirteitä. Momentin mukaan peitetoimintaa suorittava poliisimies saa osallistua 43 §:ssä tarkoitetun valvotun läpilaskun kohteena olevaan toimintukseen, jos osallistuminen edistää merkittävästi läpilaskun tavoitteen saavuttamista. Sana-muoto ei vaikuta ehdottomasti edellyttävän, että toimituksessa tulisi kaikissa vaiheissa olla useita toimijoita. Momenttia koskevien esitöiden mukaan siinä tarkoitettu osallistuminen saattaa tarkoittaa osallisuutta rikokseen, esimerkiksi huumausainerikokseen ja olevan välttämättöntä, että peitepoliisin menettely ei itsessään vaikuta siihen, että tiedonhankinnan kohteena oleva rikos muuttuu vakavammaksi tai ulottaa vaikutuksensa laajemmaksi kuin muuten tapahtuisi (HE 224/2010 vp, s. 119 ja HE 222/2010 vp s. 342). Momentissa ei sanotun johdosta ole havaittu muutostarpeita.

45 § Menettely tuomioistuimessa

Pykälän 3 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan, jos tuomioistuin on myöntänyt luvan telekuunteluun tai televalvontaan, se saa tutkia ja ratkaista luvan myöntämistä uuteen teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen koskevan asian vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä virkamiehen läsnä olematta, jos on kulunut vähemmän kuin kuukausi samaa estettävää tai paljastettavaa rikosta koskevan lupa-asian suullisesta käsittelystä. Edellä telekuuntelun osalta 5 luvun 7 §:n (Telekuuntelusta ja muusta vastaavasta tietojen hankkimisesta päättäminen) ja 10 §:n (Televalvonnasta päättäminen) tarkastelussa on esitetty, että telekuuntelua tai televalvontaa koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä ei enää jatkossa tarvitsisi mainita toimenpiteen kohteena olevaa teleosoitetta tai telepäätelaitetta, vaan vaatimus ja päätös koskisivat osoitteen tai laitteen sijaan vain tiettyä henkilöä. Poikkeuksena tästä olisivat tilanteet, joissa henkilö olisi tuntematon, jolloin toimenpiteen kohteena oleva teleosoite tai telepäätelaitte tulisi edelleen mainita telekuuntelua tai televalvontaa koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä. Esitetyn johdosta olisi perusteltua muuttaa nyt käsiteltävää momenttia siten, että sen ensimmäinen virke rajoittuisi vain tilanteisiin, joissa henkilö on tuntematon.

50 § Kuuntelu- ja katselukiellot

Pykälässä säädetään siitä, mihin viesteihin telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, teknistä kuuntelua tai teknistä katselua ei saa kohdistaa. Koska teknistä laitetarkkailua koskevaa luvun 23 §:ää ehdotetaan selvennettäväksi siten, että tekninen laitetarkkailu voisi kohdistua myös laitteeseen tallennettuun tai sillä kirjoitettavana olevaan muuhun kuin sellaiseen luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja muusta teknisestä tarkkailusta kuin laitetarkkailusta säädetään tässä luvussa, on perusteltua lisätä myös tekninen laitetarkkailu pykälään.

54 § Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Pykälän 2 momentin mukaan ylimääräistä tietoa saa käyttää myös, jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi ja rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta tai kyse on jostakin momentissa tarkoitetusta rikoksesta. Momentissa mainitut perusterikokset on sisällytetty säännökseen

hallituksen esityksen HE 16/2013 vp eduskuntakäsittelyssä. Perustuslakivaliokunta on tuolloin pitänyt välttämättömänä, että edellytyksenä oleva enimmäisrangaistusraja on korkeampi kuin kaksi vuotta vankeutta. Estettä ei perustuslakivaliokunnan mukaan ole kuitenkaan ollut sille, että säännöksen piiriin otetaan joitakin sellaisiakin yksittäisiä rikoksia, joiden enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta, mutta jotka kuitenkin vakavuusasteeltaan rinnastuvat muihin momentissa tarkoitettuihin rikoksiin ja jotka täyttävät tuolloisessa perustuslain 10 §:n 3 momentissa asetetut vaatimukset. Perustuslakivaliokunta on pitänyt tuollaisina rikoksina erityisesti momentissa nykyään lueteltuja rikoksia sekä rikoslain 25 luvun 3 b §:n mukaista laitonta adoptio-suostumuksen hankkimista, jonka hallintovaliokunta on kuitenkin jättänyt pois momentista (PeVL 33/2013 vp s. 7, HaVM 17/2013 vp s. 7).

Sääntelyn perusteella törkeän huumausainerikoksen johdosta tehdyssä telekuuntelussa kertyneen ylimääräisen tiedon käyttäminen huumausainerikoksen selvittämiseksi ei ole mahdollista. Käytännössä tilanne on voinut johtaa esimerkiksi siihen, että telekuuntelutalennetta voidaan käyttää todisteena telekuunteluluvan kohteena ollutta törkeästä huumausainerikoksesta syytettyä kohtaan, mutta ei samaan asiakokonaisuuteen liittyvän huumausainerikoksen osalta.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on katsonut, että ylimääräistä tietoa koskevan sääntelyn arvioinnissa on syytä ottaa huomioon yhtäältä perustuslaissa turvattu luottamuksellisen viestin salaisuuden suoja ja toisaalta tämän oikeuden tietynasteista rajoittamista puoltavat vakavien rikosten selvittämisen intressi ja rikosoikeudellisen järjestelmän uskottavuuteen liittyvät hyväksyttävät ja yhteiskunnallisesti painavat perusteet. Perustuslakivaliokunta on arvioinut, että kahden vuoden enimmäisrangaistusvaatimus toisi sääntelyn piiriin useita sellaisia rikoksia, joita ei voida pitää tuolloisessa perustuslain 10 §:n 3 momentissa tarkoitettuina yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta tai kotirauhaa vaarantavina rikoksina (PeVL 33/2013 vp s. 6–7). Perustuslakivaliokunta on toisaalta toistuvasti katsonut huumausainerikosten kuuluvan yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavien rikosten piiriin (HE 309/1993 vp s. 54, PeVL 2/1996 vp s. 2, PeVL 32/2013 vp s. 3, PeVL 33/2013 vp s. 3).

Huumausainerikokset liittyvät monessa tapauksessa vakavampien rikosten tekemiseen tai samaan rikoskokonaisuuteen. Niiden voidaan katsoa kuuluvan perustuslain 10 §:n 4 momentissa tarkoitettujen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavien rikosten piiriin. Tämän ja edellä todetun johdosta perustellulta vaikuttaa, että ylimääräistä tietoa saisi käyttää myös huumausainerikoksen selvittämisessä, jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiselle.

Poliisilain 5 luvun 5 §:n mukaan telekuuntelua on mahdollista käyttää, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamiseen, sotaan yllyttämiseen, maanpetokseen tai törkeään maanpetokseen, vakoiluun tai törkeään vakoiluun, turvallisuussalaisuuden paljastamiseen, luovattomaan tiedustelutoimintaan, rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2–8 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettuun terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn rikokseen, terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn radiologista asetta koskevaan rikokseen, terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmisteluun, terroristiryhmän johtamiseen, terroristiryhmän toimintaan osallistumiseen, koulutuksen antamiseen terrorismirikoksen tekemistä varten, kouluttautumiseen terrorismirikoksen tekemistä varten, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta, värväykseen terrorismirikoksen tekemiseen terrorismirikoksen rahoittamiseen, terroristin rahoittamiseen, terroristiryhmän rahoittamiseen, matkustamiseen terrorismirikoksen tekemistä varten, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta taikka terrorismirikoksiin liittyvään julkiseen kehoittamiseen, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta. Poliisille voidaan lisäksi antaa lupa telekuunteluun, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi.

Poliisilain 5 luvun 8 §:n perusteella on mahdollista käyttää televalvontaa rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyyn rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyyn, automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistuvaan luvattomaan käyttöön, seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön, lapsen houkuttelemiseen seksuaalisiin tarkoituksiin tai paritukseen, huumausainerikokseen, terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmisteluun, kouluttautumiseen terrorismirikoksen tekemistä varten, matkustamiseen terrorismirikoksen tekemistä varten, terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämiseen tai terrorismirikokseen liittyvään julkiseen kehottamiseen taikka törkeään tulliselvitysrikokseen. Vastaavalla tavalla esimerkiksi teknistä kuuntelua ja katselua saadaan käyttää huumausainerikoksen estämiseen.

Kyseisistä tiedonhankintakeinoista kertyneen ylimääräisen tiedon käyttäminen ei ole mahdollista lahjuksen antamisen, lahjuksen ottamisen, virka-aseman väärinkäyttämisen ja virkasalaisuuden rikkomisen yhteydessä. Sama koskee myös lahjomista elinkeinotoiminnassa ja lahjuksen ottamista elinkeinotoiminnassa. Tilannetta voidaan pitää ongelmallisena, jos esimerkiksi saman rikoskokonaisuuden osallisista televalvonta- tai teknisen kuuntelun tallennetta on mahdollista käyttää ammatti- ja liiketoimintaan liittyvässä kokonaisuudessa vain tiettyjen osallisten kohdalla tai muissakin tapauksissa televalvontatietoja vain osaan osallisista. Asetelma on myös omiaan asettamaan henkilöt eriarvoiseen asemaan.

Käytännössä korruptioepäilyjä on ollut esimerkiksi törkeiden huumausainerikosten yhteydessä. Kyseisiin rikoksiin liittyy tavanomaisesti paljon rahaa, jolloin tekijöiden tarve vaikuttaa viranomaisten toimintaan on usein suuri. Talousrikosten yhteydessä kyse voi myös olla esimerkiksi tiedoista liittyen merkittäviin julkisiin hankintoihin, joihin liittyy merkittävässä määrin julkisen vallan käyttöä. Korruptiorikokset ja ammatti- ja liiketoiminnan yhteydessä tapahtuvat virkarikokset, kuten esimerkiksi virka-aseman väärinkäyttäminen, vaikuttavat haitallisesti yhteiskuntamoraaliin ja niiden selvittämistä on suuri. Virkarikossäännöksillä pyritään turvaamaan virkatoimien lainmukaisuus ja riippumattomuus epäasialliselta vaikuttamiselta. Koska virkamiehillä on laaja oikeus tehdä kansalaisia velvoittavia päätöksiä, epäasiallista virkatoimintaan vaikuttamista on pidettävä vahingollisena koko yhteiskunnalle.

Edellä todetun johdosta on perusteltua, että ylimääräistä tietoa saisi käyttää myös lahjuksen antamisen, lahjuksen ottamisen, lahjomisen elinkeinotoiminnassa, lahjuksen ottamisen elinkeinotoiminnassa, virka-aseman väärinkäyttämisen ja virkasalaisuuden rikkomisen selvittämisessä, jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi.

56 § Telekuuntelun, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttäminen

Pykälän ensimmäisen virkkeen mukaan, jos käy ilmi, että telekuuntelu kohdistuu muuhun kuin luvan kohteena olevalta henkilöltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin taikka että teknisen kuuntelun kohteena oleva henkilö ei oleskele kuunneltavassa tilassa tai muussa paikassa, tiedonhankintakeinon käyttö on keskeytettävä niin pian kuin mahdollista sekä kuuntelulla saadut tallenteet ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä. Edellä 5 luvun 10 §:ssä televalvonnan osalta ehdotetun teleosoite- tai telepäätelaittekohtaisuudesta luopumisen johdosta ja siellä todetuilla perusteilla voidaan pitää perusteltuna lisätä myös televalvonta säännökseen siten, että televalvonnan kohdistuessa muuhun kuin luvan kohteena olevalta henkilöltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin, televalvonta olisi tältä osin keskeytettävä niin pian kuin mahdollista sekä tällaiset televalvonnalla saadut tiedot sekä näitä koskevat muistiin-

panot olisi heti hävitettävä. Samalla vaikuttaisi perustellulta selkeyttää säännöstä sekä televalvonnan että siinä mainittujen telekuuntelun ja teknisen kuuntelun osalta siten, että tiedonhankintakeinon käytön keskeyttäminen ja tallenteiden ja tietojen sekä näitä koskevien muistiinpanojen hävittämisvelvollisuus koskisi nimenomaan pykälässä tarkoitettuja tilanteita.

Lisäksi pykälän viimeisen virkkeen mukaan velvollisuus keskeyttämiseen sekä tallenteiden ja muistiinpanojen hävittämiseen koskee myös teknistä laitetarkkailua, jos käy ilmi, että tarkkailu kohdistuu viestin sisältöön tai 8 §:ssä tarkoitettuihin tunnistamistietoihin taikka että henkilö ei käytä tarkkailun kohteena olevaa laitetta. Edellä 5 luvun 23 §:ssä ehdotettu, teknisen laitetarkkailun käyttöalaa koskeva tarkennus on perusteltua huomioida myös nyt käsiteltävänä olevassa säännöksessä. Selkeys- ja luettavuussyistä perusteltua on erottaa teknistä laitetarkkailua koskeva sääntely telekuuntelua, -valvontaa ja teknistä kuuntelua koskevasta pykälän alkuosasta uudeksi 2 momentiksi.

2.4 Tiedustelumenetelmät

30 § Telekuunteluun, televalvontaan ja tukiasematietoihin liittyvät jäljentämiskiellot

Poliisilain 5 luvun 8 §:ään ehdotetaan muutosta, jonka mukaan siinä jatkossa viitattaisiin teleyrityksen ja yhteisötilaajan sijaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 36 kohdassa tarkoitettuun viestinnän välittäjään. Tunnistamistietojen sijaan jatkossa puhuttaisiin siten välitystiedoista. Muutos tulisi huomioida myös tässä pykälässä.

41 § Kuuntelu- ja katselukiellot siviilitiedustelussa

Pykälässä säädetään siitä, mihin viesteihin telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, teknistä kuuntelua tai teknistä katselua ei saa kohdistaa. Koska teknistä laitetarkkailua koskevaa sääntelyä ehdotetaan selvennettäväksi siten, että tekninen laitetarkkailu voisi kohdistua myös laitteeseen tallennettuun tai sillä kirjoitettavana olevaan muuhun kuin sellaiseen luotamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja muusta teknisestä tarkkailusta kuin laitetarkkailusta säädetään tässä luvussa, on perusteltua lisätä myös tekninen laitetarkkailu kuuntelu- ja katselukieltoja koskevaan pykälään.

47 § Tiedustelumenetelmän käytöstä ilmoittaminen

Tiedustelumenetelmien ilmoittamisesta säädetään poliisilain 5 a luvun 47 §:ssä, jonka 6 momentissa viitataan suoraan pakkokeinolain 10 luvun 60 §:ään. Momentin mukaan Suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitelystä tiedonhankinnasta, peitetoiminnasta, valeostosta, tietolähteen ohjatusta käytöstä, paikkatiedustelusta, muuhun kuin viestiin kohdistuvasta jäljentämisestä ja muuhun kuin viestiin kohdistuvasta lähetyksen jäljentämisestä siviilitiedustelussa ei ole velvollisuutta ilmoittaa tiedonhankinnan kohteelle, jos asiassa ei ole aloitettu esitutkintaa 44 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen perusteella. Jos esitutkinta aloitetaan, noudatetaan, mitä pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n 2–7 momentissa säädetään.

Koska poliisilain 5 a luvussa, toisin kuin 5 luvun 58 §:n 5 momentissa, ei ole mainintaa siitä, että pakkokeinolakia voidaan soveltaa soveltuvin osin, tulee pykälä sovellettavaksi poliisilain 5 a luvun ollessa kyseessä sellaisenaan sanamuotonsa mukaisesti.

Suojelupoliisissa ei ole siviilitiedustelulainsäädännön säätämisen jälkeen pidättämiseen oikeutettuja poliisimiehiä, joten jotta suojelupoliisi pystyisi soveltamaan sille lailla säädettyä oikeutta vaatia ilmoittamatta jättämistä, on tämä tarpeen huomioida laissa. Koska poliisilain 5 a luvun

mainitussa pykälässä on keinoja, joiden käyttämisestä ei säädetä pakkokeinolaissa, vaikuttaa perustellulta ja selkeämmältä tehdä muutos poliisilain 5 a luvun 47 §:n 6 momenttiin.

3 Tavoitteet

Esityksessä ehdotettavilla muutoksilla on tarkoitus ensinnäkin selventää poliisilain eräitä säännöksiä, jotka ovat käytännössä osoittautuneet epäselviksi tai tulkinnanvaraisiksi. Muutoksen myötä tavoitteena on, että säännökset olisivat selkeitä soveltaa, mikä lisää sekä käsittelyn tehokkuutta, että tiedonhankintakeinojen kohteena olevien yhdenvertaista ja lain soveltajasta riippumatonta kohtelua.

Poliisilain 5 luku perustuu olennaisilta osiltaan pakkokeinolain 10 luvun säännöksiin salaisista pakkokeinoista. Tavoitteena on, että esityksessä ehdotettavat poliisilain 5 luvun muutokset vastaavat pääosiltaan tähän esitykseen liittyvässä esityksessä ehdotettavia pakkokeinolain 10 lukuun tehtäviä muutoksia.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan tehtäväksi eräitä oikeustilaa selventäviä muutoksia, kuten poliisilain 2 luvun 2 §:ään ja poliisilain 5 lukuun ehdotetut muutokset.

Tavoitteena on lisäksi poliisilain 1 luvun 3 §:n mukaisen suhteellisuusperiaatteen mukaisesti varmistaa, että salaisia tiedonhankintakeinoja käytetään vain siinä määrin kuin tiedonhankintakeinon käyttöä voidaan pitää puolustettavana suhteessa tehtävän tärkeyteen, vaarallisuuteen ja kiireellisuuteen, tavoiteltavaan päämäärään, toimenpiteen kohteena olevan henkilön käyttäytymiseen, ikään, terveyteen ja muihin vastaaviin häneen liittyviin seikkoihin sekä muihin tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan selvennyksiä ja tarkennuksia poliisilain sellaisiin säännöksiin, jotka ovat käytännössä osoittautuneet epäselviksi tai tulkinnanvaraisiksi. Lisäksi esityksessä ehdotetaan erityisesti seuraavia lukukohtaisia muutoksia poliisilakiin.

Poliisilain 2 luvun 3 §:ää ehdotetaan muutettavaksi eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen 21.4.2020 antaman ratkaisun EOAK/23/2017 takia. Poliisimiehellä olisi oikeus ottaa kiinni myös muu henkilö, jonka tuomioistuimella on määrännyt noudettavaksi tuomioistuimeen, vangittavaksi tai otettavaksi säilöön.

Salaisia tiedonhankintakeinoja koskevassa poliisilain 5 luvussa ehdotetaan eräitä muutoksia. Ensinnäkin ehdotetaan, että telekuuntelu- tai televalvontalupaa ei enää jatkossa haettaisi ja määrättäisi teleosoite- tai telepäätelaittekohtaisesti, vaan arvioitavana olisi, voidaanko telekuuntelua ja -valvontaa kohdistaa mihin tahansa tietyn henkilön käytössä olevaan osoitteeseen tai laitteeseen.

Lisäksi peitelty tiedonhankinta ehdotetaan mahdollistettavaksi tietoverkossa tehtynä silloin, kun estettävänä on rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta tai sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapitoa.

Peitetoiminnan käytön osalta ehdotetaan ensinnäkin, että tappoa, murhaa tai surmaa selvitetessä ei enää jatkossa olisi rikollisen toiminnan suunnitelmallisuutta, järjestäytyneisyyttä tai am-

mattimaisuutta taikka ennakoitavissa olevaa jatkuvuutta tai toistuvuutta koskevaa lisäedellytystä. Lisäksi peitetoiminnassa tehtäviä rikoksia koskevat säännökset ehdotetaan kirjoitettaviksi toimivaltasäännösten muotoon.

Ylimääräisen tiedon käyttö mahdollistettaisiin tiettyjen uusien kahden vuoden enimmäisrangaistuksella rangaistavissa olevien rikosten selvittämisessä.

Poliisilain 5 a luvun 41 §:ään ehdotetaan lisättäväksi tekninen laitetarkkailu, joka selventää nykyistä oikeustilaa. Muutoksen myötä kuuntelu- ja katselukiellon koskisivat myös teknistä laitetarkkailua tietyissä tilanteissa.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Viranomaisen toimintaan kohdistuvat vaikutukset

Ehdotuksilla ei ehdoteta perustettavaksi uusia viranomaisia.

Eräiden ehdotusten arvioidaan säästävän toimivaltaisten viranomaisten resursseja. Kun ehdotuksen johdosta ei enää jatkossa olisi tarvetta hakea ja käsitellä uutta lupaa aina, kun ilmenee saman henkilön käytössä oleva, tiedonhankinnan kannalta olennainen luvan ulkopuolinen teleosoite tai telepääteläite, telekuuntelua ja televalvontaa koskevien tuomioistuinkäsittelyiden määrän voidaan arvioida vähenevän ja siten näihin tarvittavien resurssien säästyvän.

Poliisin osalta maltillista vaikutusta voi olla ehdotuksella siitä, kun peitelty tiedonhankinnan käyttö mahdollistetaan tietoverkossa. Myös peitetoiminnan käyttöä voidaan arvioida vähäisessä määrin lisäävän se, että sen käyttöä koskevia edellytyksiä ehdotetaan tietyiltä osin kevennettäväksi.

Muutokset tulisi luonnollisesti huomioida viranomaisten olemassa ja rakenteilla olevissa asiakäsittelyjärjestelmissä, joihin salaisia tiedonhankintakeinoja kirjataan ja joissa niitä hallitaan. Ehdotuksista voidaan arvioida aiheutuvan järjestelmiin jonkin verran muutostarpeita ja tästä seuraavan kustannuksia.

Kysymyksessä olevan uudistuksen laajuus huomioon ottaen on lisäksi selvää, että poliisilakia soveltavat virkamiehet tarvitsevat koulutusta uuden lainsäädännön käyttöön ottamisen yhteydessä.

4.2.2 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

Poliisilain 2 luvun 3 §:ssä tarkoitettulla kiinniottamisella puututaan erityisesti henkilökohtaiseen vapauteen. Salaisen tiedonhankintakeinojen käytöllä puututaan perustuslaissa ja kansainvälisissä ihmisoikeusvelvoitteissa suojattuihin oikeushyviin. Tämä koskee erityisesti oikeutta liikkumisvapautta ja yksityiselämän suojaa. Perustuslain 21 §:n nojalla huomioon on otettava myös oikeusturvakysymykset.

Rikksentorjuntaa ja turvallisuutta edistävää vaikutusta on sillä, että poliisi voi tehokkaasti estää ja paljastaa rikoksia.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Edellä tarkemmin selostetulla tavalla asiassa ehdotettavat muutokset perustuvat pitkälti esimerkiksi laillisuusvalvonnassa ja käytännön toiminnassa lainsäädännön sisällöstä tehtyihin havaintoihin, joiden johdosta esitettyjen lainsäädäntötoimien katsotaan olevan perusteltuja. Erilaisia sääntelyvaihtoehtoja on pyritty tarpeen mukaan kuvaamaan nykytilan kuvauksessa kulloistakin muutettavaksi ehdotettavaa säännöstä koskevassa osiossa.

Asiassa on lisäksi pohdittu joitain sellaisia kysymyksiä, joiden johdosta ei ole päädytty ehdottamaan lainsäädäntömuutoksia. Näitä on tarpeen mukaan käsitelty nykytilan kuvauksessa ja myös lausuntopalautetta koskevassa osiossa.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Tässä jaksossa käsitellään sellaisia esiin nousseita kysymyksiä, joita on pidetty sekä periaatteellisesti merkittävänä että sisällöltään sellaisina, että niiden osalta vertailusta on arvioitu voitavan saada lisäarvoa. Esitykseen johtaneen työn yhteydessä on selvitetty Ruotsin, Tanskan, Viron, Saksan ja Alankomaiden lainsäädäntöä näiden kysymysten osalta.

Edellä mainittujen EU:n jäsenvaltioiden lainsäädännön selvittämiseen liittyen, ja selvityksen perusteella tehtyjen tulkintojen sekä niistä tehtyjen johtopäätösten osalta, on huomioitava mainittujen jäsenvaltioiden oikeuskulttuurien ja osin lainsäädäntötekniikan erilaisuus. Muiden jäsenvaltioiden lainsäädäntöratkaisujen selvittämisessä ja tulkinnassa on siten yleisesti pidettävä mielessä vertailun kohteena olevien valtioiden lainsäädännön lähtökohtien erilaisuus huomioiden erot muun muassa maiden oikeustraditioissa sekä historiallisissa ja yhteiskunnallisissa taustoissa.

5.2.1 Peitetoiminta ja sen edellytykset erityisesti yksittäiseen henkirikokseen liittyen

Ruotsi

Ruotsissa ei ole laissa erikseen säännelty peitetoiminnasta tai sen edellytyksistä, vaan peitetoiminnan käyttäminen rikosten tutkinnassa perustuu poliisilain yleisiin säännöksiin.¹ Ruotsissa ei siten ole peitetoiminnalle laissa nimenomaisesti asetettuja erityisiä edellytyksiä, kuten toiminnan suunnitelmallisuus, järjestäytyneisyys tai am-mattimaisuus taikka ennakoitavissa oleva jatkuvuus tai toistuvuus. Peitetoimintaa yleisesti kuitenkin ohjaavat tarpeellisuus- ja suhteellisuusperiaate.

Tanska

Tanskassa peitetoiminnan edellytyksistä säädetään oikeudenkäymiskaaren 754 a §:ssä. Pääsääntöisesti peitetoiminta on mahdollista vain sellaisten rikosten osalta, joista voi seurata vähintään kuuden vuoden vankeusrangaistus. Lisäksi edellytyksinä on, että on olemassa perusteltu epäily rikoksesta tai sen yrityksestä, ja peitetoiminnalla on erityistä merkitystä tutkinnan kannalta.

¹ Polislag (1984:387), tässä tarkasteltavan kysymyksen kannalta huomiota voidaan kiinnittää erityisesti lain 8 §:ään.

Viro

Viron rikosprosessilain 3 luvussa säädetään valvontatoimista (jäljitystoimingud). Tämän jakson kannalta on syytä huomioda, että puhuttaessa Virossa käytössä olevista lainmukaisista valvontatoimista², kyse on lähtökohtaisesti samankaltaisista salaisista pakkokeinoista kuin mitä pakkokeinolain 10 luvussa säädetään. Mainitun 3 luvun 126(1) §:ssä säädetään toimien yleisistä edellytyksistä ja 126(2) §:ssä taas säädetään tarkemmin toiminnan perusteista (jälitustoimingu tegemise alused). Viimeksi mainitun säännöksen toinen kohta sisältää erikseen samankaltaisen perusterikoslistauksen kuin pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2 momentissa, joiden osalta valvontatoimet ovat mahdollisia. Säännöksen mukaan valvontatoiminta on mahdollista toteuttaa edellä mainitussa rikoslistauksessa mainittujen rikosten osalta rikoksen havaitsemiseksi, estämiseksi ja selvittämiseksi. Huomionarvoista erityisesti on, että säännöksen mukaan peitetoiminta olisi nimenomaisesti mahdollista toteuttaa myös yksittäisen henkirikoksen¹⁸ osalta.

Saksa

Saksan rikosprosessilain 110a §:ssä säädetään peitetoiminnasta ja sen edellytyksistä. Pääsääntöisesti peitetoiminta on mahdollista silloin, kun on riittävästi tosiasiallisia viitteitä siitä, että merkittävä rikos on tehty. Tämän osalta säännöksessä erikseen mainitaan, jos tutkittavana oleva rikos on tapahtunut laittoman huume- tai asekaupan, rahanväärennyksen tai virallisten leimojen väärennyksen yhteydessä, valtion turvallisuuteen liittyen tai järjestäytyneen rikollisryhmän jäsenen toimesta tai muutoin liittyen järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Lisäksi peitetoiminnan käyttäminen on mahdollista sellaisten vakavien rikosten tutkinnassa, joissa tiettyjen tosiasioiden perusteella on riski vakavan rikoksen toistumiselle. Tällöin peitetoiminnan käyttäminen tutkinnassa on sallittua, jos muut tutkintakeinot eivät takaisi asian selvittämisen toteutumista tai rikoksen selvittäminen niillä olisi merkittävästi vaikeampaa.

Edellä selostetun 110a §:n mukaan peitetoiminnan käyttäminen ei siten ole rajoittunut vain järjestäytyneeseen rikollisuuteen tai riskiin vakavan rikollisuuden toistumisesta. Toisin sanoen peitetoiminnan pääsääntöisenä edellytyksenä on rikoksen vakavuus samoin kuin että rikos on muun muassa yhteiskunnan oikeusajattelun ja yleisen turvallisuuden tunteen näkökulmasta merkittävä. Lisäksi edellytyksinä on, että muut tutkintakeinot eivät takaisi asian selvittämisen toteutumista tai rikoksen selvittäminen niillä olisi merkittävästi vaikeampaa. Näin ollen esimerkiksi yksittäisen henkirikoksen, kuten tappo, katsotaan olevan sellainen merkittävä rikos, jonka osalta peitetoiminnan käyttäminen tutkinnassa on mahdollista.

Alankomaat

Alankomaiden rikosprosessilain 126h §:ssä säädetään poliisin toimittamasta soluttautumisesta ja 126w §:ssä siviilihenkilön toimittamasta soluttautumisesta. Pääsääntöisesti soluttautuminen on käytettävissä vain vakavien rikosten tutkinnoissa, yleensä rikosten liittyessä järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Vakavan rikoksen osalta 126h §:ssä viitataan samaisen lain 67 §:ään koskien tutkintavankeuden edellytyksiä. Viimeksi mainitun säännöksen mukaan vakavana rikoksena pidetään sellaisia rikoksia, joista voi seurata vähintään neljän vuoden vankeusrangaistus. Säännös sisältää myös erikseen listauksen sellaisista rikoksista, joiden osalta tutkintavankeus on käytettävissä. Lista ei kuitenkaan sisällä viittauksia yksittäiseen henkirikokseen. Tästä

² Viroksi *jäljitystoimingud* ja englanniksi *surveillance activities*.

huolimatta soluttautumisen käyttämisen katsotaan olevan mahdollista myös yksittäisen henkirikoksen tutkinnassa huomioiden erityisesti se, että henkirikosten osalta edellä mainitun 67 §:n mukainen neljän vuoden kynnyks ylittyy.

5.2.2 Yhteenvedo peitetoiminnan edellytyksistä erityisesti yksittäiseen henkirikokseen liittyen vertailumaissa

Vertailun perusteena on erityisesti toiminut PKL 10:27.2, jonka mukaan rikoksesta epäiltyyn kohdistetun peitetoiminnan käyttämisen niin sanottuina lisäedellytyksinä on, että tiedonhankintaa on rikollisen toiminnan suunnitelmallisuuden, järjestäytyneisyyden tai ammattimaisuuden taikka ennakoitavissa olevan jatkuvuuden tai toistuvuuden vuoksi pidettävä tarpeellisenä. Lisäksi vertailussa huomioitiin PKL 10:3.2:n mukainen perusterikoslistaus.

Muissa vertailun kohteena olevissa jäsenvaltioissa kuin Ruotsissa peitetoiminnasta ja sen edellytyksistä säädetään nimenomaisesti laissa. Vertailun perusteella voidaan katsoa, että vain Virossa peitetoiminnan käyttäminen yksittäisen tapporikoksen tutkinnassa on nimenomaisesti mahdollistettu. Toisin sanoen Viron rikosprosessilain asiaan kuuluvissa säännöksissä on nimenomaisesti mainittu tapporikos.

Viron lisäksi peitetoiminnan (tai soluttautumisen) käyttäminen yksittäisen henkirikoksen tutkinnassa vaikuttaisi kuitenkin pääsääntöisesti olevan mahdollista Saksassa ja Alankomaissa. Näiden jäsenvaltioiden osalta tilanne on kuitenkin eri kuin Virossa, sillä Saksassa ja Alankomaissa asiaan liittyvissä säännöksissä ei ole nimenomaisesti mainittu yksittäistä henkirikosta, vaan peitetoiminnan käyttäminen tutkinnassa katsotaan mahdolliseksi yleisten edellytysten täytyessä (muun muassa rikoksen merkittävyys ja vakavuus sekä seuraamuskyvyn täyttyminen). Toisin sanoen Saksassa ja Alankomaissa yleisenä edellytyksenä muun ohella on, että kyseessä on vakavan rikoksen selvittäminen, mutta henkirikokset katsotaan sekä yksilön oikeusturvan että yhteiskunnan näkökulmasta sellaisiksi vakaviksi rikoksiksi, joiden osalta peitetoiminnan mahdollistaminen rikoksen selvittämiseksi on perusteltua.

6 Lausuntopalaute

Tätä hallituksen esitystä edeltäneestä esitysluonnoksesta annetuissa lausunnoissa ehdotettua lainsäädäntöä pidettiin suurelta osin perusteltuna. Lausuntopalautetta on selostettu yksityiskohdaisesti erillisessä lausuntotiivistelmässä. Seuraavassa keskitytään tiivistäen lausunnoissa sanottuun erityisesti siltä osin kuin lausunnoissa ehdotettiin muutoksia lausuntokierroksella olleessa esitysluonnoksessa esitettyyn.

Poliisilain 2 luvun 3 § Etsintäkuulutetun ja muun kiinniottaminen

Lausunnonantajat pitivät muutosehdotusta pääosin perusteltuna. Ehdotuksen taustalla on apulaisoikeusasiamies omana aloitteena selvitettäväkseen ottama asia EOAK/23/2017. Kysymys asiassa on siitä, onko säädösperusta menettelystä oikeuteen tuotavaksi määrättyjen henkilöiden osalta asianmukainen. Oikeusasiamies katsoi esitysluonnoksesta antamassaan lausunnossa, että muutosehdotus ainakin osin vastaa apulaisoikeusasiamiehen päätöksessään esittämään säädännölliseen puutteeseen.

Poliisilain 4 luvun tiedonsaantioikeudet

Poliisilain 4 lukuun ehdotettuja muutoksia pidettiin osin tarpeettomina, ja niissä nähtiin eräitä ongelmia. Suojelupoliisi totesi, että voimassa oleva sääntely ei jätä epäselvyyttä tai tulkinnanvaraisuutta sen suhteen, että poliisilain 4 luvussa säädetyt tiedonsaantioikeudet kuuluvat myös

suojelupoliisille. Suojelupoliisi on poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentin mukainen poliisi ja sillä on päällystään kuuluvia poliisimiehiä. Näin ollen tarvetta mainita erikseen Suojelupoliisin päällystään kuuluvia poliisimiehiä ei näissä kahdessa 4 luvun 2 ja 3 §:ssä ole.

Keskusrikospoliisi ehdotti, että poliisilain 4 luvun 3 §:n 1 momentin käyttöalaa tulisi poliisilain sääntelyn johdonmukaisuus huomioon ottaen laajentaa myös rikosten paljastamiseen. Keskusrikospoliisin mukaan 4 luvun 3 §:n 1 momentin sanamuoto aiheuttaa haasteita myös tilanteissa, joissa joku henkilö (anonyymi) uhkaa tappaa itsensä verkon keskustelupalstalla, koska poliisilla on itsemurhatilanteissa toimimisvelvollisuus. Poliisilain 4 luvun 3 §:n 1 momentin sanamuoto ei kuitenkaan mahdollista esimerkiksi tietyn verkkokirjoituksen IP-osoitteen selvittämistä itsemurhalla uhanneen henkilön olinpaikan selvittämiseksi henkilön kiinniottoa varten. Kyseisen pykälä 2 momentin osalta keskusrikospoliisi viittaa korkeimman oikeuden ratkaisuun KKO 2022:23. Siinä KKO vahvisti, että IP-osoite voi olla sekä henkilö- että liikennetieto. Keskusrikospoliisi pitää oikeustilaa jossain määrin epäselvänä.

Hallituksen esitysluonnosta valmisteltaessa poliisilain 4 luvun ehdotuksia perusteltiin enemmänkin teknisellä muutostarpeella. Lausuntopalautteen perusteella kuitenkin vaikuttaa, ettei kyseisiä lisäyksiä ole tarpeen tehdä pykäliin. Keskusrikospoliisin esille nostamat ehdotukset ovat sinänsä varteenotettavia, mutta ne ovat luonteeltaan sellaisia, että ne on poliisilain muuttamista koskevan hankkeen asettamispäätöksessä mainittu sekä hyvä lainvalmistelu huomioon ottaen tarkoituksenmukaista käsitellä toisessa yhteydessä. Sanotun johdosta jatkovalmistelussa on päädytty poistamaan poliisilain 4 lukua koskevat ehdotukset.

Poliisilain 5 luku Salaiset tiedonhankintakeinot

Lausuntopalaute oli osin jakautunutta koskien kysymystä siitä, tulisiko poliisilain 5 luvun 7 ja 10 §:ssä muuttaa telekuuntelua ja televalvontaa koskeva lupa teleosoite- tai telepäätelaittekohtaisuuden sijaan henkilösidonnaiseksi. Monien lausunnonantajien kannattaessa ehdotusta erityisesti eduskunnan oikeusasiamies, Elinkeinoelämän keskusliitto, Ihmisoikeusliitto ja Electronic Frontier Finland – Effi ry näkivät ehdotuksessa ongelmia.

Eduskunnan oikeusasiamies totesi, että tältä osin telekuuntelu muuttuisi samankaltaiseksi kuin on siviilitiedustelua koskevassa poliisilain 5 a luvun 6 §:ssä ja sotilastiedustelusta annetun lain 34–36 §:ssä, joissa myös on mahdollista saada lupa telekuunteluun kohdehenkilön hallussa olevaan tai oletettavasti muutoin käyttämään teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen näitä laitteita kuitenkin yksilöimättä. Hän kuitenkin arvioi, että ehdotetussa mallissa ei näyttäisi olevan minikäänlaista ulkopuolista kontrollia siitä, onko telekuuntelun kohdentaminen uuteen telepäätelaitteeseen tai teleosoitteeseen perusteltua. Esimerkiksi telekuuntelun käytössä tiedustelussa tiedusteluviranomaisen on aina tehtävä päätös telekuuntelun kohdentamisesta uuteen telepäätelaitteeseen tai teleosoitteeseen, mikä käytännössä johtaa ilmoituksen tekemiseen tiedusteluvalvontavaltuutetulle (Lohse – Meriniemi – Honkanen; Tiedustelumenetelmät, s. 125). Sanotun johdosta oikeusasiamies katsoi, että jos lakia muutetaan ehdotetun mukaiseksi, on esituttavasta ja pakkokeinoista annettuun valtioneuvoston asetukseen tehtävä tarvittavat muutokset siitä, mitä telekuuntelua koskevaan pöytäkirjaan on kirjattava.

Elinkeinoelämän keskusliitto korosti, että teleoperaattoreilla ei välttämättä ole käytössään ajantasaista tietoa esimerkiksi liittymän käyttäjästä, joten niiden vastuulla ei voi olla selvittää, mitä liittymiä henkilöllä on käytössään. Ihmisoikeusliiton mukaan lakiin tulisi vähintäänkin kirjata ne perusteet, joilla teleosoite tai päätelaite voidaan ilmoittaa kuunneltavaksi tietyn epäillyn oletettavasti käyttämänä. Lisäksi laista tulisi ilmetä, kuka poliisissa olisi toimivaltainen ilmoittamaan teleoperaattorille kuunteluun päätyvät osoitteet/päätelaitteet.

Jatkovalmistelussa on säilytetty lausuntokierroksella olleessa esitysluonnoksessa ehdotettu perusratkaisu, mutta lausuntopalautteen johdosta esitykseen on tehty tiettyjä muutoksia. Esityksen mukaan pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen ja suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen tulisi ensinnäkin tehdä toimenpiteen kohteena olevista teleosoitteista tai telepäätelaitteista erillinen, laillisuusvalvonnankin kohteena oleva päätös, jossa olisi nimenomaisesti perusteltava syyt toimenpiteen kohteena olevien teleosoitteiden tai telepäätelaitteiden valitsemiselle. Lisäksi salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä ilmoittamista koskevassa 5 luvun 58 §:ssä säädetäisiin, että henkilölle telekuuntelusta tai televalvonnasta tehtävässä ilmoituksessa olisi myös yksilöitävä toimenpiteen kohteena olleet teleosoitteet ja telepäätelaitteet. Asialla olisi merkitystä tiedonhankinnan kohteen oikeusturvatakeiden – kuten esimerkiksi kantelu, rikosilmoitus tai vahingonkorvauskanne – lisäksi mainitun pykälän 4 momentin johdosta tuomioistuimen tiedonsaannin kannalta.

Muuten lausuntopalautteen johdosta voidaan todeta seuraavaa. Esityksessä ei tältä osin ehdoteta muutettavaksi teletiedonhankintakeinojen edellytyksiä koskevaa sääntelyä tai esimerkiksi sitä, mihin liittyisiin tai laitteisiin teletiedonhankintakeinoja voidaan kohdistaa. Kysymys on vain päätöksentekotason muuttamisesta asiassa, jossa pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen esityksellä on nykyäänkin ollut vahva asema. Osin samasta syystä perusteltuna ei ole pidetty luoda menettelyyn uutta päätöksentekotasoa edellyttämällä yleisesti pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen sijaan esimerkiksi syyttäjän päätöstä asiasta. Samalla on syytä huomioda, että ehdotetun johdosta toimenpiteen kohteena olevia teleosoitteita ja –laitteita koskeva pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen perusteluvelvollisuus lisääntyisi nykyisestä.

Esityksessä ei myöskään ehdoteta muutettavaksi teleoperaattoreiden roolia toimenpiteessä, vaan operaattoreiden toiminta asiassa perustuisi jatkossakin viranomaisen päätöksiin. Selvää on, että nykyäänkin teletiedonhankintakeinot ovat voineet kohdistua muihinkin henkilöihin kuin tiedonhankinnan kohteena olevaan henkilöön. Esityksessä kuitenkin säilytettäisiin velvollisuus keskeyttää telekuuntelu poliisilain 5 luvun 56 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa ja lisättäisiin myös televalvonta kyseisen säännöksen piiriin.

Liikenne- ja viestintävirasto nosti esiin luvun 6 §:ssä käytettäväksi ehdotetun välitystietotermin osalta, että muutoksen seurauksena välitystiedoilla tarkoitettaisiin poliisilaissa ja sähköisen viestinnän palveluista annetussa laissa eri asioita. Virasto katsoi, että viestintään ja sijaintitietoihin liittyvät poliisilain käsitteet voisi olla tarpeen määritellä suoraan poliisilaissa ilman viittauksia sähköisen viestinnän palveluista annettuun lakiin, sillä tämä terminologian irrottaminen tai vähintään sen muuttaminen tullee mahdollisesti joka tapauksessa tehtäväksi lähivuosina sähköisen viestinnän tietosuoja-asetuksen voimaantullessa. Jatkovalmistelussa on tämän johdosta huomioitu, että myös muutettavaksi ehdotettua termiä tunnistamistieto käytetään sähköisen viestinnän palveluista annetussa laissa eri merkityksessä kuin poliisilaissa. Asiassa on arvioitu, että viestintään ja sijaintitietoihin liittyvien poliisilain käsitteiden laajempi kokonaistarkastelu on perusteltua tehdä samassa yhteydessä, kun käsitteitä muutenkin tulevaisuudessa pohditaan. Tässä suhteessa merkityksellinen on esimerkiksi lausunnossakin viitattu sähköisen viestinnän tietosuoja-asetuksen johdosta mahdollisesti tehtävä tarkastelu. Lausunnon johdosta on kuitenkin yhtenäistetty terminologia koskemaan välitystietoja myös 5 luvun 6 §:ssä sekä korostettu luvun 8 §:ssä, että välitystietoja koskeva määritelmä kattaa nimenomaan poliisilaissa tarkoitettut välitystiedot, ja ne ovat koherenssissa pakkokeinolain vastaavien kanssa.

Useat lausunnonantajat lausuivat luvun 11 §:ää koskeneesta ehdotuksesta laajentaa tukiasematietojen hankkimista koskevaa säännöstä koskemaan muitakin tietoja tietoyhteiskunnan palve-

luntarjoajan tietokantaan tietyssä määritellyssä maantieteellisessä sijainnissa tallentuneista telepäätelaitteista ja telesoitteista. Esimerkiksi Elinkeinoelämän keskusliitto vastusti muutosta katsoen, että kyseessä olisi erittäin merkittävä laajennus nykyiseen lainsäädäntöön ja että sensitiivisten sijainti- ja viestitietojen käsittelijöiden piiri kasvaisi, mikä nostaisi riskiä henkilötietojen suojalle. Liikenne- ja viestintävirasto taas piti epäselvänä, mitä toimijoita pykälän mukaiset palveluntarjoajat olisivat ja arvioi, että pykälän alaan ehdotetut sijaintitiedot todennäköisesti eroaisivat tukiasematiedoista mm. sijainnin tarkkuuden perusteella, jolloin niiden hankkiminen johtaisi suurempaan puuttumiseen toimenpiteen kohteena olevan henkilön yksityisyyden suojaan.

Hallituksen esitysluonnosta valmisteltaessa ehdotusta on perusteltu ennen kaikkea lainsäädännön teknologianeutraaliudella. On sinällään selvää, että sähköisen viestinnän palveluntarjoajat keräävät sijaintitietoa asiakkaidensa telepäätelaitteista ja teleliittymistä omiin tietokantoihinsa. Lausuntopalautteen perusteella kuitenkin vaikuttaa, että kyseiset tiedot eivät välttämättä perusoikeussuojanäkökohtien tai tietojen keräävien tai käsittelevien tahojen perusteella rinnastu pykälässä nykyään tarkoitettuihin tukiasematietoihin. Lisättäväksi ehdotettujen tietojen osalta perustelut ovat kuitenkin olleet niukat ja avoimeksi on jäänyt useita arvioinnin kannalta keskeisiä kysymyksiä. Sanotun johdosta jatkovalmistelussa on päädytty poistamaan poliisilain 5 luvun 11 §:ää koskeva ehdotus. Samalla on poistettu kyseisestä ehdotuksesta seuranneet ehdotukset luvun 1, 53 ja 57 §:ssä sekä korjattu viittausehdotuksia eräissä pykälissä.

Lausunnonantajat suhtautuivat pääsääntöisesti positiivisesti peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa koskevaan poliisilain 5 luvun 15 §:n 3 momenttia koskevaan ehdotukseen. Jatkovalmistelussa on esitysluonnoksessa todetuilla perusteilla pitäydytty ehdotetussa sääntelyratkaisussa, jonka on arvioitu vähentävän tarvetta käyttää tiedonhankinnan kohteen perusoikeuksiin tyypillisesti enemmän puuttuvaa peitetoimintaa tietoverkossa.

Poliisilain 5 luvun 17 ja 23 §:ään liittyvien, ns. näppäimistökuunteluun kytkeytyvien muutosehdotusten osalta Keskusrikospoliisi katsoi, että näppäimistökuuntelu olisi luontevampaa kytkeä teknisellä laitetarkkailulla kuin teknisellä kuuntelulla toteutettavaksi. Lisäksi eduskunnan oikeusasiamies arvioi edellyttävän tarkkaa pohdintaa kotirauhan suojan näkökulmasta se, onko sillä merkitystä, tapahtuuko näppäimistökuuntelulla seurattava toiminta asumiseen käytettävässä vai muussa tilassa. Jatkovalmistelussa on pitäydytty mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa, joka perustuu muun ohessa teknisen laitetarkkailun ja teknisen kuuntelun soveltamisaloja yleisesti rajaavaan luvun 23 §:n 2 momenttiin. Jatkovalmistelussa ei myöskään ole nähty perusteita poiketa siitä hallintovaliokunnan näkemyksestä, jonka mukaan teknisessä tarkkailussa ei puututa kotirauhan suojaan, kun toiminnalla ei hankita tietoa siitä tilasta, jossa tiedonhankinnan kohteena oleva laite sijaitsee, vaan yksinomaan laitteen käytöstä ja sisällöstä (HaVM 36/2018 vp s. 45–46).

Jotkut lausunnonantajat esittivät epäilyjä esitysluonnoksessa ehdotetuista lisäyksistä ylimääräisen tiedon käyttöä koskeviin perusterikoksiin (5 luvun 54 §:n 2 momentti). Yleisten rikosten vakavuustasoon liittyvien huomioiden lisäksi kritiikkiä sai lähinnä ehdotus huumausainerikoksen lisäämisestä luetteloon. Helsingin hovioikeus katsoi, että ehdotusta ei tulisi hyväksyä tältä osin esitetystä muodosta. Toisaalta jotkut lausunnonantajat ehdottivat ampuma-aserikoksen lisäämistä ja Suomen syyttäjähdistys arvioi, että tarvetta voisi olla mahdollistaa ylimääräisen tiedon käyttäminen myös virkavelvollisuuden rikkomisen yhteydessä. Jatkovalmistelussa on säilytetty mietinnössä esitetty ratkaisu, kiinnittäen huomiota esitysluonnoksessa tälle esitettyihin perusteluihin.

Poliisilain 5 luvun 55 §:ään esitysluonnoksessa ehdotettiin vastaavanlaista muutosta kuin tähän esitykseen liittyvässä esityksessä pakkokeinolain muuttamisesta ehdotetaan. Lausuntopalautteessa todettiin jääneen jossain määrin epäselväksi, mikä ehdotuksen tarkoitus on. Voimassa oleva sääntely riittää kattamaan myös ne tilanteet, joita ehdotetussa uudessa 3 momentissa tarkoitetaan. Sanotun johdosta jatkovalmistelussa on päädytty poistamaan poliisilain 5 luvun 55 §:ää koskeva ehdotus.

Suojelupoliisi katsoi, että poliisilain 5 a luvun 47 §:n 6 momentissa olevan viittaussäännöksen johdosta suojelupoliisin päällystöön kuuluva virkamies tulisi mainita toimivaltaisena virkamiehenä salaisen pakkokeinon käytöstä ilmoittamisen lykkäämispyyntöä koskevassa pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n 3 momentissa. Jatkovalmistelussa on asiaa arvioitu ja vaihtoehtoisesti asiasta voitaisiin säätää myös poliisilain 5 a luvussa, mikä voisi olla poliisilain ja pakkokeinolain systematiikan kannalta selkeämpää.

7 Säännöskohtaiset perustelut

Poliisilaki

1 luku Yleiset säännökset

1 §. Poliisin tehtävät. Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi selventävä viittaus, jonka mukaan poliisihallinnon tehtävien järjestämisestä säädetään poliisin hallinnosta annetussa laissa (110/1992).

2 luku Yleiset toimivaltuudet

3 §. Etsintäkuulutetun ja muun henkilön kiinniottaminen. Edellä nykytilan kuvauksessa tarkemmin kerrotuilla perusteilla pykälän 1 momentin loppuun ehdotetaan lisättäväksi uusi virke, jonka mukaan poliisimiehellä olisi oikeus ottaa kiinni myös muu henkilö, jonka tuomioistuimien on määrännyt noudettavaksi tuomioistuimeen, vangittavaksi tai otettavaksi säilöön.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on pitänyt ongelmallisena kysymystä siitä, onko säädösperusta menettelystä oikeuteen tuotavaksi määrättyjen henkilöiden osalta asianmukainen – mukaan lukien se, miten menettely etsintäkuulutuksista noutoasioissa on järjestetty (EOAK/23/2017).

5 luku Salaiset tiedonhankintakeinot

5 §. Telekuuntelu ja sen edellytykset. Telekuuntelun määritelmää ehdotetaan pykälän 1 momentissa muutettavaksi siten, että telekuuntelulla tarkoitettaisiin teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen vastaanotettavan taikka siitä lähetetyn sähköisen viestinnän palveluista annetun lain (917/2014) 3 §:n 43 kohdassa tarkoitettussa yleisessä viestintäverkossa tai siihen liitetyssä viestintäverkossa välitettävänä olevan viestin kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä viestin sisällön ja siihen liittyvien tämän luvun 8 §:ssä tarkoitettujen välitystietojen selvittämiseksi.

Muutoksella tarkennettaisiin telekuuntelun käyttöalaa, joka kohdistuu nimenomaan välitettävänä olevaan viestiin. Lisäksi otettaisiin huomioon luvun 8 §:ään ehdotettu muutos, jonka johdosta tunnistamistietojen sijaan viitattaisiin jatkossa välitystietoihin.

6 §. Tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta. Edellä 5 §:ään ehdotetun muutoksen johdosta ehdotetaan muutettavaksi pykälän 1 momenttia niin, että siinä viitattaisiin sähköisen viestinnän

palveluista annetun lain 3 §:n 36 kohdassa tarkoitettuun viestinnän välittäjään. Lisäksi huomioidaisiin luvun 8 §:ssä ehdotettu terminologinen muutos tunnistamistietotermin korvaamisesta välitystietoterminillä.

7 §. Telekuuntelusta ja muusta vastaavasta tietojen hankkimisesta päättäminen. Edellä nykytilan kuvauksessa esitetyistä perusteluista johtuen pykälän 2 momenttiin ehdotetaan täsmennystä siitä, että lupa telekuunteluun ja luvun 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuun tietojen hankkimiseen annetaan luvan antopäivästä alkaen. Muutoksen perusteella olisi selvää, että lupaa ei voida myöntää alkamaan tulevana myöhempänä ajankohtana, vaikka edellinen lupa olisi vielä voimassa kyseiseen ajankohtaan asti.

Pykälän 3 momentista ehdotetaan poistettavaksi 5 kohta. Muutoksen johdosta telekuuntelua ja telekuuntelun sijasta toimitettavaa tietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä ei enää lueteltaisi erikseen kaikkia niitä telepäätelaitteita tai -osoitteita, joita vaatimus tai päätös koskee, vaan tuomioistuimien voisi myöntää luvan viesteihin, jotka ovat lähtöisin tiedonhankinnan kohteena olevan hallussa olevasta tai hänen oletettavasti muuten käyttämästä teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettavina tällaiseen laitteeseen näitä osoitteita tai laitteita yksilöimättä. Muutoksen johdosta poliisin ei tarvitsisi hakea erikseen yksittäisiä lupia myöskään sellaisille henkilön hallussa oleville teleosoitteille tai -laitteille, jotka selviävät vasta luvan myöntämisen jälkeen. Myös tällaisiin teleosoitteisiin tai -laitteisiin kohdistuvia toimenpiteitä koskisi kuitenkin alkuperäisen päätöksen voimassaoloaika.

Pykälän 3 momenttia ehdotetaan edelleen muutettavaksi siten, että siitä nimenomaisesti ilmenisi telekuuntelun voivan kohdistua myös tuntemattoman henkilön teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen. Tämä toteutettaisiin täydentämällä momentin 2 kohtaa niin, että henkilön ollessa tuntematon telekuuntelua ja telekuuntelun sijasta toimitettavaa tietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä olisi edelleen mainittava toimenpiteen kohteena oleva teleosoite tai telepäätelaitte. Tällaisissa tilanteissa olisi edelleen perusteltua, että lupaa koskeva vaatimus ja päätös voitaisiin kohdistaa tiettyyn teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen. Vaatimus ja päätös tulisi kuitenkin kohdistaa teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijasta tiettyyn henkilöön välittömästi sen jälkeen, kun henkilö pystytään nimeämään.

Lisäksi pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, jonka mukaan pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies päättää toimenpiteen kohteena olevista teleosoitteista tai telepäätelaitteista lukuun ottamatta tilanteita, joissa 3 momentin 2 kohdassa tarkoitettu henkilö on tuntematon. Päätöksessä olisi mainittava perustelut toimenpiteen kohteena olevien teleosoitteiden tai telepäätelaitteiden valitsemiselle. Säännös täydentäisi edellä 3 momenttiin ehdotettua muutosta.

Pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen vastuulla olisi selvittää henkilön käyttämät teleliittymät ja telepäätelaitteet. Päätös tulisi tehdä sekä silloin, jos kysymys olisi uutta telekuuntelulupaa koskevasta teleosoitteista tai telepäätelaitteista että silloin, jos kysymys olisi uuden teleosoitteen tai telepäätelaitteen lisäämisestä saman henkilön samaa rikosta koskevalle asialle. Perusteluilla toimenpiteen kohteena olevien teleosoitteiden tai telepäätelaitteiden valitsemiselle tarkoitettaisiin asianmukaisia perusteluita siitä, miksi juuri kyseisten osoitteiden tai laitteiden on katsottava olevan tietyn henkilön hallussa tai sellaisia, että hän oletettavasti niitä muuten käyttää. Tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön käyttämien teleosoitteiden ja -päätelaitteiden, joihin telekuuntelu kohdistuisi, yksilöintitietojen selvittäminen olisi edelleen pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen virkavastuulla selvittävä asia. Tarkoituksena olisi, että

riittävän etukäteisselvittämisen kautta osaltaan vähennettäisiin poliisilain 5 luvun 56 §:n mukaisia tilanteita, joissa telekuuntelu kohdistuisi muuhun kuin luvan kohteena olevalta henkilöltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin.

8 §. Televalvonta ja sen edellytykset. Televalvonnan määritelmää ehdotetaan pykälän 1 momentissa muutettavaksi siten, että tunnistamistietojen hankkimisen sijaan kyse olisi viestinnän välittäjän hallussa olevien viestin välitystietojen hankkimisesta. Muutoksella ei muutettaisi televalvonnan käyttöalaa.

10 §. Televalvonnasta päättäminen. Esityksessä ehdotetaan ensinnäkin, että 1 momenttiin lisätään viittaus luvun 9 §:n 6 kohtaan. Edellä nykytilan tarkastelun yhteydessä todetun mukaisesti kyseiseen kohtaan ei lainkaan viitata televalvonnasta päättämistä koskevassa 10 §:ssä, jonka 1 momentin perusteella määräytyy muiden momentin kohtien osalta päättävä viranomainen. Pääsääntönä muiden kohtien osalta on 1 momentin mukainen sääntely, jossa tuomioistuimien päättää televalvonnasta pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen vaatimuksesta. Kun on syytä epäillä henkilön syyllistyvän seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön, on perusteltua, että päätösvalta televalvonnasta säädetään tuomioistuimelle.

Lisäksi ehdotetaan tehtäväksi vastaavia muutoksia pitkälti vastaavin perustein kuin mitä edellä on luvun 7 §:ssä ehdotettu telekuuntelun osalta. Edellä nykytilan kuvauksessa esitetyistä perusteluista johtuen pykälän 5 momenttiin ehdotetaan ensinnäkin täsmennystä siitä, että televalvontaa koskeva lupa voidaan antaa ja päätös tehdä vain luvan antopäivästä alkaen. Muutoksen perusteella olisi selvää, että lupaa ei voida myöntää alkamaan tulevana myöhempanä ajankohtana, vaikka edellinen lupa olisi vielä voimassa kyseiseen ajankohtaan asti.

Lisäksi pykälän 6 momentista ehdotetaan poistettavaksi 6 kohta. Muutoksen johdosta televalvontaa koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä ei enää lueteltaisi erikseen kaikkia niitä telepäätelaitteita tai -osoitteita, joita vaatimus tai päätös koskee, vaan tuomioistuimien voisi myöntää luvan yleisesti tietyn henkilön hallussa olevaan tai oletettavasti muuten käyttämään teleosoitteeseen tai -päätelaitteeseen näitä osoitteita tai laitteita yksilöimättä. Muutoksen johdosta poliisin ei tarvitsisi hakea erikseen yksittäisiä lupia myöskään sellaisille henkilön teleosoitteille tai -laitteille, jotka selviävät vasta luvan myöntämisen jälkeen. Myös tällaisiin teleosoitteisiin tai -laitteisiin kohdistuvia toimenpiteitä koskisi kuitenkin alkuperäisen päätöksen voimassaoloaika.

Edelleen pykälän 6 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä nimenomaisesti ilmeneisi televalvonnan voivan kohdistua myös tuntemattoman henkilön teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen. Tämä toteutettaisiin täydentämällä momentin 2 kohtaa niin, että henkilön ollessa tuntematon televalvontaa koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä olisi edelleen mainittava toimenpiteen kohteena oleva teleosoite tai telepäätelaitte. Tällaisissa tilanteissa olisi edelleen perusteltua, että lupaa koskeva vaatimus ja päätös voitaisiin kohdistaa tiettyyn teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen. Vaatimus ja päätös tulisi kuitenkin kohdistaa teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijasta tiettyyn henkilöön välittömästi sen jälkeen, kun hänet pystytään nimeämään.

Lisäksi pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 7 momentti, jonka mukaan pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimies päättäisi toimenpiteen kohteena olevista teleosoitteista tai telepäätelaitteista lukuun ottamatta tilanteita, joissa henkilö on tuntematon. Päätöksessä olisi mainittava perustelut toimenpiteen kohteena olevien teleosoitteiden tai telepäätelaitteiden valitsemiselle. Säännös täydentäisi edellä 6 momenttiin ehdotettua muutosta.

Pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen vastuulla olisi siten selvittää henkilön käyttämät teleliittymät ja telepäätelaitteet ja tehdä näitä

koskeva päätös. Päätös tulisi tehdä sekä silloin, jos kysymys olisi uutta televalvontalupaa koskevista teleosoitteista tai telepäätelaitteista että silloin, jos kysymys olisi uuden teleosoitteen tai telepäätelaitteen lisäämisestä saman henkilön samaa rikosta koskevalle asialle. Perusteluilla toimenpiteen kohteena olevien teleosoitteiden tai telepäätelaitteiden valitsemiselle tarkoitettaisiin asianmukaisia perusteluita siitä, miksi juuri kyseisten osoitteiden tai laitteiden on katsottava olevan henkilön hallussa tai sellaisia, että hän oletettavasti niitä muuten käyttää. Henkilön käyttämien teleosoitteiden ja -päätelaitteiden, joihin televalvonta kohdistuisi, yksilöintitietojen selvittäminen olisi edelleen pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen virkavastuulla selvitettävä asia. Tarkoituksena olisi, että riittävän etukäteisselvittämisen kautta osaltaan vähennettäisiin poliisilain 5 luvun 56 §:n mukaisia tilanteita, joissa televalvonta kohdistuisi muuhun kuin luvan kohteena olevalta henkilöltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin.

15 §. *Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, jonka mukaan poliisi saa kohdistaa henkilöön peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, tai jos kysymyksessä on rikoslain 17 luvun 19 §:ssä tarkoitettu rikos. Säännös vastaisi pitkälti peitetoimintaa tietoverkossa koskevaa 5 luvun 28 §:n 3 momenttia.

Edellä nykytilan arviointia koskevassa jaksossa todetun mukaisesti tietoverkossa tapahtuvalle ihmisten väliselle vuorovaikutukselle on tyypillistä, ettei toisen osapuolen henkilöllisyyttä aina tiedetä, vaan tämä voi esiintyä esimerkiksi nimimerkillä. Lisäksi tietoverkossa tapahtuvan peitelty tiedonhankinnan dokumentointi voidaan toteuttaa helpommin ja tarkemmin kuin muussa peiteltyssä tiedonhankinnassa, joten jälkikäteen olisi luotettavasti selvitettävissä, kuinka peiteltyä tiedonhankintaa suoritettaessa on toimittu. Tietoverkkoympäristössä ei ole myöskään tavanomaisen peitelty tiedonhankinnan mahdollisia turvallisuusriskejä. Nämä seikat vaikuttavat siihen, että tietoverkossa suoritettavalle peiteltylle tiedonhankinnalle olisi perusteltua olla alempi kynnys kuin muulle peiteltylle tiedonhankinnalle. Lisäksi momenttiin ehdotetun viittauksen rikoslain 17 luvun 19 §:ssä osalta voidaan todeta, että lapsipornografiarikokset ovat viime vuosina siirtyneet merkittävässä määrin internetissä tehtäviksi. Niiden selvittämisessä tarvitaan tietoverkoissa käytössä olevia tiedonhankintakeinoja, joista peitelty tiedonhankinnan voidaan arvioida olevan monissa tilanteissa tarpeellista ja välttämätöntä rikoksen estämiseksi. Tämän johdosta ehdotetaan, että myös sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapidon selvittämiseksi voitaisiin käyttää tietoverkossa suoritettavaa peiteltyä tiedonhankintaa.

17 §. *Tekninen kuuntelu ja sen edellytykset.* Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi edellä 5 luvun 23 §:ää koskevassa nykytilan kuvauksessa todetun johdosta siten, että poliisi saisi kohdistaa teknistä kuuntelua tekniseen laitteeseen sen sijaintipaikasta riippumatta, jos kuuntelu kohdistuu vain tekniseen laitteeseen eikä tilaan, jossa laite sijaitsee. Tarkoituksena on mahdollistaa ns. näppäimistökuuntelu teknisenä kuunteluna silloin, kun kuuntelu kohdistuisi pelkästään laitteen näppäimistöön viestin sisällön selvittämiseksi eikä kuuntelulla saataisi tietoa siitä tilasta, jossa kyseinen laite sijaitsee.

23 §. *Tekninen laitetarkkailu ja sen edellytykset.* Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi teknistä laitetarkkailua ja sen edellytyksiä koskevan pykälän 2 momenttia siten, että teknistä laitetarkkailua ei saisi kohdistaa sellaiseen luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja muusta teknisestä tarkkailusta kuin laitetarkkailusta säädetään kyseisessä luvussa. Tarkoituksena on selvittää, että sanotun estämättä tekninen laitetarkkailu soveltuu sellaisiin tietoihin, jotka laitteessa ovat ennen tarkkailun toimittamista tai jotka tulevat laitteeseen tarkkailun toimittamisen aikana. Perusteltuna voidaan selkeyssyistä pitää, että muotoilussa soveltuvien osin noudatetaan laite-etsintää koskevaa pakkokeinolain 8 luvun 20 §:n 2 momentin

muotoilua, koska tarkoituksena on sitä vastaava rajoitus. Esitetyn muutoksen tarkoituksena ei ole muuttaa voimassa olevan säännöksen sisältöä, vaan tarkoituksena on selventää oikeustilaa sanotulta osin.

Teknisellä laitetarkkailulla ei saisi kiertää momentissa viitattuja tiedonhankintakeinoja koskevien säännösten soveltamista ja esimerkiksi kyseisten tiedonhankintakeinojen käyttöedellytyksiä. Jos teknisen laitetarkkailun aikana kävisi ilmi, että tarkkailu kohdistuu momentissa tarkoitettuun luottamukselliseen viestiin, laitetarkkailu olisi keskeytettävä niin pian kuin mahdollista sekä tallenteet ja laitetarkkailulla saatuja tietoja koskevat muistiinpanot olisi heti hävitettävä.

25 §. Teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen. Pykälän 2 momentista ehdotetaan poistettavaksi rajoitus siitä, että teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimiseksi saadaan käyttää ainoastaan sellaista teknistä laitetta, jota voidaan käyttää pelkästään tähän tarkoitukseen. Toimintaan soveltuvan laitteen ominaisuuksia ei siten jatkossa rajattaisi. Olennaista tämän sijaan olisi, että pykälän perusteella poliisi voisi muiden edellytysten täytyessä jatkossakin hankkia teknisillä laitteilla vain teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietoja. Lisäksi momentissa tehtäisiin edellä käsiteltyyn liittyvä selventävä kielellinen muutos sekä korvattaisiin viittaus viestintävirastoon viittauksella nykyiseen liikenne- ja viestintävirastoon.

28 §. Peitetoiminta ja sen edellytykset. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan edellä nykytilan kuvauksessa esitetyillä perusteilla muutettavaksi siten, että peitetoiminnan perustuessa rikoslain 21 luvun 1 §:ssä tarkoitettuun tappoon, 2 §:ssä tarkoitettuun murhaan tai 3 §:ssä tarkoitettuun surmaan peitetoiminnan edellytyksenä ei olisi, että tiedonhankintaa on rikollisen toiminnan suunnitelmallisuuden, järjestäytyneisyyden tai ammattimaisuuden taikka ennakoitavissa olevan jatkuvuuden tai toistuvuuden vuoksi pidettävä tarpeellisena. Muilta osin peitetoiminnan edellytykset säilyisivät myös näiden rikosten estämisessä ennallaan.

29 §. Rikoksentelekielto. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan edellä nykytilan kuvauksessa tarkemmin selostetuista perusteluista johtuen kirjoitettavaksi toimivaltasäännöksen muotoon sääntelemään sitä, mitä peitetoimintaa suorittava poliisimies saa säännöksessä tarkemmin määritellyissä tilanteissa ja edellytyksillä tehdä. Pykälän 1 momentissa todettaisiin edelleen, että peitetoimintaa suorittava poliisimies ei saa tehdä rikosta eikä aloittaa rikoksen tekemiseen. Pykälän 2 momentin mukaan sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, peitetoimintaa suorittava poliisimies saisi kuitenkin tehdä järjestysrikkomuksen tai muun siihen rinnastettavan rikoksen, josta on säädetty rangaistukseksi rikesakko, tai liikenne rikkomuksen, jos teko on välttämätön peitetoiminnan tavoitteen saavuttamiseksi tai tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi.

Momentti säilyisi siten sisällöllisesti ennallaan muuten, mutta siihen tehtäisiin toimivaltasäännöksen muotoon kirjoittamisen johdosta tarvittavat muutokset. Lisäksi momenttia muutettaisiin sen johdosta, että uuden tieliikennelain 160 §:n sääntelyn mukaisesti liikenne rikkomuksesta voidaan määrätä rikesakon sijaan ainoastaan liikennevirhemaksu.

30 §. Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistuminen. Vastaavasti kuin edellä on ehdotettu luvun 29 §:n 2 momentin osalta, pykälän 1 momentti ehdotetaan edellä nykytilan kuvauksessa tarkemmin selostetuista perusteista johtuen kirjoitettavaksi toimivaltasäännöksen muotoon sääntelemään sitä, mitä peitetoimintaa suorittava poliisimies saa osallistuessaan järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan säännöksessä tarkemmin määritellyissä tilanteissa ja edellytyksillä tehdä. Momentti säilyisi siten sisällöllisesti ennallaan muuten, mutta siihen tehtäisiin toimivaltasäännöksen muotoon kirjoittamisen johdosta tarvittavat muutokset.

45 §. Menettely tuomioistuimessa. Pykälän 3 momenttia ehdotetaan luvun 7 ja 10 §:ään ehdotettavien muutosten johdosta rajoitettavaksi koskemaan vain tilanteita, joissa epäillyn tuntemattomuuden johdosta telekuuntelua tai televalvontaa koskeva vaatimus ja päätös edelleen kohdistettaisiin tiettyyn toimenpiteen kohteena olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen.

50 §. Kuuntelu- ja katselukiellot. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi niin, että siihen lisättäisiin tekninen laitetarkkailu. Tämä olisi tiedonhankinnan kohteen oikeusturvaa parantava muutos, koska tekninen laitetarkkailu voi myös kohdistua sellaiseen luottamukselliseen viestiin, joka on kuuntelu- ja katselukiellon alainen.

54 §. Ylimääräisen tiedon käyttäminen. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan edellä nykytilan kuvauksessa esitetyillä perusteilla lisättäväksi seuraavat kahden vuoden enimmäisrangaistuksella rangaistavissa olevat rikokset: lahjuksen antaminen, lahjominen elinkeinotoiminnassa, lahjuksen ottaminen elinkeinotoiminnassa, lahjuksen ottaminen, virkasalaisuuden rikkominen, virka-aseman väärinkäyttäminen ja huumausainerikos. Ylimääräisen tiedon käyttämisen edellytykset säilyisivät muuten ennallaan. Ylimääräistä tietoa saisi ehdotuksen johdosta jatkossa käyttää myös, jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi ja kyse olisi jostakin mainitusta rikoksesta.

56 §. Telekuuntelun, televalvonnan, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttäminen. Pykälä ehdotetaan ensinnäkin jaettavaksi kahteen momenttiin niin, että teknistä laitetarkkailua koskeva viimeinen virke erotettaisiin pykälän 2 momentiksi.

Pykälän 1 momenttiin sisällytettäisiin televalvonta. Lisäksi muotoilua muutettaisiin sen selventämiseksi, että tiedonhankintakeinon käytön keskeyttäminen ja tallenteiden ja tietojen sekä näitä koskevien muistiinpanojen hävittämisvelvollisuus koskisi nimenomaan pykälässä tarkoitettuja tilanteita. Jos esimerkiksi telekuuntelun kohteena oleva henkilö ei käyttäisi kuuntelun kohteena olevaa laitetta lainkaan, kuuntelu olisi tältä osin keskeytettävä kokonaan ja sillä saadut viestit ja näitä koskevat muistiinpanot poistettava. Jos kuitenkin kysymys olisi siitä, että henkilön käytössä olevaa laitetta on vain välissä käyttänyt toinen henkilö, säännös edellyttäisi vain tällöin saatujen viestien poistamista telekuuntelun kokonaan lopettamisen sijaan.

Pykälän 2 momentti muutettaisiin vastaamaan 5 luvun 23 §:n 2 momenttiin ehdotettua muutosta.

58 §. Salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä ilmoittaminen. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi edellä luvun 7 ja 10 §:ää koskevassa nykytilan kuvauksessa esitetyistä syistä säännös siitä, että henkilöön kohdistettua telekuuntelua tai televalvontaa koskevassa ilmoituksessa on yksilöitävä toimenpiteen kohteena olleet teleosoitteet ja telepäätelaitteet. Muutoksen tarkoituksena on myös tiedonhankinnan kohteen jälkikäteisten oikeusturvatakeiden käytön mahdollistamiseksi varmistaa, että tiedonhankinnan kohde saa häneen kohdistuneen telekuuntelun tai televalvonnan lisäksi tietoonsa sen, mihin osoitteisiin tai laitteisiin toimenpide on kohdistunut. Samalla myös pykälän 4 momentissa tarkoitettu tuomioistuin saisi tiedon asiasta.

5 a luku **Siviilitiedustelu**

30 §. Telekuunteluun, televalvontaan ja yhdistymistietoihin liittyvät jäljentämiskiellot. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi edellä 5 luvun 5 ja 8 §:ssä ehdotettavan muutoksen johdosta siten, että jatkossa puhuttaisiin välitystiedoista.

41 §. Kuuntelu- ja katselukiellot siviilitiedustelussa. Lain 5 luvun 23 §:ssä tarkoitettu tekninen laitetarkkailu ehdotetaan nykytilan kuvauksessa viitatuista syistä sisällytettäväksi kuuntelu- ja

katselukieltoja koskevan pykälän kaikkiin momentteihin. Lisäksi pykälän 2 momenttiin tehtäisiin kielellinen tarkistus, ja sana ”tapahtuvan” muutettaisiin sanaksi ”toimitettavan”. Pykälä säilyisi muuten nykyisessä muodossaan.

47 §. Tiedustelumenetelmän käytöstä ilmoittaminen. Pykälän 6 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi virke, jonka mukaan silloin, kun käsitellään pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n 3 momentissa tarkoitettua tiedustelumenetelmän käyttöä koskevan ilmoituksen lykkäämistä tai ilmoituksen tekemättä jättämistä vaatimuksen tekisi suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimies.

Suojelupoliisissa ei ole tiedustelulainsäädännön säätämisen jälkeen ollut pidättämiseen oikeutettuja poliisimiehiä. Jotta suojelupoliisi pystyisi soveltamaan sille lailla säädettyä oikeutta vaatia ilmoittamatta jättämistä, on suojelupoliisin päällystään kuuluvalla poliisimiehellä oltava oikeus vaatia ilmoituksen lykkäämistä tai ilmoituksen tekemättä jättämistä. Kyseessä olisi oikeustilaa selventävä muutos.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Poliisilain 5 luvun 65 §:n perusteella valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tässä luvussa tarkoitettujen salaisten tiedonhankintakeinojen käytön järjestämisestä ja valvonnasta sekä toimenpiteiden kirjaamisesta ja valvontaa varten annettavista selvityksistä.

9 Voimaantulo

Ehdotetaan, että laki tulee voimaan noin puolen vuoden kuluttua siitä, kun se on hyväksytty ja vahvistettu. Voimaantuloajankohtaa määritettäessä tulee kiinnittää huomiota esityksen mukaisiin viranomaistoiminnan muutoksiin ja tähän liittyen myös siihen, että lainsäädännön muuttuminen edellyttää riittävää viranomaiskoulutusta.

Lakiin ehdotetaan siirtymäsäännöstä, jonka mukaan lakien voimaan tullessa voimassa oleviin salaisiin tiedonhankintakeinoihin sovellettaisiin uuden lain säännöksiä. Sanottu tarkoittaisi ensinnäkin sitä, että ennen lain voimaantuloa määrätty jatkuvakestoisen tiedonhankintakeino säilyisi voimassa uuden lain voimaantullessa. Tiedonhankintakeinon voimassapysymiseen ja kumoamiseen kuten muutenkin sen voimassa ollessa suoritettaviin toimenpiteisiin sovellettaisiin uuden lain säännöksiä.

10 Toimeenpano ja seuranta

Koska useat esityksessä ehdotettavat muutokset ovat varsin keskeisiä sekä toimivaltuuksien kohteena olevien henkilöiden että sääntelyä käytännössä soveltavien viranomaisten kannalta, ehdotetun lainsäädännön toimivuutta tulee sen voimaantultua seurata sen varmistamiseksi, että ehdotuksilla saavutetaan niillä tavoitellut vaikutukset. Vastaavasti tulee seurata uudistuksen vaikutuksia poliisin työmäärään.

11 Suhde muihin esityksiin

Eduskunnan käsiteltävänä on Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi pakkokeinolain ja esitutkintalain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi (HE 217/2022 vp). Tässä esityksessä ehdotetut poliisilain 5 luvun muutokset liittyvät pakkokeinolain 10 luvun muutoksiin.

Eduskunta on 27.6.2022 hyväksynyt seksuaalirikoksia koskevan rikoslain 20 luvun kokonaisuudistuksen (HE 13/2022 vp, EV 88/2022 vp). Rikoslain 20 lukuun ja muuhun lainsäädäntöön

esityksen johdosta tehtävät muutokset, jotka on säädetty tuleviksi voimaan 1.1.2023, on huomioitu tässä esityksessä ehdotettavissa säännöksissä.

Oikeusministeriössä on asetettu 17.8.2021 julkisyhteisön vahingonkorvausvastuu -työryhmä, jonka yhtenä tehtävänä on valmistella ehdotus tarvittavista pakkokeinojen ja poliisin toimivaltuuksien käyttämiseen liittyvistä vahingonkorvausoikeudellisista erityissäännöksistä (OM045:00/2021). Työryhmän jatkettu toimikausi päättyy 30.11.2022. Työryhmän toimeksiantoan kuuluvia kysymyksiä ei ole tarkasteltu tässä esityksessä.

12 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Esityksen nykytilan kuvauksessa sekä säännöskohtaisissa perusteluissa on jo edellä arvioitu perustuslakiin sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen ja suojaamiseen liittyviä kysymyksiä siltä osin kuin niillä on vaikutusta siihen, minkälaisiksi ehdotetut säännökset muodostuvat ja miten niitä tulisi tulkita. Huomioon on otettu myös ylimpien laillisuusvalvojen sekä eduskunnan perustuslakivaliokunnan kannanotot.

Poliisin toimenpiteillä puututaan perustuslaissa turvatuista perusoikeuksista erityisesti perustuslain 7 §:ssä turvattuun henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, 9 §:n 1 momentissa turvattuun liikkumisvapauteen 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän suojaan ja 15 §:ssä turvattuun omaisuuden suojaan. Lisäksi ehdotuksia arvioitaessa merkitystä on myös perustuslain 21 §:n säännöksillä oikeusturvasta. Samaan aikaan selvää on, että rikosten estäminen, paljastaminen ja eräiden vaarojen torjuminen ovat tavoitteita, joiden saavuttamista yleinen etu ja yhteiskunnallinen intressi voimakkaasti edellyttää.

Perustuslain kannalta merkityksellisimpinä voidaan lähtökohtaisesti pitää lainsäädäntömuutoksia, joilla annetaan viranomaisille uusia yksilöön kohdistuvia toimivaltuuksia tai laajennetaan jo olemassa olevia toimivaltuuksia taikka joilla muuten rajoitetaan yksilön oikeuksia tai toimintavapautta. Huomiota voidaan tältä osin kiinnittää siihen, että esityksessä ei ehdoteta kokonaan uusia toimivaltuuksia. Esityksessä kuitenkin ehdotetaan jo olemassa oleviin toimivaltuuksiin tiettyjä muutoksia, joista osa on luonteeltaan toimivaltuuden käyttöalaa laajentavia. Esitystä on tältä osin arvioitava perusoikeussäännöksiin sisältyvien lakivarausten kannalta ottaen samalla huomioon perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset kuten rajoituksen tarkkarajaisuus ja täsmällisyys, rajoittamisen perusteena olevien syiden hyväksyttävyys, suhteellisuusvaatimuksen täyttyminen perusoikeutta rajoitettaessa, oikeusturvajärjestelyjen riittävyys ja rajoituksen ristiriidattomuus Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kannalta.

Esityksen sisältöön on vaikuttanut myös perustuslain 2 §:n 3 momentti, jonka mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Esityksessä on siksi pyritty viranomaistoimivaltuuksien kattavaan ja täsmälliseen sääntelyyn. Sääntelyn kehittämiseen tällä tavalla liittyy viranomaistoimivaltuuksien kohteena olevien henkilöiden oikeusaseman parantaminen mukaan lukien oikeusturvajärjestelyjen kohentaminen.

12.1 Etsintäkuulutetun ja muun kiinniottaminen

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi poliisilain 2 luvun 3 §:ää, jossa säädetään etsintäkuulutetun kiinniottamisesta. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi etsintäkuulutetun lisäksi muun henkilön kiinniottaminen. Muutos liittyy eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisussaan (EOAK/23/2017) esille nostamaan epäkohtaan lainsäädännössä.

Perustuslain 7 §:n 3 momentin mukaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Rangaistuksen, joka sisältää vapaudenmenetyksen, määrää tuomioistuin. Muun vapaudenmenetyksen laillisuus voidaan saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi. Vapautensa menettäneen oikeudet turvataan lailla.

Henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja vapauteen liittyvässä perusoikeuksien suojassa lähdetään siis siitä, että vapaudenmenetyksen on perustuttava lakiin sekä siitä, että vapaudenmenetyksestä päättää viime kädessä riippumaton tuomioistuin. Kun tuomioistuin prosessuaalisen lainsäädännön perusteella määrää noudosta tai muusta vapaudenmenetyksestä, perus- ja ihmisoikeuksien vaatimukset tältä osin täyttyvät.

Poliisin toimivaltuuksien käytön keskeinen periaate on, ettei kenenkään oikeuksiin puututa ilman laillista perustetta eikä silloinkaan enempää kuin on välttämätöntä yhteiskunnan ja toisten yksilöiden etujen ja oikeuksien turvaamiseksi (HE 57/1994 vp, s. 5 ja 17).

12.2 Salaiset tiedonhankintakeinot

12.2.1 Yleistä

Salaisia tiedonhankintakeinoja koskevaan poliisilain 5 lukuun ehdotetaan joitain perusoikeusrajoitusten kannalta merkityksellisiä muutoksia. Luvun osalta merkitystä on tässä tarkastelussa ennen kaikkea perustuslain 10 §:llä, jonka mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu ja henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton. Lailla voidaan kuitenkin säätää rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä ja välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen esimerkiksi yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa, oikeudenkäynnissä, turvallisuustarkastuksessa ja vapaudenmenetyksen aikana.

Rikoksen tutkinnan voidaan sanonnallisesti ymmärtää tarkoittavan vain jo tehtyjen rikosten selvittämistä. Rikoksen tutkintana pidetään perustuslain 10 §:n 3 momentissa tarkoitettussa mielessä kuitenkin myös sellaisia toimenpiteitä, joihin ryhdytään jonkin konkreettisen ja yksilöidyn rikosepäilyn johdosta, vaikka rikos ei vielä olisi ehtinyt toteutuneen teon asteelle. Näin ollen esimerkiksi televalvontaa on katsottu perustuslain 10 §:n 3 momentin estämättä voitavan käyttää tiettyjen rikosten estämiseen (PeVL 5/1999 vp; PeVL 2/1996 vp). Perustuslain 10 §:n 3 momentin tulkinta on näin ollen laajentunut kattamaan myös tiettyjen rikosten estämisen jo varsin pian perusoikeusuudistuksen jälkeen.

Perustuslakivaliokunta otti kyseisen lainkohdan tulkintaan kantaa myös perustuslain muuttamista koskeneessa mietinnössään PeVM 4/2018 vp (s. 5-6). Valiokunta toteaa, että perustuslain 10 §:n 3 momentin rajoituslauseketta on jo ennen uuden perustuslain voimaantuloa (ks. esim. PeVL 2/1996 vp, PeVL 5/1999 vp) tulkittu varsin johdonmukaisesti siten, että rikoksen tutkintana pidetään sellaisia toimenpiteitä, joihin ryhdytään jonkin konkreettisen ja yksilöidyn rikosepäilyn johdosta, vaikka rikos ei olisi vielä edennyt toteutuneen teon asteelle. Tältä osin tulkinta on vakiintunut eikä siitä ole epäselvyyttä.

12.2.2 Teletiedonhankintakeinot ja teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen

Teletiedonhankintakeinoihin liittyen esityksessä ehdotetaan, että telekuuntelu- tai televalvontalupaa ei enää jatkossa haettaisi ja määrättäisi tiettyjä yksilöityjä teleosoitteita tai telepäätelaitteita

koskien, vaan arvioitavana olisi, voidaanko tiedonhankintakeinoja kohdistaa mihin tahansa tietyn henkilön käytössä olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen. Henkilön käyttämien teleosoitteiden ja telepäätelaitteiden yksilöintitietojen selvittäminen jäisi pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen virkavastuulla selvittäväksi asiaksi. Samalla asiaan liittyvää poliisilain 5 luvun 56 §:n säännöstä ehdotetaan laajennettavaksi siten, että se koskisi telekuuntelun ja tiettyjen muiden salaisten tiedonhankintakeinojen keskeyttämisen lisäksi myös televalvonnan keskeyttämistä, jos käy ilmi, että televalvonta kohdistuu muuhun kuin luvan kohteena olevalta henkilöltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin. Lisäksi henkilölle telekuuntelusta tai televalvonnasta jälkikäteen tehtävässä ilmoituksessa olisi yksilöitävä toimenpiteen kohteena olleet teleosoitteet ja telepäätelaitteet.

Käsiteltävänä olevan arvioinnin kannalta olennainen on telekuuntelun tai -valvonnan aiheuttama perusoikeuspuuttuminen, joka kohdistuu luottamuksellisen viestinnän suojaan. Ratkaisevaa merkitystä tämän kannalta ei ole henkilön käyttämien telepäätelaitteiden tai -liittymien taikka näihin kohdistuvien telekuuntelulupien lukumäärällä. Olennaista tämän sijaan on, voidaanko toimenpiteen kohteena olevan henkilön luottamuksellisen viestinnän suojaa rajoittaa hänen viestintäänsä kohdistettavalla telekuuntelulla tai -valvonnalla. Ehdotettu muistuttaa perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 35/2018 vp ja PeVL 36/2018 vp) poliisilain 5 a luvussa ja sotilastiedustelulain 4 luvussa säädettyä kuitenkin sillä erolla, että mainituissa laeissa henkilöön kohdistuvan luvan enimmäisaika on lyhyempi. Ehdotetun sääntelyn mukaan tiedonhankintakeinon kohdentamisesta olisi lisäksi tehtävä edellä kuvattu perusteltu päätös. Sanoituista syystä ehdotusta ei ole pidettävä perusoikeuksien suojan kannalta ongelmallisena.

Poliisilain 5 luvun 25 §:n 2 momentista ehdotetaan poistettavaksi rajoitus teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimiseen käytettävän laitteen ominaisuuksista. Perustuslakivaliokunta on aiemmin poliisilain muuttamista koskevassa hallituksen esitykseen antamassaan lausunnossa pitänyt poistettavaksi ehdotettua rajoitusta edellytyksenä lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä (PeVL 11/2005 vp s. 9). Vastaavanlaista rajoitusta ei kuitenkaan ole tämän jälkeen perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella säädettyssä poliisilain 5 a luvun 15 §:ssä. Keskeistä on, että jatkossakin poliisi voi pykälän perusteella hankkia teknisillä laitteilla vain teleosoitteen vai telepäätelaitteen yksilöintitietoja. Muutosta ei ole pidettävä perusoikeuksien suojan kannalta ongelmallisena.

12.2.3 Peitelty tiedonhankinta ja peitetoiminta

Poliisilain 5 luvun 15 §:ssä tarkoitettu peitelty tiedonhankinta ehdotetaan mahdollistettavaksi tietoverkossa tehtynä myös estettäessä rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta tai sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapitoa. Ehdotus muuten vastaisi peitetoiminnan osalta jo nykyisin poliisilain 5 luvun 28 §:n 3 momentissa olevaa säännöstä. Tältä osin huomiota voidaan kiinnittää siihen, että peitetoimintaa voidaan tyypillisesti pitää kestoltaan pidempiaikaisena, pidemmälle menevänä ja kohdehenkilön tuntemaa luottamuksen tunnetta enemmän horjuttavana toimintana kuin peiteltyä tiedonhankintaa. Peitetoiminnan käytölle onkin tästä syystä säädetty peiteltyä tiedonhankintaa korkeammat käyttöedellytykset. Tietoverkossa tapahtuvan toiminnan osalta peitetoimintaa voidaan kuitenkin nykyään käyttää matalammalla kynnyksellä kuin peiteltyä tiedonhankintaa.

Peitellyn tiedonhankinnan mahdollistamista alemmalla kynnyksellä tietoverkoissa voidaan perustella ennen kaikkea sillä, että tietoverkossa tapahtuvalle ihmisten väliselle vuorovaikutukselle on jo sinänsä tyypillistä, ettei toisen osapuolen henkilöllisyyttä aina tiedetä, vaan tämä voi esiintyä esimerkiksi nimimerkillä. Lisäksi tietoverkossa tapahtuvan toiminnan dokumentointi voidaan toteuttaa helpommin ja tarkemmin kuin muussa peiteltyssä tiedonhankinnassa, joten

jälkikäteen on luotettavasti selvitettävissä, kuinka peitellyssä tiedonhankinnassa on toimittu. Tietoverkkoympäristössä ei ole myöskään muussa ympäristössä tapahtuvan toiminnan turvallisuusriskejä. Kun lisäksi otetaan huomioon, että ehdotuksella voidaan vähentää toiminnan kohteena olevan perusoikeuksiin enemmän puuttuvaa peitetoimintaa tietoverkossa, muutosta ei ole pidettävä perusoikeuksien suojan kannalta ongelmallisena.

Poliisilain 5 luvun 28 §:ssä tarkoitetun peitetoiminnan osalta ehdotetaan ensinnäkin, että tappoa, murhaa tai surmaa estettäessä ei enää jatkossa olisi rikollisen toiminnan suunnitelmallisuutta, järjestäytyneisyyttä tai ammattimaisuutta taikka ennakoitavissa olevaa jatkuvuutta tai toistuvuutta koskevaa peitetoiminnan käytön lisäedellytystä. Asiassa on perusoikeustarkastelun kannalta kiinnitettävä huomiota siihen, että kyseiset henkirikokset ovat varsin vakavia ja niiden estämisintressi on poikkeuksellisen suuri. Lisäksi peitetoiminnan käyttöalaa rajoittavat poliisilain 1 luvun 3 ja 4 §:n mukaisten suhteellisuus- ja vähimmän haitan periaatteiden lisäksi lain 5 luvun 2 §:n mukaiset edellytykset. Tässä suhteessa erityisen merkityksellinen on 5 luvun 2 §:n 2 momentin viimeinen virke, jonka mukaan muun muassa peitetoiminnan käyttäminen edellyttää, että se on välttämätöntä rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi. Sanotun johdosta muutosta ei ole pidettävä perusoikeuksien suojan kannalta ongelmallisena.

Peitetoiminnan osalta toisena tässä tarkastelussa huomioitavana muutosehdotuksena on, että peitetoiminnassa tehtäviä rikoksia koskevat poliisilain 5 luvun 29 ja 30 §:n säännökset ehdotetaan kirjoitettaviksi toimivaltasäännösten muotoon. Luvun 29 §:n 1 momentissa säilytettävänä lähtökohtana edelleen olisi, että peitetoimintaa suorittava poliisimies ei saa tehdä rikosta eikä aloittaa rikoksen tekemiseen. Tätä kuvaisi myös pykälän otsikko, jona ehdotetaan säilytettäväksi rikoksentelekikielto. Pykälän 2 momentin mukaan peitetoimintaa suorittava poliisimies saisi kuitenkin 1 momentin estämättä tehdä järjestysrikkomuksen tai muun siihen rinnastettavan rikoksen, josta on säädetty rangaistukseksi rikesakko, tai liikenne rikkomuksen, jos teko on välttämätön peitetoiminnan tavoitteen saavuttamiseksi tai tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi. Vastaavaa toimivaltuusmuotoilua käytettäisiin luvun 30 §:n 1 momentissa.

Ehdotusta on tarkemmin perusteltu edellä kyseisiä pykälä koskevassa nykytilan kuvauksessa. Ehdotus ei laajentaisi niiden rikosten alaa, jotka poliisimiehelle peitetoiminnassa sallittaisiin. Muutos olisi tämän sijaan ennen kaikkea periaatteellinen. Tältä osin huomiota voidaan kuitenkin kiinnittää siihen, että jo voimassa olevassa 30 §:ssä pykälän 2 momentti on kirjoitettu siten, että peitetoimintaa suorittava poliisimies saa osallistua luvun 43 §:ssä tarkoitetun valvotun läpilaskun kohteena olevaan toimitukseen, jos osallistuminen edistää merkittävästi läpilaskun tavoitteen saavuttamista. Lain esitöiden mukaan säännös sisältää tällaisen menettelyn oikeuttamisen (HE 224/2010 vp s. 119). Vastaavasti lain esitöissä on luvun 29 §:n osalta todettu kysymys olevan siitä, että peitetoimintaa suorittava poliisimies voisi tietyin edellytyksin tehdä rikkomusluonteisia rikoksia (HE 224/2010 vp s. 178).

Ehdotusta ei sanotun johdosta ole pidettävä perusoikeuksien suojan kannalta ongelmallisena. Huomiota voidaan lisäksi kiinnittää siihen, että peitetoiminnassa kysymys voi olla myös poliisimiehen oman hengen tai terveyden suojaamisesta. Jossain määrin selkeämpänä tässä suhteessa voidaan pitää huomion kohdistamista selvästi jo toimintaa edeltävään tilanteeseen ja arvioon. Poliisimiehen oman turvallisuuden kannalta perustellumpana voidaan pitää, että toiminnalle on olemassa etukäteen tiedossa ja arvioitavissa oleva selkeä toimivaltuus kuin että kysymys tämän sijaan on jälkikäteen arvioitavasta anteeksiantoperusteesta.

12.2.4 Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Poliisilain 5 luvun 54 §:n 2 momentissa ylimääräisen tiedon käyttö mahdollistettaisiin myös lahjuksen antamisen, lahjomisen elinkeinotoiminnassa, lahjuksen ottamisen elinkeinotoiminnassa, lahjuksen ottamisen, virkasalaisuuden rikkomisen, virka-aseman väärinkäyttämisen ja huumausainerikoksen selvittämisessä. Kaikkien lisättäväksi ehdotettavien rikosten enimmäisrangaistuksena on kaksi vuotta vankeutta. Edellä todetun mukaisesti eduskunnan perustuslakivaliokunta on pitänyt ylimääräisen tiedon käytön mahdollistavien rikosten osalta välttämättömänä, että edellytyksenä oleva enimmäisrangaistusraja on korkeampi kuin kaksi vuotta vankeutta. Estettä ei perustuslakivaliokunnan mukaan ole kuitenkaan ollut sille, että säännöksen piiriin otetaan joitakin sellaisiakin yksittäisiä rikoksia, joiden enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta, mutta jotka kuitenkin vakavuusasteeltaan rinnastuvat muihin momentissa tarkoitettuihin rikoksiin ja jotka täyttävät tuolloisessa perustuslain 10 §:n 3 momentissa asetetut vaatimukset. Perustuslakivaliokunta on pitänyt tuollaisina rikoksina erityisesti momentissa nykyään lueteltuja rikoksia sekä rikoslain 25 luvun 3 b §:n mukaista laitonta adoptiosuostumuksen hankkimista, jonka lakivaliokunta on kuitenkin jättänyt pois momentista (PeVL 32/2013 vp s. 7, LaVM 17/2013 vp s. 7).

Perustuslakivaliokunta on arvioinut, että kahden vuoden enimmäisrangaistusvaatimus toisi sääntelyn piiriin useita sellaisia rikoksia, joita ei voida pitää tuolloisessa perustuslain 10 §:n 3 momentissa tarkoitettuina yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta tai kotirauhaa vaarantavina rikoksina (PeVL 32/2013 vp s. 6–7). Perustuslakivaliokunta on toisaalta toistuvasti katsonut huumausainerikosten kuuluvan yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavien rikosten piiriin (HE 309/1993 vp s. 54, PeVL 2/1996 vp s. 2, PeVL 32/2013 vp s. 3, PeVL 33/2013 vp s. 3).

Sanotun johdosta selvää on, että huumausainerikokset kuuluvat yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavien rikosten piiriin. Lisäksi selvältä vaikuttaa, että säännökseen lisättäväksi ehdotetut korruptio- ja virkarikokset ovat sellaisia, joiden yhteiskunnallinen selvittämisintressi on varsin suuri. Kyseiset rikokset voivat vaikuttaa varsin vahingollisesti esimerkiksi yhteiskunnallista päätöksentekoa tai viranomaisten toimintaa kohtaan tunnettuun luottamukseen. Lisättäväksi ehdotettuja rikoksia voidaankin pitää sellaisina, että ne vakavuusasteeltaan rinnastuvat muihin momentissa nykyään tarkoitettuihin rikoksiin ja että ne vaarantavat yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta. Sanotun johdosta ehdotusta ei ole pidettävä perusoikeuksien suojan kannalta ongelmallisena.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä.

Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta lausunnon.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

poliisilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan poliisilain (872/2011) 1 luvun 1 §:n 3 momentti, 2 luvun 3 §:n otsikko ja 1 momentti, 5 luvun 5 §:n 1 momentti, 6 §:n 1 momentti, 7 §:n 2 ja 3 momentti, 8 §:n 1 ja 6 momentti, 10 §:n 1, 5 ja 6 momentti, 17 §:n 3 momentti, 23 §:n 2 momentti, 25 §:n 2 momentti, 28 §:n 2 momentti, 29 §:n 2 momentti, 30 §:n 1 momentti, 45 §:n 3 momentti, 50 §, 54 §:n 2 momentti, 56 § ja 58 §:n 1 momentti sekä 5 a luvun 30 ja 41 § sekä 47 §:n 6 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 5 luvun 5 §:n 1 momentti, 7 §:n 3 momentti, 8 §:n 1 momentti, 10 §:n 1 ja 6 momentti, 23 §:n 2 momentti ja 58 §:n 1 momentti sekä 5 a luvun 30 ja 41 § ja 47 §:n 6 momentti laissa 581/2019, 5 luvun 7 §:n 2 momentti, 10 §:n 5 momentti, 28 §:n 2 momentti, 30 §:n 1 momentin suomenkielinen sanamuoto, 50 §, 54 §:n 2 momentti ja 56 § laissa 1168/2013 sekä 5 luvun 25 §:n 2 momentti laissa 540/2020, sekä

lisätään 5 luvun 7 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 1168/2013 ja 581/2019, uusi 4 momentti, 5 luvun 10 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 1168/2013 ja 581/2019, uusi 7 momentti sekä 5 luvun 15 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 1168/2013 ja 1269/2021, uusi 4 momentti seuraavasti:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Poliisin tehtävät

Rikosten esitutkinnasta säädetään esitutkintalaissa (805/2011), rikosten esitutkinnassa käytettävistä pakkokeinoista pakkokeinolaissa (806/2011) ja poliisihallinnon tehtävien järjestämisestä poliisin hallinnosta annetussa laissa (110/1992).

2 luku

Yleiset toimivaltuudet

3 §

Etsintäkuulutetun ja muun henkilön kiinniottaminen

Poliisimiehellä on oikeus ottaa kiinni etsintäkuulutettu, joka toimivaltaisen viranomaisen antaman kuulutuksen mukaan on vangittava tai otettava säilöön. Poliisimiehellä on oikeus ottaa kiinni myös muu henkilö, jonka tuomioistuimella on määrännyt noudettavaksi tuomioistuimeen, vangittavaksi tai otettavaksi säilöön.

5 luku

Salaiset tiedonhankintakeinot

5 §

Telekuuntelu ja sen edellytykset

Telekuuntelulla tarkoitetaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen vastaanotettavan taikka siitä lähetetyn sähköisen viestinnän palveluista annetun lain (917/2014) 3 §:n 43 kohdassa tarkoitetussa yleisessä viestintäverkossa tai siihen liitetyssä viestintäverkossa välitettävänä olevan viestin kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä viestin sisällön ja siihen liittyvien tämän luvun 8 §:ssä tarkoitettujen välitystietojen selvittämiseksi. Telekuuntelua saadaan kohdistaa vain siltä henkilöltä lähtöisin olevaan tai sellaiselle henkilölle tarkoitettuun viestiin, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 2 momentissa mainittuun rikokseen.

6 §

Tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta

Jos on todennäköistä, että 5 §:ssä tarkoitettua viestiä ja siihen liittyviä välitystietoja ei ole enää saatavissa telekuuntelulla, poliisille voidaan antaa rikoksen estämiseksi lupa tietojen hankkimiseen viestinnän välittäjän hallusta 5 §:ssä säädettyillä edellytyksillä.

7 §

Telekuuntelusta ja muusta vastaavasta tietojen hankkimisesta päättäminen

Lupa telekuunteluun ja 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuun tietojen hankkimiseen voidaan antaa luvan antopäivästä alkaen enintään kuukaudeksi kerrallaan.

Telekuuntelua ja telekuuntelun sijasta toimitettavaa tietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

1) toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen oletettu tekoaika taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara;

2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen tai henkilön ollessa tuntematon toimenpiteen kohteena oleva teleosoite tai telepäätelaitte;

3) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily ja telekuuntelun tai telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen edellytykset perustuvat;

4) telekuuntelua tai 6 §:n 2 momentissa tarkoitettua tietojen hankkimista koskevan luvan voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;

5) telekuuntelun tai telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen suorittamista johtava ja valvova 1 momentissa tarkoitettu poliisimies;

6) mahdolliset telekuuntelun tai telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen rajoitukset ja ehdot.

Pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimies päättää toimenpiteen kohteena olevista teleosoitteista tai telepäätelaitteista lukuun ottamatta tilanteita, joissa 3 momentin 2 kohdassa tarkoitettu henkilö on tuntematon. Päätöksessä on mainittava perustelut toimenpiteen kohteena olevien teleosoitteiden tai telepäätelaitteiden valitsemiselle.

8 §

Televalvonta ja sen edellytykset

Televalvonnalla tarkoitetaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 36 kohdassa tarkoitetun viestinnän välittäjän hallussa olevien välitystietojen hankkimista viestistä, joka on lähetetty tämän luvun 5 §:ssä tarkoitettuun viestintäverkkoon kytketystä teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettu tällaiseen osoitteeseen tai laitteeseen, sekä teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitiedon hankkimista taikka osoitteen tai laitteen käytön tilapäistä estämistä. *Välitystiedolla* tässä laissa tarkoitetaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 7 kohdassa tarkoitettuun käyttäjään tai mainitun pykälän 30 kohdassa tarkoitettuun tilaajaan yhdistettävissä olevaa viestiä koskevaa tietoa, jota viestintäverkoissa käsitellään viestien siirtämiseksi, jakelemiseksi tai tarjolla pitämiseksi.

Tietojen luovuttamisesta hätäilmoituksia vastaanottaville viranomaisille säädetään sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 321 §:ssä.

10 §

Televalvonnasta päättäminen

Tuomioistuin päättää 8 §:n 2 ja 5 momentissa sekä 9 §:n 1 ja 4—6 kohdassa tarkoitetusta televalvonnasta sekä televalvonnasta 3 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystään kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta.

Lupa voidaan antaa ja päätös tehdä luvan antopäivästä tai päätöksen tekopäivästä alkaen enintään kuukaudeksi kerrallaan ja lupa tai päätös voi koskea myös luvan antamista tai päätöksen tekemistä edeltänyttä määrättyä aikaa, joka voi olla kuukautta pidempi.

Televalvontaa koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen oletettu tekoaika taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara;
- 2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen tai henkilön ollessa tuntematon toimenpiteen kohteena oleva teleosoite tai telepäätelaitte;
- 3) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily ja televalvonnan edellytykset perustuvat;
- 4) suostumus, jos se on televalvonnan käytön edellytys;
- 5) luvan voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;
- 6) televalvonnan suorittamista johtava ja valvova 7 §:n 1 momentissa tarkoitettu poliisimies;
- 7) mahdolliset televalvonnan rajoitukset ja ehdot.

Pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimies päättää toimenpiteen kohteena olevista teleosoitteista tai telepäätelaitteista lukuun ottamatta tilanteita, joissa epäilty on tuntematon. Päätöksessä on mainittava perustelut toimenpiteen kohteena olevien teleosoitteiden tai telepäätelaitteiden valitsemiselle.

15 §

Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset

Poliisi saa kohdistaa henkilöön peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, tai jos kysymyksessä on rikoslain 17 luvun 19 §:ssä tarkoitettu rikos.

17 §

Tekninen kuuntelu ja sen edellytykset

Poliisilla on oikeus rikoksen estämiseksi vakituiseen asumiseen käytettävän tilan ulkopuolella olevan henkilön tekniseen kuunteluun. Poliisille voidaan antaa lupa myös viranomaisten tiloissa olevan rikoksen johdosta vapautensa menettäneen henkilön tekniseen kuunteluun. Kuuntelu voidaan toteuttaa kohdistamalla se tilaan tai muuhun paikkaan, jossa tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön voidaan olettaa todennäköisesti oleskelevan tai käyvän. Poliisi saa kohdistaa pelkästään tekniseen laitteeseen kohdistuvaa teknistä kuuntelua sen sijaintipaikasta riippumatta.

23 §

Tekninen laitetarkkailu ja sen edellytykset

Teknistä laitetarkkailua ei saa kohdistaa sellaiseen luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja muusta teknisestä tarkkailusta kuin laitetarkkailusta säädetään tässä luvussa.

25 §

Telesoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen

Liikenne- ja viestintävirasto tarkastaa, ettei 1 momentissa tarkoitettu tekninen laite ominaisuuksiensa vuoksi aiheuta haitallista häiriötä yleisen viestintäverkon laitteille tai palveluille.

28 §

Peitetoiminta ja sen edellytykset

Poliisi saa rikoksen estämiseksi kohdistaa henkilöön peitetoimintaa, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän tai myötävaikuttavan pakkokeinolain 10 luvun 3 §:ssä tarkoitettuun muuhun rikokseen kuin törkeään laitoman maahantulon järjestämiseen tai törkeään tulliselvitysrikokseen taikka jos tämän voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän tai myötävaikuttavan rikoslain 20 luvun 19 §:ssä tarkoitettuun rikokseen. Edellytyksenä on muun kuin tapon, murhan tai surman osalta lisäksi, että tiedonhankintaa on rikollisen toiminnan suunnitelmallisuuden, järjestäytyneisyyden tai ammattimaisuuden taikka ennakoitavissa olevan jatkuvuuden tai toistuvuuden vuoksi pidettävä tarpeellisenä.

29 §

Rikoksentekokiello

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, peitetoimintaa suorittava poliisimies saa tehdä järjestykselliseksi rikoksen tai muun siihen rinnastettavan rikoksen, josta on säädetty rangaistukseksi rikesakko, tai liikenneriikkomuksen, jos teko on ollut välttämätön peitetoiminnan tavoitteen saavuttamiseksi tai tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi.

30 §

Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistuminen

Sen estämättä, mitä 29 §:n 1 momentissa säädetään, peitetoimintaa suorittava poliisimies saa osallistuessaan järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan hankkia toimitiloja tai kulku- tai muita sellaisia välineitä, kuljettaa henkilöitä, esineitä tai aineita, hoitaa taloudellisia asioita taikka avustaa rikollisryhmää muilla näihin rinnastettavilla tavoilla, jos erittäin pätevin peruste on voitu olettaa, että:

- 1) toimenpide tehdään ilman hänen myötävaikutustaan;
 - 2) poliisimiehen toiminta ei aiheuta vaaraa tai vahinkoa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka merkittävää vaaraa tai vahinkoa omaisuudelle; ja
 - 3) avustaminen edistää merkittävästi peitetoiminnan tavoitteen saavuttamista.
-

45 §

Menettely tuomioistuimessa

Jos henkilö on 7 §:n 3 momentin 2 kohdan tai 10 §:n 6 momentin 2 kohdan mukaisesti tuntematon ja tuomioistuin on myöntänyt luvan telekuunteluun tai televalvontaan, se saa tutkia ja ratkaista luvan myöntämistä uuteen teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen koskevan asian vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä virkamiehen läsnä olematta, jos on kulunut vähemmän kuin kuukausi samaa estettävää tai paljastettavaa rikosta koskevan lupa-asian suullisesta käsittelystä. Asia voidaan käsitellä mainitun virkamiehen läsnä olematta myös, jos tiedonhankintakeinon käyttö on jo lopetettu.

50 §

Kuuntelu- ja katselukiellot

Telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, teknistä kuuntelua, teknistä katselua ja teknistä laitetarkkailua koskeviin kieltoihin sovelletaan, mitä pakkokeinolain 10 luvun 52 §:ssä säädetään.

54 §

Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Ylimääräistä tietoa saa käyttää myös, jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi ja rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta tai kyse on jostakin seuraavasta rikoksesta:

- 1) lahjuksen antaminen;
 - 2) järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen;
 - 3) pahoinpitely, kuolemantuottamus, törkeä vammantuottamus, tappeluun osallistuminen, vaaran aiheuttaminen tai heitteillepano;
 - 4) törkeä kotirauhan rikkominen;
 - 5) vapaudenriisto, lapsikaappaus, laiton uhkaus tai pakottaminen;
 - 6) lahjominen elinkeinotoiminnassa tai lahjuksen ottaminen elinkeinotoiminnassa;
 - 7) kiristys;
 - 8) yleisvaarallisen rikoksen valmistelu;
 - 9) lahjuksen ottaminen, virkasalaisuuden rikkominen tai virka-aseman väärinkäyttäminen; taikka
 - 10) huumausainerikos.
-

56 §

Telekuuntelun, televalvonnan, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttäminen

Jos käy ilmi, että telekuuntelu tai televalvonta kohdistuu muuhun kuin luvan kohteena olevalta henkilöltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin taikka että teknisen kuuntelun kohteena oleva henkilö ei oleskele kuunneltavassa tilassa tai muussa paikassa, tiedonhankintakeinon käyttö on tältä osin keskeytettävä niin pian kuin mahdollista sekä tällaiset kuuntelulla saadut tallenteet ja televalvonnalla saadut tiedot sekä tällaisilla tiedonhankintakeinoilla saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä.

Velvollisuus keskeyttämiseen sekä tallenteiden ja muistiinpanojen hävittämiseen koskee myös teknistä laitetarkkailua, jos käy ilmi, että tarkkailu kohdistuu sellaiseen luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja muusta teknisestä tarkkailusta kuin laitetarkkailusta säädetään tässä luvussa, taikka että toimenpiteen kohteena oleva henkilö ei käytä tarkkailun kohteena olevaa laitetta.

58 §

Salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä ilmoittaminen

Telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, televalvonnasta, teknisestä tarkkailusta ja valvotusta läpilaskusta on viipymättä ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle kirjallisesti sen jälkeen, kun tiedonhankinnan tarkoitus on saavutettu. Salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä on kuitenkin ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta. Henkilöön kohdistettua telekuuntelua tai televalvontaa koskevassa ilmoituksessa on yksilöitävä toimenpiteen kohteena olleet teleosoitteet ja telepäätelaitteet.

5 a luku

Siviilitiedustelu

30 §

Telekuunteluun, televalvontaan ja tukiasematietoihin liittyvät jäljentämiskiellot

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 27 kohdassa tarkoitetun teleyrityksen (*teleyritys*) tai 41 kohdassa tarkoitetun yhteisötilaajan hallussa olevaa asiakirjaa tai dataa, joka sisältää tämän lain 5 luvun 5 §:n 1 momentissa tarkoitettuun viestiin liittyviä tietoja taikka mainitun luvun 8 §:n 1 momentissa tarkoitettuja välitystietoja tai 11 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tukiasematietoja, ei saa jäljentää.

41 §

Kuuntelu- ja katselukiellot siviilitiedustelussa

Telekuuntelua, telekuuntelun sijasta toimitettavaa tietojen hankkimista, teknistä kuuntelua, teknistä katselua ja teknistä laitetarkkailua ei saa kohdistaa sellaiseen viestintään, josta viestinnän osapuoli ei saa todistaa tai josta hänellä on oikeus olla todistamatta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 13, 14, 16 tai 20 §:n tai 22 §:n 2 momentin nojalla.

Jos telekuuntelun, telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen, teknisen kuuntelun, teknisen katselun tai teknisen laitetarkkailun aikana tai muulloin ilmenee, että kyseessä on viesti, jonka kuuntelu ja katselu on kielletty, toimenpide on keskeytettävä ja sillä saadut tallenteet ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä.

Tässä pykälässä tarkoitetut kuuntelu- ja katselukiellot eivät kuitenkaan koske tapauksia, joissa 1 momentissa tarkoitettu henkilö osallistuu siviilitiedustelun kohteena olevaan toimintaan, joka vakavasti uhkaa kansallista turvallisuutta, ja myös hänen osaltaan on tehty päätös telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, teknisestä kuuntelusta, teknisestä katselusta tai teknisestä laitetarkkailusta.

47 §

Tiedustelumenetelmän käytöstä ilmoittaminen

Suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitellystä tiedonhankinnasta, peitetoiminnasta, valeostosta, tietolähteen ohjatusta käytöstä, paikkatiedustelusta, muuhun kuin viestiin kohdistuvasta jäljentämisestä ja muuhun kuin viestiin kohdistuvasta lähetyksen jäljentämisestä siviilitiedustelussa ei ole velvollisuutta ilmoittaa tiedonhankinnan kohteelle, jos asiassa ei ole aloitettu esitutkintaa 44 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen perusteella. Jos esitutkinta aloitetaan, noudatetaan, mitä pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n 2—7 momentissa säädetään. Silloin, kun käsitellään pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n 3 momentissa tarkoitettua tiedustelumenetelmän käyttöä koskevan ilmoituksen lykkäämistä tai ilmoituksen tekemättä jättämistä, vaatimuksen tekee suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa voimassa oleviin salaisiin tiedonhankintakeinoihin sovelletaan tämän lain säännöksiä.

Helsingissä 17.11.2022

Pääministeri

Sanna Marin

Sisäministeri Krista Mikkonen

Laki

poliisilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan poliisilain (872/2011) 1 luvun 1 §:n 3 momentti, 2 luvun 3 §:n otsikko ja 1 momentti, 5 luvun 5 §:n 1 momentti, 6 §:n 1 momentti, 7 §:n 2 ja 3 momentti, 8 §:n 1 ja 6 momentti, 10 §:n 1, 5 ja 6 momentti, 17 §:n 3 momentti, 23 §:n 2 momentti, 25 §:n 2 momentti, 28 §:n 2 momentti, 29 §:n 2 momentti, 30 §:n 1 momentti, 45 §:n 3 momentti, 50 §, 54 §:n 2 momentti, 56 § ja 58 §:n 1 momentti sekä 5 a luvun 30 ja 41 § sekä 47 §:n 6 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 5 luvun 5 §:n 1 momentti, 7 §:n 3 momentti, 8 §:n 1 momentti, 10 §:n 1 ja 6 momentti, 23 §:n 2 momentti ja 58 §:n 1 momentti sekä 5 a luvun 30 ja 41 § ja 47 §:n 6 momentti laissa 581/2019, 5 luvun 7 §:n 2 momentti, 10 §:n 5 momentti, 28 §:n 2 momentti, 30 §:n 1 momentin suomenkielinen sanamuoto, 50 §, 54 §:n 2 momentti ja 56 § laissa 1168/2013 sekä 5 luvun 25 §:n 2 momentti laissa 540/2020, sekä

lisätään 5 luvun 7 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 1168/2013 ja 581/2019, uusi 4 momentti, 5 luvun 10 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 1168/2013 ja 581/2019, uusi 7 momentti sekä 5 luvun 15 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 1168/2013 ja 1269/2021, uusi 4 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 luku

1 luku

Yleiset säännökset

Yleiset säännökset

1 §

1 §

Poliisin tehtävät

Poliisin tehtävät

Rikosten esitutkinnasta säädetään esitutkintalaissa (805/2011) ja rikosten esitutkinnassa käytettävistä pakkokeinoista pakkokeinolaissa (806/2011).

Rikosten esitutkinnasta säädetään esitutkintalaissa (805/2011), rikosten esitutkinnassa käytettävistä pakkokeinoista pakkokeinolaissa (806/2011) ja poliisihallinnon tehtävien järjestämisestä poliisin hallinnosta annetussa laissa (110/1992).

2 luku

2 luku

Yleiset toimivaltuudet

Yleiset toimivaltuudet

3 §

3 §

Etsintäkuulutetun kiinniottaminen

Poliisimiehellä on oikeus ottaa kiinni etsintäkuulutettu, joka toimivaltaisen viranomaisen antaman kuulutuksen mukaan on vangittava tai otettava säilöön.

*Etsintäkuulutetun **ja muun henkilön** kiinniottaminen*

Poliisimiehellä on oikeus ottaa kiinni etsintäkuulutettu, joka toimivaltaisen viranomaisen antaman kuulutuksen mukaan on vangittava tai otettava säilöön. *Poliisimiehellä on oikeus ottaa kiinni myös muu henkilö, jonka tuomioistuin on määrännyt noudettavaksi tuomioistuimeen, vangittavaksi tai otettavaksi säilöön.*

5 luku

Salaiset tiedonhankintakeinot

5 §

Telekuuntelu ja sen edellytykset

Telekuuntelulla tarkoitetaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain (917/2014) 3 §:n 43 kohdassa tarkoitetun yleisen viestintäverkon tai siihen liitetyn viestintäverkon *kautta* teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen vastaanotettavan taikka siitä lähetetyn viestin kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä viestin sisällön ja siihen liittyvien tämän luvun 8 §:ssä tarkoitettujen tunnistamistietojen selvittämiseksi. Telekuuntelua saadaan kohdistaa vain siltä henkilöltä lähtöisin olevaan tai sellaiselle henkilölle tarkoitettuun viestiin, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 2 momentissa mainittuun rikokseen.

5 luku

Salaiset tiedonhankintakeinot

5 §

Telekuuntelu ja sen edellytykset

Telekuuntelulla tarkoitetaan *teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen vastaanotettavan taikka siitä lähetetyn* sähköisen viestinnän palveluista annetun lain (917/2014) 3 §:n 43 kohdassa tarkoitetussa yleisessä viestintäverkossa tai siihen liitetyssä viestintäverkossa *välitettävänä olevan* viestin kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä viestin sisällön ja siihen liittyvien tämän luvun 8 §:ssä tarkoitettujen *välitystietojen* selvittämiseksi. Telekuuntelua saadaan kohdistaa vain siltä henkilöltä lähtöisin olevaan tai sellaiselle henkilölle tarkoitettuun viestiin, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 2 momentissa mainittuun rikokseen.

6 §

Tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta

Jos on todennäköistä, että 5 §:ssä tarkoitettua viestiä ja siihen liittyviä tunnistamistietoja ei ole enää saatavissa telekuuntelulla, poliisille voidaan antaa rikoksen estämiseksi lupa

6 §

Tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta

Jos on todennäköistä, että 5 §:ssä tarkoitettua viestiä ja siihen liittyviä *välitystietoja* ei ole enää saatavissa telekuuntelulla, poliisille voidaan antaa rikoksen estämiseksi lupa tietojen hankkimiseen *viestinnän välittäjän* hallusta 5 §:ssä säädetyillä edellytyksillä.

tietojen hankkimiseen *teleyrityksen tai yhteisötilaajan* hallusta 5 §:ssä säädettyillä edellytyksillä.

7 §

Telekuuntelusta ja muusta vastaavasta tietojen hankkimisesta päättäminen

Lupa telekuunteluun ja 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuun tietojen hankkimiseen voidaan antaa enintään kuukaudeksi kerrallaan.

Telekuuntelua ja telekuuntelun sijasta toimitettavaa tietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

1) toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen oletettu tekoaika taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara;

2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen;

3) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily ja telekuuntelun tai telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen edellytykset perustuvat;

4) telekuuntelua tai 6 §:n 2 momentissa tarkoitettua tietojen hankkimista koskevan luvan voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;

5) *toimenpiteen kohteena oleva teleosoite tai telepääteläite;*

6) *telekuuntelun tai telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen suorittamista johtava ja valvova 1 momentissa tarkoitettu poliisimies;*

7) mahdolliset telekuuntelun tai telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen rajoitukset ja ehdot.

(uusi)

7 §

Telekuuntelusta ja muusta vastaavasta tietojen hankkimisesta päättäminen

Lupa telekuunteluun ja 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuun tietojen hankkimiseen voidaan antaa *luvan antopäivästä alkaen* enintään kuukaudeksi kerrallaan.

Telekuuntelua ja telekuuntelun sijasta toimitettavaa tietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

1) toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen oletettu tekoaika taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara;

2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen *tai henkilön ollessa tuntematon toimenpiteen kohteena oleva teleosoite tai telepääteläite;*

3) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily ja telekuuntelun tai telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen edellytykset perustuvat;

4) telekuuntelua tai 6 §:n 2 momentissa tarkoitettua tietojen hankkimista koskevan luvan voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;

5) *telekuuntelun tai telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen suorittamista johtava ja valvova 1 momentissa tarkoitettu poliisimies;*

6) mahdolliset telekuuntelun tai telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen rajoitukset ja ehdot.

Pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimies päättää toimenpiteen kohteena olevista teleosoitteista tai telepäätelaitteista lukuun ottamatta tilanteita, joissa 3 momentin 2 kohdassa tarkoitettu henkilö on tuntematon. Päätöksessä on mainittava perustelut toimenpiteen

*kohteena olevien teleosoitteiden tai telepääte-
laitteiden valitsemiselle.*

8 §

Televalvonta ja sen edellytykset

Televalvonnalla tarkoitetaan tunnistamistietojen hankkimista viestistä, joka on lähetetty 5 §:ssä tarkoitettuun viestintäverkkoon kytketystä teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettu tällaiseen osoitteeseen tai laitteeseen, sekä teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitiedon hankkimista taikka osoitteen tai laitteen käytön tilapäistä estämistä. *Tunnistamistiedolla* tarkoitetaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 7 kohdassa tarkoitettuun käyttäjään tai mainitun pykälän 30 kohdassa tarkoitettuun tilaajaan yhdistettävissä olevaa viestiä koskevaa tietoa, jota viestintäverkoissa käsitellään viestien siirtämiseksi, jakelemiseksi tai tarjolla pitämiseksi.

Tietojen luovuttamisesta hätäilmoituksia vastaanottaville viranomaisille säädetään sähköisen viestinnän tietosuojalain 35 §:ssä.

10 §

Televalvonnasta päättäminen

Tuomioistuin päättää 8 §:n 2 ja 5 momentissa sekä 9 §:n 1, 4 ja 5 kohdassa tarkoitettua televalvonnasta sekä televalvonnasta 3 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta.

Lupa voidaan antaa ja päätös tehdä enintään kuukaudeksi kerrallaan ja lupa tai päätös voi koskea myös luvan antamista tai päätöksen tekemistä edeltänyttä määrättyä aikaa, joka voi olla kuukautta pidempi.

8 §

Televalvonta ja sen edellytykset

Televalvonnalla tarkoitetaan *sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 36 kohdassa tarkoitetun viestinnän välittäjän hallussa olevien välitystietojen* hankkimista viestistä, joka on lähetetty *tämän luvun 5 §:ssä* tarkoitettuun viestintäverkkoon kytketystä teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettu tällaiseen osoitteeseen tai laitteeseen, sekä teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitiedon hankkimista taikka osoitteen tai laitteen käytön tilapäistä estämistä. *Välitystiedolla tässä laissa* tarkoitetaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 7 kohdassa tarkoitettuun käyttäjään tai mainitun pykälän 30 kohdassa tarkoitettuun tilaajaan yhdistettävissä olevaa viestiä koskevaa tietoa, jota viestintäverkoissa käsitellään viestien siirtämiseksi, jakelemiseksi tai tarjolla pitämiseksi.

Tietojen luovuttamisesta hätäilmoituksia vastaanottaville viranomaisille säädetään sähköisen viestinnän *palveluista annetun lain 321 §:ssä*.

10 §

Televalvonnasta päättäminen

Tuomioistuin päättää 8 §:n 2 ja 5 momentissa sekä 9 §:n 1 *ja 4—6* kohdassa tarkoitettua televalvonnasta sekä televalvonnasta 3 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta.

Lupa voidaan antaa ja päätös tehdä *luvan antopäivästä tai päätöksen tekopäivästä alkaen* enintään kuukaudeksi kerrallaan ja lupa tai päätös voi koskea myös luvan antamista tai

Televalvontaa koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

1) toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen oletettu tekoaika taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara;

2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyneen 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen;

3) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily ja televalvonnan edellytykset perustuvat;

4) suostumus, jos se on televalvonnan käytön edellytys;

5) luvan voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;

6) toimenpiteen kohteena oleva teleosoite tai telepäätelaitte;

7) televalvonnan suorittamista johtava ja valvova 7 §:n 1 momentissa tarkoitettu poliisimies;

8) mahdolliset televalvonnan rajoitukset ja ehdot.

(uusi)

15 §

Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset

(uusi)

päätöksen tekemistä edeltänyttä määrättyä aikaa, joka voi olla kuukautta pidempi.

Televalvontaa koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

1) toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen oletettu tekoaika taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara;

2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyneen 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen tai henkilön ollessa tuntematon toimenpiteen kohteena oleva teleosoite tai telepäätelaitte;

3) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily ja televalvonnan edellytykset perustuvat;

4) suostumus, jos se on televalvonnan käytön edellytys;

5) luvan voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;

6) televalvonnan suorittamista johtava ja valvova 7 §:n 1 momentissa tarkoitettu poliisimies;

7) mahdolliset televalvonnan rajoitukset ja ehdot.

Pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimies päättää toimenpiteen kohteena olevista teleosoitteista tai telepäätelaitteista lukuun ottamatta tilanteita, joissa epäilty on tuntematon. Päätöksessä on mainittava perustelut toimenpiteen kohteena olevien teleosoitteiden tai telepäätelaitteiden valitsemiselle.

15 §

Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset

Poliisi saa kohdistaa henkilöön peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyneen rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, tai jos kysymyksessä on rikoslain 17 luvun 19 §:ssä tarkoitettu rikos.

17 §

Tekninen kuuntelu ja sen edellytykset

Poliisilla on oikeus rikoksen estämiseksi va-
kituiseen asumiseen käytettävän tilan ulko-
puolella olevan henkilön tekniseen kuunte-
luun. Poliisille voidaan antaa lupa myös viran-
omaisten tiloissa olevan rikoksen johdosta va-
pautensa menettäneen henkilön tekniseen
kuunteluun. Kuuntelu voidaan toteuttaa koh-
distamalla se tilaan tai muuhun paikkaan,
jossa tiedonhankinnan kohteena olevan henki-
lön voidaan olettaa todennäköisesti oleskele-
van tai käyvän.

17 §

Tekninen kuuntelu ja sen edellytykset

Poliisilla on oikeus rikoksen estämiseksi va-
kituiseen asumiseen käytettävän tilan ulko-
puolella olevan henkilön tekniseen kuunte-
luun. Poliisille voidaan antaa lupa myös viran-
omaisten tiloissa olevan rikoksen johdosta va-
pautensa menettäneen henkilön tekniseen
kuunteluun. Kuuntelu voidaan toteuttaa koh-
distamalla se tilaan tai muuhun paikkaan,
jossa tiedonhankinnan kohteena olevan henki-
lön voidaan olettaa todennäköisesti oleskele-
van tai käyvän. *Poliisi saa kohdistaa pelkäs-
tään tekniseen laitteeseen kohdistuvaa tek-
nistä kuuntelua sen sijaintipaikasta riippu-
matta.*

23 §

Tekninen laitetarkkailu ja sen edellytykset

Teknisellä laitetarkkailulla ei saa hankkia
tietoa välitettävänä olevan viestin sisällöstä
eikä 8 §:ssä tarkoitetuista tunnistamistie-
doista.

23 §

Tekninen laitetarkkailu ja sen edellytykset

Teknistä laitetarkkailua ei saa kohdistaa
sellaiseen luottamukselliseen viestiin, jota
koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja
muusta teknisestä tarkkailusta kuin laitetark-
kailusta säädetään tässä luvussa.

25 §

*Teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöinti-
tietojen hankkiminen*

*Poliisi saa käyttää 1 momentissa tarkoitet-
tujen tietojen hankkimiseksi ainoastaan sel-
laista teknistä laitetta, jota voidaan käyttää
vain teleosoitteen ja telepäätelaitteen yksi-
löimiseen. Liikenne- ja viestintävirasto tarkas-
taa teknisen laitteen tässä momentissa tarkoi-
tetun vaatimustenmukaisuuden sekä sen, ettei
laite ominaisuuksiensa vuoksi aiheuta haital-
lista häiriötä yleisen viestintäverkon laitteille
tai palveluille.*

25 §

*Teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöinti-
tietojen hankkiminen*

Liikenne- ja viestintävirasto tarkastaa, ettei
1 momentissa tarkoitettu tekninen laite omi-
naisuuksiensa vuoksi aiheuta haitallista häi-
riötä yleisen viestintäverkon laitteille tai pal-
veluille.

28 §

Peitetoiminta ja sen edellytykset

Poliisi saa rikoksen estämiseksi kohdistaa henkilöön peitetoimintaa, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän tai myötävaikuttavan pakkokeinolain 10 luvun 3 §:ssä tarkoitettuun muuhun rikokseen kuin törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen tai törkeään tulliselvitysrikokseen taikka jos tämän voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän tai myötävaikuttavan rikoslain 17 luvun 18 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen. Edellytyksenä on lisäksi, että tiedonhankintaa on rikollisen toiminnan suunnitelmallisuuden, järjestäytyneisyyden tai ammattimaisuuden taikka ennakoitavissa olevan jatkuvuuden tai toistuvuuden vuoksi pidettävä tarpeellisena.

28 §

Peitetoiminta ja sen edellytykset

Poliisi saa rikoksen estämiseksi kohdistaa henkilöön peitetoimintaa, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän tai myötävaikuttavan pakkokeinolain 10 luvun 3 §:ssä tarkoitettuun muuhun rikokseen kuin törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen tai törkeään tulliselvitysrikokseen taikka jos tämän voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän tai myötävaikuttavan rikoslain 20 luvun 19 §:ssä tarkoitettuun rikokseen. Edellytyksenä on *muun kuin tapon, murhan tai surman osalta* lisäksi, että tiedonhankintaa on rikollisen toiminnan suunnitelmallisuuden, järjestäytyneisyyden tai ammattimaisuuden taikka ennakoitavissa olevan jatkuvuuden tai toistuvuuden vuoksi pidettävä tarpeellisena.

29 §

Rikoksentelekielto

Jos peitetoimintaa suorittava poliisimies tekee *liikenne rikkomuksen*, järjestysrikkomuksen tai muun niihin rinnastettavan rikoksen, josta on säädetty rangaistukseksi rikesakko, *hän on rangaistusvastuusta vapaa*, jos teko on ollut välttämätön peitetoiminnan tavoitteen saavuttamiseksi tai tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi.

29 §

Rikoksentelekielto

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, peitetoimintaa suorittava poliisimies *saa tehdä* järjestysrikkomuksen tai muun *siihen* rinnastettavan rikoksen, josta on säädetty rangaistukseksi rikesakko, *tai liikenne rikkomuksen*, jos teko on ollut välttämätön peitetoiminnan tavoitteen saavuttamiseksi tai tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi.

30 §

Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistuminen

Jos peitetoimintaa suorittava poliisimies osallistuessaan järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan hankkii toimitiloja tai kulku- tai muita sellaisia välineitä, kuljettaa henkilöitä,

30 §

Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistuminen

Sen estämättä, mitä 29 §:n 1 momentissa säädetään, peitetoimintaa suorittava poliisimies *saa* osallistuessaan järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan hankkia toimitiloja tai

esineitä tai aineita, hoitaa taloudellisia asioita taikka avustaa rikollisryhmää muilla näihin rinnastettavilla tavoilla, *hän on rangaistusvastuusta vapaa*, jos erittäin pätevin perustein on voitu olettaa, että:

1) toimenpide tehdään ilman hänen myötävaikutustaankin;

2) poliisimiehen toiminta ei aiheuta vaaraa tai vahinkoa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka merkittävää vaaraa tai vahinkoa omaisuudelle; ja

3) avustaminen edistää merkittävästi peite-toiminnan tavoitteen saavuttamista.

45 §

Menettely tuomioistuimessa

Jos tuomioistuin on myöntänyt luvan telekuunteluun tai televalvontaan, se saa tutkia ja ratkaista luvan myöntämistä uuteen telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen koskevan asian vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä virkamiehen läsnä olematta, jos on kulunut vähemmän kuin kuukausi samaa estettävää tai paljastettavaa rikosta koskevan lupa-asian suullisesta käsittelystä. Asia voidaan käsitellä mainitun virkamiehen läsnä olematta myös, jos tiedonhankintakeinon käyttö on jo lopetettu.

50 §

Kuuntelu- ja katselukiellot

Telekuuntelua, telekuuntelun sijasta toimittavaa tietojen hankkimista, teknistä kuuntelua ja teknistä katselua koskevista kielloista on soveltuvin osin voimassa, mitä pakkokeinolain 10 luvun 52 §:ssä säädetään.

54 §

kulku- tai muita sellaisia välineitä, kuljettaa henkilöitä, esineitä tai aineita, hoitaa taloudellisia asioita taikka avustaa rikollisryhmää muilla näihin rinnastettavilla tavoilla, jos erittäin pätevin perustein on voitu olettaa, että:

1) toimenpide tehdään ilman hänen myötävaikutustaankin;

2) poliisimiehen toiminta ei aiheuta vaaraa tai vahinkoa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka merkittävää vaaraa tai vahinkoa omaisuudelle; ja

3) avustaminen edistää merkittävästi peite-toiminnan tavoitteen saavuttamista.

45 §

Menettely tuomioistuimessa

Jos henkilö on 7 §:n 3 momentin 2 kohdan tai 10 §:n 6 momentin 2 kohdan mukaisesti *tuntematon* ja tuomioistuin on myöntänyt luvan telekuunteluun tai televalvontaan, se saa tutkia ja ratkaista luvan myöntämistä uuteen telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen koskevan asian vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä virkamiehen läsnä olematta, jos on kulunut vähemmän kuin kuukausi samaa estettävää tai paljastettavaa rikosta koskevan lupa-asian suullisesta käsittelystä. Asia voidaan käsitellä mainitun virkamiehen läsnä olematta myös, jos tiedonhankintakeinon käyttö on jo lopetettu.

50 §

Kuuntelu- ja katselukiellot

Telekuuntelua, *tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta*, teknistä kuuntelua, teknistä katselua ja *teknistä laitetarkkailua* koskeviin kielloihin sovelletaan, mitä pakkokeinolain 10 luvun 52 §:ssä säädetään.

54 §

Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Ylimääräistä tietoa saa käyttää myös, jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi ja rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta tai kyse on jostakin seuraavasta rikoksesta:

- 1) järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen;
- 2) pahoinpitely, kuolemantuottamus, törkeä vammantuottamus, tappeluun osallistuminen, vaaran aiheuttaminen tai heitteillepano;
- 3) törkeä kotirauhan rikkominen;
- 4) vapaudenriisto, lapsikaappaus, laitton uhkaus tai pakottaminen;

5) kiristys; *taikka*

6) yleisvaarallisen rikoksen valmistelu.

Ylimääräistä tietoa saa käyttää myös, jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi ja rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta tai kyse on jostakin seuraavasta rikoksesta:

- 1) *lahjuksen antaminen*;
- 2) järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen;
- 3) pahoinpitely, kuolemantuottamus, törkeä vammantuottamus, tappeluun osallistuminen, vaaran aiheuttaminen tai heitteillepano;
- 4) törkeä kotirauhan rikkominen;
- 5) vapaudenriisto, lapsikaappaus, laitton uhkaus tai pakottaminen;
- 6) *lahjominen elinkeinotoiminnassa tai lahjuksen ottaminen elinkeinotoiminnassa*;
- 7) kiristys;
- 8) yleisvaarallisen rikoksen valmistelu;
- 9) *lahjuksen ottaminen, virkasalaisuuden rikkominen tai virka-aseman väärinkäyttäminen; taikka*
- 10) *huumausainerikos*.

56 §

56 §

Telekuuntelun, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttäminen

Telekuuntelun, **televalvonnan**, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttäminen

Jos käy ilmi, että telekuuntelu kohdistuu muuhun kuin luvan kohteena olevalta henkilöltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin taikka että teknisen kuuntelun kohteena oleva henkilö ei oleskele kuunneltavassa tilassa tai muussa paikassa, tiedonhankintakeinon käyttö on keskeytettävä niin pian kuin mahdollista sekä kuuntelulla saadut tallenteet ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä. Velvollisuus keskeyttämiseen sekä tallenteiden ja muistiinpanojen hävittämiseen koskee myös teknistä laitetarkkailua, jos käy ilmi, että tarkkailu

Jos käy ilmi, että telekuuntelu *tai televalvonta* kohdistuu muuhun kuin luvan kohteena olevalta henkilöltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin taikka että teknisen kuuntelun kohteena oleva henkilö ei oleskele kuunneltavassa tilassa tai muussa paikassa, tiedonhankintakeinon käyttö on *tältä osin* keskeytettävä niin pian kuin mahdollista sekä *tällaiset* kuuntelulla saadut tallenteet *ja televalvonnalla saadut tiedot sekä tällaisilla tiedonhankintakeinoilla* saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä.

kohdistuu viestin sisältöön tai 8 §:ssä tarkoitettuihin tunnistamistietoihin taikka että 23 §:n 3 momentissa tarkoitettu henkilö ei käytä tarkkailun kohteena olevaa laitetta.

Velvollisuus keskeyttämiseen sekä tallenteiden ja muistiinpanojen hävittämiseen koskee myös teknistä laitetarkkailua, jos käy ilmi, että tarkkailu kohdistuu sellaiseen luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja muusta teknisestä tarkkailusta kuin laitetarkkailusta säädetään tässä luvussa, taikka että toimenpiteen kohteena oleva henkilö ei käytä tarkkailun kohteena olevaa laitetta.

58 §

58 §

Salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä ilmoittaminen

Salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä ilmoittaminen

Telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, televalvonnasta, teknisestä tarkkailusta ja valvotusta läpilaskusta on viipymättä ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle kirjallisesti sen jälkeen, kun tiedonhankinnan tarkoitus on saavutettu. Salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä on kuitenkin ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta.

Telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, televalvonnasta, teknisestä tarkkailusta ja valvotusta läpilaskusta on viipymättä ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle kirjallisesti sen jälkeen, kun tiedonhankinnan tarkoitus on saavutettu. Salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä on kuitenkin ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta. Henkilöön kohdistettua telekuuntelua tai televalvontaa koskevassa ilmoituksessa on yksilöitävä toimenpiteen kohteena olleet telesoitteet ja telepäätelaitteet.

5 a luku

5 a luku

Siviilitiedustelu

Siviilitiedustelu

30 §

30 §

Telekuunteluun, televalvontaan ja tukiasematietoihin liittyvät jäljentämiskiellot

Telekuunteluun, televalvontaan ja tukiasematietoihin liittyvät jäljentämiskiellot

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 27 kohdassa tarkoitetun teleyrityksen (*teleyritys*) tai 41 kohdassa tarkoitetun yhteisötilaajan hallussa olevaa asiakirjaa tai dataa, joka sisältää tämän lain 5 luvun 5 §:n 1 momentissa tarkoitettuun viestiin liittyviä tietoja taikka mainitun luvun 8 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tunnistamistietoja tai 11 §:n 1

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 27 kohdassa tarkoitetun teleyrityksen (*teleyritys*) tai 41 kohdassa tarkoitetun yhteisötilaajan hallussa olevaa asiakirjaa tai dataa, joka sisältää tämän lain 5 luvun 5 §:n 1 momentissa tarkoitettuun viestiin liittyviä tietoja taikka mainitun luvun 8 §:n 1 momentissa

momentissa tarkoitettuja tukiasematietoja, ei saa jäljentää.

41 §

Kuuntelu- ja katselukiellot siviilitiedustelussa

Telekuuntelua, telekuuntelun sijasta toimitettavaa tietojen hankkimista, teknistä kuuntelua ja teknistä katselua ei saa kohdistaa sellaiseen viestintään, josta viestinnän osapuoli ei saa todistaa tai josta hänellä on oikeus olla todistamatta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 13, 14, 16 tai 20 §:n tai 22 §:n 2 momentin nojalla.

Jos telekuuntelun, telekuuntelun sijasta tapahtuvan tietojen hankkimisen, teknisen kuuntelun tai teknisen katselun aikana tai muulloin ilmenee, että kyseessä on viesti, jonka kuuntelu ja katselu on kielletty, toimenpide on keskeytettävä ja sillä saadut tallenteet ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä.

Tässä pykälässä tarkoitetut kuuntelu- ja katselukiellot eivät kuitenkaan koske tapauksia, joissa 1 momentissa tarkoitettu henkilö osallistuu siviilitiedustelun kohteena olevaan toimintaan, joka vakavasti uhkaa kansallista turvallisuutta, ja myös hänen osaltaan on tehty päätös telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, teknisestä kuuntelusta tai teknisestä katselusta.

47 §

Tiedustelumenetelmän käytöstä ilmoittaminen

Suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitelystä tiedonhankinnasta, peitetoiminnasta, valeostosta, tietolähteen ohjatusta käytöstä, paikka-tiedustelusta, muuhun kuin viestiin kohdistuvasta jäljentämisestä ja muuhun kuin viestiin kohdistuvasta lähetyksen jäljentämisestä siviilitiedustelussa ei ole velvollisuutta ilmoittaa tiedonhankinnan kohteelle, jos asiassa ei ole aloitettu esitutkintaa 44 §:ssä tarkoitettun

tarkoitettuja välitystietoja tai 11 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tukiasematietoja, ei saa jäljentää.

41 §

Kuuntelu- ja katselukiellot siviilitiedustelussa

Telekuuntelua, telekuuntelun sijasta toimitettavaa tietojen hankkimista, teknistä kuuntelua, teknistä katselua ja teknistä laitetarkkailua ei saa kohdistaa sellaiseen viestintään, josta viestinnän osapuoli ei saa todistaa tai josta hänellä on oikeus olla todistamatta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 13, 14, 16 tai 20 §:n tai 22 §:n 2 momentin nojalla.

Jos telekuuntelun, telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen, teknisen kuuntelun, teknisen katselun tai teknisen laitetarkkailun aikana tai muulloin ilmenee, että kyseessä on viesti, jonka kuuntelu ja katselu on kielletty, toimenpide on keskeytettävä ja sillä saadut tallenteet ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä.

Tässä pykälässä tarkoitetut kuuntelu- ja katselukiellot eivät kuitenkaan koske tapauksia, joissa 1 momentissa tarkoitettu henkilö osallistuu siviilitiedustelun kohteena olevaan toimintaan, joka vakavasti uhkaa kansallista turvallisuutta, ja myös hänen osaltaan on tehty päätös telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, teknisestä kuuntelusta, teknisestä katselusta tai teknisestä laitetarkkailusta.

47 §

Tiedustelumenetelmän käytöstä ilmoittaminen

Suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitelystä tiedonhankinnasta, peitetoiminnasta, valeostosta, tietolähteen ohjatusta käytöstä, paikka-tiedustelusta, muuhun kuin viestiin kohdistuvasta jäljentämisestä ja muuhun kuin viestiin kohdistuvasta lähetyksen jäljentämisestä siviilitiedustelussa ei ole velvollisuutta ilmoittaa tiedonhankinnan kohteelle, jos asiassa ei ole aloitettu esitutkintaa 44 §:ssä tarkoitettun

Voimassa oleva laki

ilmoituksen perusteella. Jos esitutkinta aloitetaan, noudatetaan, mitä pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n 2–7 momentissa säädetään.

Ehdotus

ilmoituksen perusteella. Jos esitutkinta aloitetaan, noudatetaan, mitä pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n 2—7 momentissa säädetään. *Silloin, kun käsitellään pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n 3 momentissa tarkoitettua tiedustelumenetelmän käyttöä koskevan ilmoituksen lykäämistä tai ilmoituksen tekemättä jättämistä, vaatimuksen tekee suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Tämän lain voimaan tullessa voimassa oleviin salaisiin tiedonhankintakeinoihin sovelletaan tämän lain säännöksiä.
